

## הישיבה המאה-ושמונה של הכנסת הראשונה

יום שני, ה' שבט תש"י (23 יאנואר 1950)

ירושלים, בית הסוכנות היהודית, שעה 16.15

### א. שאילתות ותשובות

דבר קימום בתים שנהרסו בהפצצות מהאוויר הנני מתכבד לחזור על הודעתי לשאילתא אחרת, כי כל עוד שלא הוחלט עקרונית על זכות הפיצויים ובהתחשב עם התקציבים הפעוטים שהועמדו לרשות המשרד-לנפגעי המלחמה לעומת הצרכים המרובים, אנו מטפלים לעת-עתה בשני סוגי מקרים בלבד, והם:

(א) מקרים קשים מבחינה סוציאלית.

(ב) במקרים שאפשר עליידי סכומים מועטים להגיע לידי סדור קונסטרוקטיבי, או עליידי תיקון נזקים מועטים למנוע בעד התהוותם של נזקים גדולים יותר.

אשר לבתים שנהרסו בהפצצות מהאוויר, נכ"ללים הם בתקציב שלנו בסעיף תיקוני בתים והטיפול במקרים אלה כמו באחרים מתבסס על השיקולים הנ"ל.

מידת ההקצבה במקרים אלה היא מ"100 עד 300 ל"י מלבד הלוואה בסכום דומה, הניתנת בתנאים נוחים מתוך הקרנות המשותפות שהקמנו עם באנקים שונים בארץ.

ברצוני לציין, כי על חשבון 7935 גיווקים ברכוש על סך 8,021,839 ל"י שנרשמו במשרד-לנפגעי-המלחמה עד 30 בנובמבר 1949, הועמד לרשות המשרד בשנת התקציב 1949/50 סכום של 90,000 ל"י למתן הקצבות ו-135,000 ל"י למתן הלוואות ובסכום זה על משרדי לספל בנפקעים ברכוש מכל הסוגים, כגון: תיקוני בתים, רכישת מטלטלין וציוד אישי, שיקום מסחר, תעשייה ומלאכה, שיכון פליטים וכדומה.

כ"א טבת תש"י — 10 יאנואר 1950.

היו"ר י. שפרינצק:

אני מתכבד לפתוח את הישיבה המאה-ושמונה. נפתח בשאילתות ותשובות.

הקצבות המשרד-לנפגעי-מלחמה לנפגעי ההפצצות האוויריות בתל-אביב

חברת-הכנסת אסתר רוזנבלט-נאור שואלת את השר לטיפול בנפגעי המלחמה

אתכבוד לשאול את כבוד השר את השאלות הבאות:

1. מהי מידת ההקצבות שהמשרד-לנפגעי-המלחמה מקציב לנפגעים אשר בתי מגוריהם גיווקו כליל באחת ההפצצות האוויריות של תל-אביב?

2. האם כבוד השר חושב שיש בסכום הנקוב כדי הקמת בית מחדש?

3. האם המשרד-לנפגעי-המלחמה מקיים עזרה מיוחדת לנפגעים כאלו?

4. האם ימליץ המשרד-לנפגעי-המלחמה על הקצבה מיוחדת להקמת בתים אלו מחדש במסגרת מפעלי השיכון שהממשלה מקימה?

ו' טבת תש"י — 26 דצמבר 1949

תשובת השר לטיפול בנפגעי המלחמה הרב י. ל. הכהן מימון

בתשובה לשאילתה מיום ו' טבת תש"י (26.12.49)

### ב. חוק נכסי הגרמנים, תש"י—1949 (\* )

(קריאה ראשונה)

משנת 1939. בצורה דומה הוקנה הרכוש הגרמני גם בארץ ישראל המאונדאטורית לממונה על רכוש האויב, שפעל לפי פקודת המסחר עם האויב, 1939, הממשיכה לע"מור בתקפה במדינת-ישראל.

אחת המטרות העיקריות המוצהרות להקניית הנכסים הגרמניים ושל נכסי האויב בכלל בימי מלחמת העולם השנייה, היתה שמירתם של הנכסים האלה לקראת סיווד רים שיעשו עם בוא השלום, ועם תום פעולות האיבה באירופה התחילו באמת דיונים ומשאומתן בין מעצמות הברית בינן לבין עצמן בקשר לגורל הרכוש הגרמני שב-ארצותיהן, והושגו הסכמים שונים בדבר הטיפול ברכוש זה. לדוגמה אוכיר את הסכם פאריס מ-1945.

בצד הדיונים הבינלאומיים בנוגע לרכוש הגרמני אהוו

היו"ר י. שפרינצק:

הסעיף הבא בסדר-היום הוא חוק נכסי הגרמנים.

רשות היבבור לשר-האוצר.

שר-האוצר א. קפלן:

כנסת נכבדה. הצעת-החוק המונחת לפניכם מטפלת בבניית הרכוש הגרמני הנמצא בארץ. בבעיה זו התלבטו מדינות שונות ממצמות הברית ועדיין לא נמצא לה פתרון שלם וסופי. כידוע הוקנה הרכוש הגרמני במדינות הברית מיד עם פרוץ מלחמת העולם השנייה לידי הממונים והאפוסטרופסים הממשלתיים השונים, שנתמנו לשם כך במסגרת חוקי הארצות. לדוגמה אוכיר את הממונה על רכוש האויב בבריטניה, שפעל לפי חוק המסחר עם האויב

(\* רשומות (הצעות חוק, חוב' 28).

בימי מלחמת העולם השנייה, לא ייפגעו עליידי החוק המוצע.

הרכוש הגרמני שחוק זה חל עליו, מקיף את כל הנכסים הגרמניים הנמצאים בתחומי המדינה, לרבות הנכס סים הגרמניים למיניהם, המוקנים עכשיו לממונה על רכוש האויב; הוא כולל גם את נכסי הגרמנים המתנהלים עתה עליידי האפוטרופוס הכללי בישראל, אך ברצוני להודיש, שנכס גרמני שהוא מקום פולחן דתי, כגון כנסייה וכו', לא יחולו עליו זוראות החוק, וממילא יישאר מעמדו כפי שהיה.

אולי כדאי להקדיש כמה מלים לתיאור הרכוש הגרמני הנמצא בארץ. רכוש זה כולל נכסים עירוניים כגון בתים, מגרשים ושכונות הגרמניות בירושלים, בחיפה, ביפו ואף בנצרת ובטבריה, וכן רכוש חקלאי בסביבות תל-אביב בדרום, ובסביבות חיפה בצפון. הבתים בערים רובם מיושבים, בחלקם סבלו בעת מלחמת העצמאות, וביחוד מהפגזות ירושלים. הרכוש החקלאי טבל גם הוא קשות ממפעלות המלחמה. ביולחמה, שהיתה זמנית בידי ערבים, נשדדו הבתים, המ-כונות והמיתקנים, והנטיעות הוזנחו. אין בידינו הערכה על שווי של הרכוש הזה. אך יש לחשוב שערכו של כל הרכוש הגרמני אחרי מכירת שרוונה הוא בערך 3 מיליון ל"י.

חלק מהרכוש הגרמני בארץ כומש בנמנו עליידי ממשלת המנדאט, חלק הוסקע לצרכי הצבא הבריטי ול-צרכי חברות נפט. התמורה של הנכסים שנמכרו או שויפו קעו הועברה על-ידי ממשלת המנדאט ללונדון. ומורה זו משמשת עתה נושא למשאיותן בין ממשלת ישראל ובין ממשלת בריטניה, ולכן מוטב שנימנע כרגע מלהביע דעה, או מלהרחיב את הדיבור בענין זה.

רוב הרכוש הגרמני משמש עתה למטרות שונות. בתוכם הגרמנים שבערים שוכנו חיילים משוחררים, פלי-טים, משדרי ממשלה וצבא, בתי-ספר, בתי-חולים וכיוצא באלה. הנכסים הוקלאיים משמשים ברובם לצרכי הת-יישוב. כך למשל התיישבו בחיילהמה פליטי עטרות ונאורות-יצחק. בביר-סאלם התיישב קיבוץ בוכנאולד ומח-נה העליה של הסוכנות; באלקיאם, עליידי באר-שוביה, התיישב קיבוץ "רבוים" של השימוי הצעיר. בבית-יחם שעל-ידי נצרת התיישב ארגון "החורש"; בואלהיים הת-יישבה קבוצת "במאבק"; בניוהרדוף התיישב קיבוץ "החותרים".

מבחינת הבעלות על הנכסים אפשר להזקם לשני סו-גים: נכסים של גרמנים תושבי הארץ לטעבר, ונכסי גרמ-נים של תושבי חוץ, בעיקר תושבי גרמניה.

הנכסים הנמנים עם סוג השני, הוקנו רובם ככולם לממונה על רכוש האויב. סמוך לפרוץ מלחמת העולם השנייה. מאידך גיסא, הרי רכושם של הגרמנים תושבי הארץ היה חפשי בשנת המלחמה העולמית, אף-על-פי שחירותם של בעליהם הגבלה הגבלות שמורות עליידי השלטונות המאנדאטוריים, ואף-על-פי שבעליהם הוגלו בחלקם אל מעבר לים. אך בסופו של דבר הוקנה גם רכ-שם של תושבי הארץ הגרמנים לממונה על רכוש האויב, בתוקף צווי ההקניה. שפורסמו במחצית השנייה יל 1947. אמנם ימים ספורים לפני ויסול המאנדאט, ניסתה ממשלת ארץ-ישראל לבטל את צווי ההקניה מהסוג האחרון, ול-שחרר עליידי כך את רכושם של תושבי הארץ הגרמנים. אך צוים אלה לא פורסמו בעתן הרשמי, כפי שהיה נהוג במקרים כאלה, ולכן רואה עתה מדינת-ישראל את התוקים

המדינות השונות במזרח ובמערב גם בצעדים תחוקתיים, כדי להבטיח השתלטות על הרכוש הגרמני ומימושו לסי-לוק תביעות אורחיהן נגד גרמניה ואורחיה. כך, למשל, נת-קבל בפארלאמנט הבריטי לפני כמה שבועות חוק בדבר חלוקתם של נכסי האויב הגרמני. מטרתו של החוק היא בקביעת הוראות מתאימות לחלוקתם של נכסי האויב הגר-מני, שהוקנו בשעתם על-פי חוק המסחר שהזכרתי לעיל משנת 1939. לפי הוראות אלה ימונה אדמיניסטרטור מיר-חד, שהיה ראוי להלק את הנכסים הגרמניים שבבריטניה ובארצות הנתונות שלטונה או לפיקוחה של בריטניה, לנושים בריטיים המוכיחים שגניעם להם חובות מאת גרמניה ואורחים גרמניים, שזמן פרעונם חל לפני פרוץ מלחמת העולם השנייה. ואם כי החוקים בדבר רכוש האויב במלחמת העולם השנייה, ובכלל זה רכוש האויב הגרמני הנהוגים כיום במדינת-ישראל, דומים ברוחם וגם בעיקרי פרטיהם לחוקים הקיימים באנגליה, ולכן קל מבחינה משפטית-טכנית להעתיק את החוק האנגלי החדש בשינויים מתאימים, כדי להכניסו למערכת החוקים בישראל, נכל זאת לא הלכה הממשלה בדרך זו בהצעת-החוק המונחת לפניכם.

הצעת-חוק זו שונה איפוא מן החוק האנגלי, הן בהיקפו והן במטרותיו.

סיבות שונות לדבר, אין הממשלה חושבת לקשור את החוק שלנו במלחמת העולם השנייה, או בפקודת המסחר עם האויב, 1939. חשבונותיו של העם היהודי וחשבונותיהם של אורחי ישראל עם גרמניה והגרמנים, נובעים לאו דוקא ממלחמת העולם השנייה ומהעובדה, שגר-מניה פתחה במלחמה חקפנית על מעצמות הברית במערב ובמזרח, תביעותינו אנו מאת גרמניה, עולות בהיקפן על כל שיעור משעורי הפיצויים המיועדים לאיזו מדינה ממדינות הברית; תביעות אלה יסודן מושחת בעצם המשטר הנאצי, שהביא כליה על מרבית אחינו שישבו באירופה. וגלו את הרכוש היהודי העצום שהיה שם לפני המלחמה ובזמן המלחמה, ובכך, התאריך הקובע בשבילנו אינו דוקא פרוץ מלחמת העולם השנייה, כפנומבר 1939, אלא חקיקתם של חוקי גירנברג, תאריך שממנו התחילה הפליה גזעית אכזרית, חוקית כביכול, ויצאו חוקים, שכמעט שאין להם תקדים בדברי מי מעצמות הברית. מאכן גם ההבדל השני שבינו ובין החוק האנגלי וחוקי מדינות אחרות בענין זה.

בחוקים אלו נקבעת גרמניותו של אדם בעיקר על-ידי אורחותיו, ומבחינה חוקית גריא אין מבדילים בהם בין אורח גרמני רודף לבין מי שהיה אורח גרמני נרדף, שנפל קרבן להגזעית האכזרית.

ואילו החוק בישראל מן הנמנע שיתעלם מהבחנה יסודית זו, הירדת לשרשם ולעמקם של הדברים. אמנם: מבחינה חוקית, הרי הקריטריון העיקרי צריך להיות אורחות גרמניות בתקופה מסוימת, וכך נהגנו גם בקביעת ההגדרה "גרמני", בהצעת החוק שטיפנו. התאריך הקבוע לכך הוא 15 בספטמבר 1935, תאריך חוקי גירנברג, אך מלכתחילה מוצאים מכלל ההגדרה הנו קרבנות התחיקה הגזעית הנאצית, הגם שהמשיכו להיות אורחים גרמניים גם אחרי התאריך האמור.

כן יש לעיין, שבני ארצות שסופחו לגרמניה לאחר ה-1 במארץ 1938, שהיו אורחים גרמניים אך ורק כתוצאה מסופוח ארצותיהם, אינם בחוקת גרמניה לצורך החוק המוצע, פירושו של דבר, שאורחי צ'כוסלובקיה למשל, וכן אורחי הארצות, שסופחו לגרמניה בכל צורה שהיא

בא לקבוע הוראות בדבר חלוקת הרכוש בין תובעים שונים ובדבר הקמת הכלים הדרושים בקשר לכך; ובנידון זה נבדלת הצעת החוק שלפנינו מן החוק האנגלי.

תכליתו הבלתי-אמצעית של החוק שלנו היא: הקפאת הרכוש וריכוז ההנהלה ביד אחת, עד אשר יבוררו די-צרכן תביעותיהם השונות של תושבי ישראל מאת גרמניה ומאח גרמנים. למותר להדגיש כי שיעור התביעות האינדיבידואליות — להבדיל מהתביעות הקולקטיביות של העם היהודי ושל קיבוצי יהודים בגולות שונות — עולה בהרבה על שווי הרכוש הגרמני הנמצא בארץ, ותביעות אלה צריכות לבוא על סיפוקן בראש וראשונה מתוך הנכסים הגרמנים בגרמניה גופה ובארצות אירופה השונות.

לעומת היקף תביעותינו, הרי הרכוש הגרמני בארצנו כמזהו כטיפה מן הים; אך בכל זאת חשובת הממשלה לנכסיה כן להקפיא את החלק הזה, כדי שחלק — ויהא קטן ביד-תר — מן התביעות המוצדקות שלנו יובטח בדרך זו. מובן מאליו, שיתעוררו קשיים רבים בקשר לקביעת סוגי העדויות ומשקלן של תביעות שונות, שלהן זין קדימה על-פני תביעות אחרות. קביעת סוגים כאלה והתורר לסיפוקן, מצריכה שיקול-דעת רב והתחשבות עם גורמים שונים וכן השגת אינפורמציה מלאה על היקף התביעות ושיבן וגם זו היא סיבה אחת לכך, שאין הממשלה אומרת כרגע לג' שחלוקת הרכוש הגרמני או תמורתו.

כבר הזכרתי, שהחוק המוצע לא יחול על נכסים גרמניים שהם בבחינת מקומות פולחן דתי, כגון כנסיות וכיוצא באלה, עלי להוסיף, שאפשר יהיה לשחרר נכסים גרמניים השייכים למוסדות כנסייתיים, דתיים, תרבותיים, חינוכיים ומוסדות צדקה, וכן רכוש של גרמנים שהיו צפויים במשטר הנאצי לרדיפות מטעמי דת, לאום, השקפת עולם וכיוצא באלה. שחרורם או אי-שחרורם של נכסים כאלה מחייב שיקול-דעת וזהירות מרובים, ולכן נמטרה ההחלטה בכונן אלה לא לייזר האפטרופוס, אלא לייזר השר עצמו הממונה על ביצוע החוק.

לפני שאסיים, עלי להפנות את תשומת-לבלבם לסעיף 12, שלפיו יורשה האפטרופוס למכור מקרקעין, או להח' כירם לתקופות ארוכות, אך ורק לרשות מיוחדת, ובסעיף גים הקבועים בו. סעיף זה מקביל לסעיף דומה שבהצעת החוק להארכת תוקף של תקנות לשעת-חירום בדבר נכסי נפקדים (מס' 2), תש"י—1949, העומדת עתה לדיון בפני הועדה המוסמכת של הכנסת. מטרתו של סעיף זה היא, לשלב גם את הרכוש הקרקעי הגרמני בתהליך פיתוחה של הארץ. ואמנם, כפי שציינתי מקודם, הרי חלק ניכר מהרי-כוש הזה כבר משמש לצרכי התיישבות, לקליטת עליה ולשיקום חיילים משוחררים, ותחא זו נחמה פורתא לנו, שלפחות מתירמעט מקרבנות המשטר הנאצי וניצולי התור-פת באירופה; באו סוף-סוף אל המגונה ואל הנחלה וש' אדמות בגי העם הגרמני בארצנו תרמו את תרומתן בקלי-טתם ובהשחרשותם של הניצולים בהן.

היו"ר י. שפרינצק:

אנו עוברים כעת לדיון בענין הזה. אני מציע להקציב עשר דקות לכלל גואם, וע"י כך נוכל לסיים את הדיון עוד בישיבה זו.

יוחנן בדר (תנועת החרות):

אני מציע דיון של שש שעות, היות וההצעה המור-נחת לפנינו משתרעת על פני 13 עמודים ויש להקדיש לה זמן רב; ברצוני להזכיר, כי המציאות הוחיחה

האלה כראות חוקים נסתרים, שהכנסת הצהירה עליהם באוגוסט 1949 כי אין להם, ומעולם לא היה להם, כל תוקף.

המצב המשפטי חוזר איפוא לקדמותו, והיינו, שה' צווים, צווי ההקניה משנת 1947 עומדים בתקפם הנלא, וכל הרכוש שעליו חלים צווים אלה מוקנה, והיה מוקנה בלי הפסק, בידי הממונה על רכוש האויב. לפני קבלת החוק האמור היה המצב המשפטי ביחס לרכוש הנלא מעורפל במקצת, וכדי למנוע קשיים בהנהלת הרכוש, פנה האפטרופוס הכללי בישראל לבית-המשפט בארץ, וקיבל 170 צווי הנחלה על נכסים גרמניים שונים בירוש' לים, ביפו, בחיפה ובאזורים כפריים. 60 בקשות של האפטרופוס הכללי לצווי הנחלה נוספים נדחו על-ידי בית-המשפט לאור התנגדותם של עורכי-דין שונים, יעה' זיקו יפוי-יכח מטעם הבעלים הגרמניים.

ומלים ספורות על בעלי הרכוש, שהיו לפנים תושבי הארץ, ידוע, שרוב רובם של הגרמנים השוקעו בארץ-ישראל לפני עשרות בשנים ועסקו בחקלאות, במסחר וב' תעשייה. הרכוש נצטבר בידי גרמנים אלה, התרחב וגדל בערכו בעיקר הודות להתפתחותו של הישוב העברי בארץ. גם הרדיפות הנאציות נגד היהודים בגרמניה, ועליית יהודי גרמניה ארצה תרמו לא מעט לגידול עשרם של הגרמנים תושבי הארץ. ייתכן שרוחם של מייסדי המושבות הגרמניות היתה סבלנית כלפי היהודים, ומטרתם טובה, אך במרוצת הזמן, ובמיוחד מיום עליית היטלר לשלטון, הצטרף הישוב הגרמני בארץ, חוץ מיחידי סגולה, למתנה הנאצי.

בפרוץ מלחמת העולם השנייה, מיהרו רבים גרמניה להתייצב למלחמה בשרות הצבא הנאצי. חלק מהגרמנים שהיו לפנים תושבי הארץ, נמצאו עכשיו בגרמניה. חלק הועבר בזמן המלחמה לאוסטרליה, וחלק מהם היגר אחר-כך מי לאוסטרליה ומי לארצות אחרות. רוב הבעלים נעדרים איפוא מהארץ, חוץ מקבוצה קטנה של ישישים, היושבים כיום במושבה הגרמנית בירושלים.

כאמור, רוב רובו של רכוש זה מוקנה היום באופן חוקי לממונה על רכוש האויב. אך חלק ניכר ממנו מתנהל עדיין על-ידי האפטרופוס הכללי, וחלק אחר חפשי. מב' חינה חוקית, ולמעשה, הוא מתנהל בידי עורכי-דין שונים, בעיקר בחיפה וגם בירושלים, המחזיקים עדיין ב'פוי-יכוח חוקיים מטעם הבעלים הגרמניים. שהועברו מן הארץ בזמן המלחמה, או שעזבוה הגרמנים הטוב.

נשאלת השאלה: מה בא החוק המוצע לעשות בכל הרכוש הזה? התשובה לכך נמצאת בעיקר בסעיף (א) ובסעיף 4 של החוק המוצע, ואת תמציתה אפשר לנסח כך: הרכוש הגרמני בארץ יוקנה לאפטרופוס מיוחד, שי' מונה לכך על-ידי הממשלה, מתוך מגמה, לכנס את כל הרכוש הזה, ולממשו, כדי שהוא או תמורתו יוכלו לש' מש בטחון לסילוק תביעותיהם של אנשים היושבים בא' רץ, או העושים להתנחל בה, כלומר, תושבי המדינה בהווה ובעתיד; בפועל ובכוח — מאת המדינה הגרמנית, מוסדותיה, שלטונותיה ורשויותיה, או מאת הגרמנים. הקניית הרכוש לאפטרופוס מיוחד, וכן איסור פעולות שונות בנכסי גרמנים, כגון עיקולים, מעשי הוצאה לפועל, העברת נכסים, תשלום חובות לגרמנים וכו', כל אלה באו כדי להבטיח, שהרכוש הזה ייאסף ויכונן בידי ממונה מטעם הממשלה ויוכל לשמש למטרה העיקרית האמירה המונחת ביסודו של החוק; אמנם, שלא בדומה לחוק האנגלי שהזכרתי אותו בראשית דברי, אין החוק המוצע

תרצה שימכור את הרכוש הזה אלא לרשות־הפיתוח — לא יעשה זאת.

בנוגע להערה כללית זו, אציע בוועדה לשנות את החוק הזה ולהפכו לחוק של הפקעת נכסי־הגרמנים. בחוק זה אפשר יהיה לכלול כמה מאותם הסעיפים הנוגעים למכירה וכו'. על כל פנים, אני מציע הפעם לחסל את הפרשה הזאת, כדי שלא נצטרך לתזור אליה מפעם לפעם.

אני מתנגד להבדלה שמבדיל החוק בין רכוש גרמני ורכוש אוסטרי. בענין היחס ליהודים אין כל הבדל ביניהם, אם אני יוצאים מנקודת־השקפה שהתאריך הקובע איננו תאריך פרוץ־המלחמה, אלא תאריך הנאציזם. אינני רוצה לברר כאן אם תאריך הנאציזם הוא תאריך חוקי־גינברג, או תאריך עלייתו של היטלר לשלטון. בעצם מקובל אצלנו שתאריך עלייתו של היטלר לשלטון הוא התאריך הקובע בענין זה; אבל אם נדון על כך מתוך היחס לאנושות — הרי אין כל הצדקה להוציא מן הכלל את הנכסים האוסטריים. יחסו של העם האוסטרי לא היה טוב מיתסו של העם הגרמני. לא אתעכב כאן על שאלת יחסנו, דיפ' לומאטיים ולא־דיפלומאטיים, עם מדינות אלו. אבל בענין רכוש ובענין אחריות לגזילת רכוש ולפיצויים — אין כל הצדקה לקיים את ההבדל הזה. לכן אני מציע לבטל את ההבדלה הזאת.

אילו סברנו וקיבלנו שיש לחסל את הפרשה הזאת — היינו צריכים להתחיל בכיסויי התביעות. אינני יודע אם ישנה הצדקה לכך שהמדינה תחזיק את הרכוש הזה ולא תכסה את התביעות הצודקות לגבי הרכוש הזה.

אגודת עולים מקבלי־פנסיות פנו אל חברי־הכנסת, ואלי בכללם. עלינו להשתדל שאותן הפנסיות ישולמו על־ידי השלטון הירוש שבגרמניה, אבל עד שדבר זה יסודר — ואין יודע אימתי יסודר, ואם יסודר בכלל — צריכה המדינה כבר עכשיו לקצוב חלק מן הרכוש הזה לתשלום התביעות הצודקות הללו. כשיקבלו האנשים האלה בזמן מן הזמנים את התשלום הזה ממקור אחר — נעשה את החשבון. אין האנשים צריכים לסבול מזה, ואל יתהלכו אנשים רעבים לאחם בשער לשיש להם תביעות צודקות וישנו רכוש שממנו אפשר לכסות את תביעותיהם.

החוק הזה דומה מאד לחוק נכסי־נפקדים. לחוק נכסי־נפקדים היו לנו הערות רבות, והוועדה מעבדת אותו עכ"ש. אני מקווה שהתיקונים והשינויים שיוכנסו באותו חוק — שחלקם הגדול יפה גם לגבי חוק זה — יוכנסו גם בחוק זה. לכן אין בדעתי להתעכב עכשיו על הענינים המפורטים בסעיפים השונים.

לדעתי יש לחשוב ברצינות על שינוי החוק הזה לחוק הפקעת נכסי גרמנים.

דוד הכהן (מפא"י):

כנסת נכבדה, החוק הזה אינו נוגע לארץ כולה, אין הוא חוק לצמיחה, כי אם לענין מסויים. במקרה או לא במקרה הוא נוגע במיוחד — כמדומני יותר מאשר לכל מקום אחר בארץ — לאינטרסים של עיריית חיפה.

אני מצטער שעלי להתנגד לרוח החוק הזה ולכוונה הצפונה בו. אמנם, זהו חוק שבא להגן על זכויות אנשים שמגיע להם כסף מגרמניה, וזה העם הגרמני כולו, וממילא גם מנכסי הגרמנים כאלו, אבל במקרה זה, לפי ענינות דעתי, האינטרס של הכלל חשוב יותר מן האינטרס של יחידים, ולוא גם של יחידים רבים.

ארשה לעצמי להסביר לחברי־הכנסת כמה פרטים

בשבוע שעבר שאותו הדיון אשר הצענו לערכו במשך 4 שעות, אך זמן רב יותר, והתברר שהצעתנו היתה צנועה מדי.

אריה בהיר (מפא"י):

לדעתי אפשר לצמצם דיון זה במסגרת שעה או שעה וחצי — גם אם יהיה לכל סיעה רק נואם אחד, ואנו, בתור סיעה גדולה מסכימים לכך.

הי"ר י. שפרינצק:

עדי הפסקה אקציב רבע שעה לכל נואם. רשות־הדיבור לחברי־הכנסת ורהפטיג.

זרח ורהפטיג (החזית הדתית המאוחדת):

כנסת נכבדה, אני רוצה להעיר רק הערות כלליות אחרות בלי להתעכב על פרטי הצעת־החוק.

הצעת־החוק, בצורה שהיא מוצעת, אינה מובנת לי, ואיני יודע למה היא נחוצה לנו בכלל. אין אני יודע מדוע לא הוצעה היום הצעה לחסל את הבעיה הזאת אחת תלמיד על־ידי הפקעת נכסי־הגרמנים, כדי שנכסים אלה, או התמור רה שתחקבל בעדם, ישמשו לתשלום תביעות. למה עלינו להיכנס שוב לפרשת האפוטרופוס? באנגליה ובארצות אחרות, לאחר הסכם הפאריסי, הפקיעו את נכסי הגרמנים וחסלו את בעיית האפוטרופוסות. אינני יודע מדוע אין אנו נוהגים כך. עד מתי נחזיק נכסים אלה בידי אפוטרופוסים שונים עד שנכסים אלה יכלו מאליהם, בלי שישמשו את הממשלה? לשם מה בכלל להעמיס על הממשלה את הענין הזה?

אני משבח את הגישה שבאה לידי ביטוי בחוק, לא לך שור את בעיית הנכסים הגרמניים אצלנו בתאריך פרוץ־המלחמה. זוהי גישה יהודית נכונה. בענין זה גישתנו היא בלי ספק שונה מגישתן של ארצות אחרות. אבל גדמה לי כי היום, שנים אחדות לאחר המלחמה, הגיעה השעה להכריזו שאנו מפקיעים את הנכסים האלה, ששוויים הוא בערך שלושה מיליון לירות, כדי לספק את התביעות שישנן בארץ ולחסל את האפוטרופוסים.

גם אם הוחלט להשאיר את הרכוש הזה בידי אפוטרופוסות — אינני יודע לשם מה למנות אפוטרופוס חדש. יש לנו די אפוטרופוסים, יש לנו ממונה על רכוש־האויב, שכידו נמצא רובו של הרכוש הזה, אם ישנם עוד נכסים שאינם מסורים בידי הממונה על רכוש־האויב, אפשר למסרם לו ואין צורך להקים לשם כך מוסד חדש.

שר־האוצר א. קפלן:

אין כוונה ליצור מוסד חדש.

זרח ורהפטיג (החזית הדתית המאוחדת):

על כל פנים, כך אומר החוק, הממונה על רכוש־האויב יכול לטפל בכל הרכוש הזה. אין שום נחיצות במי־נוי אפוטרופוס חדש, נוסף על כל האפוטרופוסים שיש לנו, ויש לנו יותר מדי אפוטרופוסים.

אם החוק הזה בא לחזש את האפשרות של מכירת נכסים — הרי אין בו חידוש, מפני שלפי החוק יש בידי הממונה על רכוש־האויב למכור רכוש כזה בלי כל הגבלה. אם החוק הזה נתכוון להגביל את זכותו של האפוטרופוס, שיהא רשאי למכור רכוש כזה אך ורק לרשות־הפיתוח ולא לרשות אחרת — גם אז אין צורך בחוק, מפני שהממונה על רכוש־האויב הוא אפיק־ממשלה, ואם הממשלה לא

עיריה המשוללת כל קרקע ואף על-פי-כן שמרה על אינטרס לאומי מסויים בימים שהיה חשש שכל הקרקעות הללו יעברו לעיריה מעורבת, וגרוע מזה — שייכשו על-ידי חברות-הנפט, או חברות-אחריות אנגליות, בגלל הקשרים שהיו להם עם השלטונות האנגליים שדאגו לכסס ולהבטיח את הסטאטוס הור בחיפה.

הסעיף הזה פוגע בעניני העיריה, כסעיף המקביל לו בחוק נכסי-הנפט. ויותר מזה, למעשה עליו להורות כי הממונה על רכוש-האיוב משלם את החובות הישירים ב-מסים החלים על הרכוש, אם כי לא הצלחנו להגיעו שישלם בעד העבודות שיש בדעתנו לבצע על חשבון הרכוש הזה. אולם סעיף 13 של החוק אומר: „הקניית נכס גרמני לאפטרופוס אינה מחייבת את האפטרופוס לסלק חוב מאיזה סוג שהוא המגיע מן הגרמני, או לקיים חייבים אחרים שהגרמני נתחייב בהם, או לפרוע מסים, ארנונות או תשלומי-חובה אחרים בקשר לנכס“. בכל חוקך נתנגד לניסוח כזה ולרוח כוונת החוק, המפקיעים זכויות יסודיות של רשות מקומית. איך נוכל להסכים לעיכבה שאלף דונאם קרקע הנמצאים בתוך העיר ורכוש גדול של בנינים יעברו לאפטרופוס, שאינו מחייב בשום חובות אור-חיים, ולחייב למעשה בטיפול העירוני ברכוש זה את כל שאר אזרחי-העיר ולהטיל עליהם מסים כבדים יותר כדי לעמוד בחובה זו?

שר-האוצר סיפר לנו, כי יש לו ענין מיוחד בהקפאת הרכוש. מדוע יש ענין מיוחד בהקפאת הרכוש בחיפה, ולא היה ענין בהקפאת הרכוש הזה ברמת-גן או בתל-אביב? מפני שמר קריניצי רצה לחייב בשום חובות ועוד דברים יפים אחרים בעירו? גם אני רוצה לעשות גן ציבורי בחיפה, ואדמות הגרמנים מחאימות לכך ביותר. במה עדיפות זכויותיהם של מר קריניצי ומר רוקח, ראשי עיריית רמת-גן ותל-אביב, אצל ממשלת-ישראל מוכיותיו של ראש-העיריה שלנו? הדבר תמוה בעיני עד היום.

כאמור, אני חולק על כל החוק, אבל על כל פנים אני חובע, שבסעיף 13 ייאמר בפירוש, כי האפטרופוס חייב לשלם לעיריה את המסים, ארנונות, הוצאות ופק-דונות וכל תשלומי-חובה אחרים בקשר לנכס, על-פי פקודות העיריה או על-פי כל חוק אחר שיבוא במקום הפקודות האלה, או על-פי כל חוקי-עזר, וכן שהאפטרופוס חייב ככל בעל-רכוש אחר בהוראות העיריה או פקידיה ושבעניני בניה יהא כפוף לפקודת בנין ערים ממש ככל אורח אחר.

בסעיף 21 (א) ישנה הגדרה כי במינה שיש בידי האפטרופוס כספים שהם נכס גרמני, או שדינם כדיו נכס גרמני — ישלם האפטרופוס מכספיהם אלה לממונה על רכוש-האיוב, לפי דרישתו, את האגרות, ההוצאות ושאר התשלומים המגיעים לו לפי סעיף 9 של צו-מסחר עם האיוב, 1939, בקשר לאותו נכס או לנכסים אחרים של בעל אותו נכס. עד כדי כך הרחיק המחוקק, הסבור כי דבר זה מגיע לרכוש-האיוב. אני שואל: מדוע לא מגיע דבר זה בעד חובות לעיריה מרכוש גרמני, בקשר לאותו נכס או לנכסים אחרים של בעל אותו נכס? מדוע חייב כל אורח לשלם גם מנכס אחר, בשעה שנכס גרמני אינו משלם מסים בכלל והכל תלוי ברצונו של האפטרופוס או אפילו של השר?

אני רואה, לצערי הרב, כי החוק הזה, שכוונתו טובה, אמנם, מקפח את זה שלא גרם כל רעה למדינת-ישראל.

מטיבו של הרכוש הגרמני. הגרמנים היו מהווים שכבה מיוחדת, בחדר בישובי הערים, כך היה עוד בימי הטורקים, וגם בימי האנגלים, על אף שתי המלחמות שהיו בין גרמניה ואנגליה ועל אף החו של „נתיני אויב“ שהיה דבוק על האוכלוסיה הגרמנית. הם היו מיוחדים בכך, הם נהנו גם מזכויות הוותק שלהם, ומן העובדה שרכושם היה מוגן מפני חוקי הבניה ותכנון הערים החודשות, כיון שבזמן החייבות עדיין לא היו קיימים חוקים של תכנון-ערים מודרני. מלבד זה, כש-קיבלו החוקים תוקף, שמרו הגרמנים עד כמה שאפשר שלא למכור את נכסיהם, שלא יוכרחו לחלק את מגרשיהם ולא יודקפו לשאר השירותים של העירייה, שבכוחם ניתן במדינה-מה יחודר לתחום הפרט-ונוסף לכך שימשו אזוריהם מקום-מגורים „לעליה“ האנגלית, שהגנה עליהם ושמרה שגופים ציבוריים כעיריות לא יחדרו לתחומיהם ולא יגלו שם פעילות יתר.

אני חושב ששר-הכספים וחבריה-הכנסת גרנות, שהיה גם יושב-ראש הקרן-הקיימת, יוכלו להעיר, כי עיריית חיפה יכלה לרכוש את הרכוש הגרמני בזמנו, באותם התנאים שרכשה עיריית תל-אביב ארבעת אלפים דונאם מאדמת הגרמנים עוד בימי שלטון המאנדאט, ובאותם התנאים שרכשה רמת-גן אלפים דונאם, וגופים ציבוריים יהודיים חששו בצדק שאם יעבור רכוש זה לעיריית חיפה לא ייפיק לנכס יהודי כמו בתל-אביב, ולכן עוררו את חבריהם היהודים בעיריות להיענע עיריית הקרקע הזאת, ואני הייתי אחד מהם, כי מוטב היה שהדבר יהיה תלוי ועומד — כי אז אפשר היה לקוות שתביעות הגר-שים היהודים יסופקו — מן הודאות של בעלות עיריה מעורבת. והנה הסך-הכל מאחריות לאומית זו הוא, כי לעירייתנו אין אפילו שעל-אומה אחד למוסדות ציבוריים, בשעה שרוב נכסי הגרמנים היו בתוך גבולות עיריית חיפה, לא כדוגמת תל-אביב, שרוב הקרקעות הגרמנים לא היו בתחומה ורק אחר-כך הוכללו בגבולות תל-אביב. עיריית חיפה לא יכלה להנות אפילו ממגרש אחד לגן ציבורי גדול, לבית ציבורי, למגרש דוור-דגל, לשיכון, לבית-חולים, לבית-ספר, אנו נמנענו מלרכוש את הקרקע הזאת מידי השלטונות הבריטיים, ויש להניח — בתנאים לא יותר גרועים מאלה שניתנו לתל-אביב, ועתה בא האוצר ומצווה על העיריה שכל הקרקעות הללו יעברו לרכוש האפטרופוס שיש לו מסורות משלו וצרכים משלו, שאינם מודעה כלל עם צרכי העיריה. וכדי להסביר לכם מה פירושה של העברת הקרקעות אלה לרכוש האפטרופוס אביא לפניכם דוגמה אחת או שתי:

סעיף 13 (א) אומר כי האפטרופוס לא יהיה חייב לפרוע מסים, ארנונות או תשלומי-חובה אחרים בקשר לנכס. אתם יודעים מה פירושה הדבר? דבר זה מערער את תקציב-העיריה. מן הגרמנים היינו גובים לפחות את המסים, חייבנו עד שגישו תכנית לאישור, ואז יכולנו לתבוע מהם משוה לפיתוח ולצרכי הכלל, עכשיו לא נוכל לגבות אפילו מסים. לא נוכל לעשות שום עבודה ציבורית במקום הזה; לא נוכל לבצע תכנון עירוני; הרחבת כביש, מרכבה, נטיעת עצים, ביו; לא נוכל לנקות את האשפה מן המגרשים הריקים; את כל השירותים האלה מספקת העיריה וגובה בעדם תשלומים, ואילו עכשיו איננו רשאים לעשות זאת, כי האפטרופוס פטור. רוצה-משלם, רוצה — מסרב — והנסיון עם אפטרופוס אחד מסויים אינו מעודד כלל. מדוע להטיל דבר כזה על

ישיבה ק"ח, ה' שבט תש"י (23 יאנואר 1950)  
— חוק נכסי הגרמנים (ד. הכנה, ברייהודה, רוזן) —

העברה בחשבונות — איני רוצה שפרוטה אחת תחשב נכס גרמני, בזמן שאלה הם סכומימיסים שיש לשלם למדינה או לעיריה מן הנכס הזה. מדוע לפטור את כל הנכסים האלה מן החובה לשאת בעול מיסים ככל שאר במדינה? מדוע לנהוג כך, כשמדובר כאן לא בכך שאת המסים האלה תקח המדינה לעצמה; היא לוקחת אותם לפי שעה על מנת להחזיק בהם בלבד. היא תעשה חש' בונות רבים; תעשה חשבון כמה צריך לשלם בעד טיפול בנכסים אלה, כמה הכניסו הנכסים, וכמה הוציאה עליהם. מדוע מוזקים פתאום לגמרי את החשבון הזה? בשורה של סעיפים בהצעת-החוק אנו נתקלים באותן הפרשיות שהתרטנו עליהן בהצעת-החוק על האפטרופוסים והאחרים. מצד אחד, אומרים שאין למכור נכסים אלא לרשות-הפיתוח בלבד, אבל אחר-כך באים ואומרים, שאפשר למכור אותם לחכירה לזמן שלמעלה מחמש שנים. אילו אמרו לפחות מה פירוש "יותר מחמש שנים", הרי זה יכול להיות גם מאה שנה, ולהחכיר למאה שנה, הרי זה אומר למכור בתנאים גרועים הרבה יותר מאשר בכל צורת-מכירה אחרת. מי יחליט לכמה זמן מותר להחכיר, מה הגבול, ולמי מותר להחכיר? האם נאמר לעיריית חיפה, למשל, כי תהיה לה זכות-בכורה שהיא, או רק מי שיבוא ויציע כסום כסף גדול יותר בעד החכירה הוא שוכח? האם מחוץ ל"רשות-הפיתוח", לא תינתן עדיפות גם לפעולות הפיתוח העשיות על-ידי הקרן הקיימת, מוסדות התיישבותיים וכו' וכו', על מנת להבטיח את האפשרות לנצל את הנכסים לטובת הכלל ולא לטובת פרט זה או אחר?

אני רוצה לנגוע בשני סעיפים, הקשורים בענין הפול-חן הדתי. בסעיף 1(ו) מנוסה הדבר באופן כזה, שאפשר להניח שההכונה היא לא לנכס של מוסד דתי, אלא למקום שבו ממש מנהלים עכשיו פולחן דתי, או שניהלו אותו קודם. כתוב: "ונכס גרמני פירושו: נכס שאיננו מקום פולחן דתי" וכו', אבל בסעיף 16(א) נאמר: "השר רשאי בצו שיפורסם ברשומות להפקיע כל זכות מוזכרות האפטרופוס נכס שבעליו היה — 1) מוסד כנסייתי דתי" וכו', כלומר, לא רק אותו חלק מן הנכס שבו השתמשו באופן ישיר לשם פולחן דתי — כנסיה ומגור — אלא גם כל אותן האדמות המרובות שיש למגור, או רכוש עירוני של בתי-מגורים שאין להם כל קשר לעניני הפולחן. אמנם, נאמר כי בענין זה יחליט כל פעם שרה-אוצר. אני מציע לחוס על שרה-אוצר, כי יש לו צורך לעסוק בדברים רבים מאוד ולפטור אותו מן הצורך לברר ענין זה ולטפל בו בכלל, על-ידי-כך שלא נמסר את הזכות הזאת גם לו. אשר לחלק הקשור באופן ישיר בפולחן — טוב ויפה, אבל כל שאר הדברים הם נכס גרמני ממש ככל נכס גרמני אחר.

ולבסוף הערה אחרונה: בדרך כלל, אדם שסייע להסתיר נכס גרמני כזה ולשמור עליו בשביל בעליו הקודמים — ייתכן שעליו לשאת בענשים במידה חמורה הרבה יותר מזה העובר על חוקי-רכוש רגילים, והנה כאן נעשינו פתאום רכי-לב מאד מאד. אני מוכן להראות לכם על כמה מקרים שבהם כדאי יותר שתהיה רכי-לב, אבל כאן, להיפך, צריך להתמיר. לא אעמוד על כל סעיף לחוד, זאת נעשה בוועדה, אבל אני מציע באופן כללי שכל מי שסייע לנכסים הגרמנים להשתמש — יקבל עונש חמור הרבה יותר מכל אלה העושים המפורטים בהצעות-החוק הללו. עונש חמור הרבה יותר, כי אדם זה יהיה בעינינו פושע כפול, גם מפני שהוא פוגע בחוקי-המדינה

מגיע ליהודים כסף רב מגרמנים, ישנם גם אי-אלה נכסים, אבל לא ייתכן שהתשלט על נכס, שיהול להיפך לרכוש ציבורי בעיר כחיפה, המוכנה להיכנס למשאומותן על פיצוי כספי תמורת העברתו לרשותה, ושכסבלנות חיכתה למועד הנכון — ולהפקירו לניצול שהוא מחוץ להשפעתה ולרעת עניניה, וייתכן מתוך חשבון ספקולאטיבי מסוייט.

לצערי הרב לא אוכל לתמוך ברצון זה, ואראה את המלחמה במגמה זו כצדוקת.

ישראל ברייהודה (מפ"ם):

יש להבדיל בהצעה שלפנינו בין שני דברים: מה רוצים לעשות ואיך רוצים לעשות. "מה" שרוצים לעשות הרי זה דבר, שלא אומר כי בא בעתו, מפני שהוא בא באיחור, וצריך היה להציעו מזמן, ה"איך" הוא רע מאד. ואם נביא בחשבון שאין זו הצעת-חוק יחידה, אלא זוהי חוליה גוספת בכל אותו המבול של אפטרופוסים שמשמטירים בזמן האחרון עלינו ביד רחבה — הרי הדבר הזה מקבל אופי שלילי נוסף, גם האפטרופוסים הזה יעמוד בעצם מחוץ לכל שיתוף-החוק שלנו. לית דין ולית דיין, הוא המחליט והוא הקובע. עד כדי כך שאפילו אם יתבעו אותו למשפט באיזה ענין שהוא, אין הוא חייב להביא את הדוקומנטים שכל אדם חייב להביא למשפט, אלא רק אם המשפט יחליט על כך במיוחד, ולא זה בלבד. לאפטרופוס הזה — ודבר דומה ראינו החל מחוקי-החירום בעניני הבטחון וגמור בחוקי כל האפטרופוסים הקודמים — יש רשות למסור בכלל כל סמכות מסמכותיו חוץ מן הסמכות למנות מפקחים לכל מי שימצא לנכון, באופן כללי ובאופן חלקי, בין סמכויות אלו שמוטר למסורן יש, למשל, סעיף שאם האפטרופוס מצא שהנכס שהוא חשבו ל"מוקנה" איננו נכס גרמני, רשאי הוא לקבוע שמחזירים אותו, והוא הקובע למי מחזירים. כל אדם, שהאפטרופוס ימסור לו את סמכותו זו, יהיה רשאי לפעול בכך ללא כל ביקורת.

האפטרופוס לא יעמוד לפני שום דין, כתוב שהאפטרופוס אינו אחראי אחריות אורחית או פלילית אלא אם עשה משהו בזדון, אבל מה יהיה דינו אם פעל שלא כדין מחמת רשלנות ואי תשומת-לב?

עד כדי כך החזיקו לכת, שיש סעיף 10 (א) האומר: "כל עסקה, שנעשתה בין האפטרופוס ובין אדם אחר בכל נכס שהאפטרופוס חשבו בשעת העסקה לנכס מוקנה — לא תיפסל גם אם יוכח אחר-כך, שהנכס לא היה אותה שעה נכס מוקנה". כלומר, האפטרופוס אמנם עשה מה שעשה שלא כדין, אבל אם עשה — הענין אבוד.

שר-המשפטים פ. רוזן:

מה פירוש הדבר?

ישראל ברייהודה (מפ"ם):

נביח שמחר יחליטו ששר-המשפטים שלנו גרמני הוא. אינני יודע אם יש לך בית, אבל נביח שיש — וימכרו את הבית; אחר-כך ימצאו כמובן, שכל הדבר הוא עורבא-פרה, אבל אם מכרו — הדבר אבוד.

כן יש כאן הסעיף שעליו דיבר בהרחבה חברי-הכנסת דוד הכהן. אמנם, חבל לי, שהוא היה בזה יותר מדי חפזני. מדוע דאג אך למסים של העירייה בלבד? אני מדבר גם על מסי-הממשלה. גם אם זה רק ענין של

אחרים, ואפילו של אויבי־אמתמולומחר מובהקים. ד"ר הירשברג הנלהב טרוד בשיפוץ מסגד עכו, ומר פקיד אחר טרוד בסידור היגת פולחן המוני לנוצרים במע־רת־אליהו בהר־הכרמל, ככתוב בבילוטין האנגלי היוצא מטעם משרד־הדתות.

לכן גם מיהרנו והחזרנו נכסים, בנינים וגנים בהר־ציון, והרשינו לכמרים ממוצא גרמני טהור — שמתיהם ידועים — לערוך תפילות בהר־ציון, סמוך לאותו בנין שמשרד־הדתות שלנו קבע כחדר־הגניזה של קרעי ספרי־התורה המגואלים בדם על־ידי הגר־מנים; וסמוך למרת־השואה של משרד־הדתות, אשר בו גנזה צנצנת־האפר של שרופינו וחיכות־הסבון שעשו הגרמנים מגופות קדושינו.

אנו הודענו בזה כלפי כל העולם מהר־ציון, שהוא שוב בידי ישראל, שיש עוד דת וקודש ותפילה לעם הגרמני. מעל הר־ציון הודענו שיש לגרמנים פולחן לאלהים, כביכול, בירושלים. אנו, בני העם השחוט והמהולל בידי הגרמנים, שארית הפליטה השותת עדיין דם, שנצטוינו כיורשים נאמנים אחרי הרוגינו: לא לשכוח לעולם את חטאי גרמניה — אנו הרשינו לאגשים ממוצא גרמני טהור לישב בארץ זו, לאכול, לשותת. ליהנות ולערוך בידות הקודש — אחרי אוש־וויץ וטרבלינקה; ולאחר שגרמנים אלה עצמם חיללו בריש גלי את הדת הנוצרית, שליחיה הקדושים וסמ־ליה.

על כן אני מציע:

(א) בחשבון נכסי הגרמנים בארץ, שיש להחרימם ולהעבירם לרשות הממשלה היהודית, יש לכלול בפני־רוש גם את כל נכסי הכנסיות והקדשים הגרמניים. אותם יש להפקיע ממסגרת ההגדרה החוקית של „נכסי קודש“. אין נכסים קדושים לגרמנים בארץ אחרי אוש־וויץ והיטלר! אין דת לגרמנים! מביין בכך גם תומאס מאן. סופרים הגדול, ועל זה עלינו להכריז במעמד מיוחד בירושלים.

(ב) לאסוף מכל הארץ את כל הגרמנים מגרמניה, או ממוצא גרמני, לרבות אנשי הכמורה או משמשיהם, ולשלח אותם מעבר לים, או לגרמניה או למקום אחר, אשר בו יבחרו המשלוחים האלה. כי לא נסבול גרמנים בארץ הזאת! אין אנו מסוגלים כיהודים, להקים כאן בשביל הגרמנים תאי־גז של אושוויץ ומאידאנק, אבל אנו רוצים שיעלמו מעינינו בארץ הזאת!

בשתי הצעותי אלה אין כל צל של פגיעה בשום בחינה דתית או מוסרית כלפי הנצרות בעולם. אין איש מאתנו פוגע או חושב לפגוע בקדשי כל העמים הנוצ־ריים שאינם ממוצא גרמני, או מגרמניה ממש, ויש ערובה לכך: מטבע היהודים, הציונים־הסוציאליסטים יחד, לשמור על קדשי אחרים בקנאות, ולוותר בהרבה על מקומות־קודש שלהם.

על־כ־לפנים: זהו המעט מן המעט שאנו יכולים להחזיר לעצמנו לעשות, אחרי אסוננו הגדול שבא עלינו מגרמניה הטמאה. לכבוד היהדות הוא הדבר, וגם לכ־בוד הנצרות בעולם, ביחוד לכבוד הנצרות של הווא־תיקאן הקדוש, אשר עמו של היהודים חילל אותה, כדת יהודית שהיא ירושלמית ביסודה.

יעקב קליבנוב (הציונים הכלליים):

כנסת נכבדה. בעקבות נאומו הנמלץ של קודמי,

בכלל ובענינים חשובים לכללתה, וגם מפני שהוא יעשה זאת לטובת האויב.

אורי־צבי גרינברג (תנועת החזרות):

כנסת נכבדה. אינני יודע מהי הסיבה האמיתית שחייבה אותנו להעלות על סדר־יומה של הכנסת את חוק נכסי הגרמנים בארץ. הן יכולנו לעשות עם נכסי האויב האלה כפי שמחייב אותנו מצפוננו היהודי השותת דם עדיין אחרי אושוויץ ומאידאנק. אבל מכיון שהועלה החוק הזה לדיון לאור היום, יש לי שתי הצעות לגבי החוק הנידון, ועלי להקדים מלים ספורות לשם הסבר.

ייתכן וגם מקובל בעולם־העמים שכורתים ברית שלום עם יריב ועם אויב אחרי שנשתיימה מלחמת שני הצדדים, ואולם אנו כולנו יודעים כי לא ייתכן בשום פנים ובשום זמן עוד כל מין כריתת ברית שלום עם העם הגרמני הרוצח, כי לא עמדנו עם העם הגרמני הזה כצד שווה מזויין במלחמה אתו והוא עשה בנו כליה, כליה שאין דומה לה ברצח, בכל־יוני, בשריפה בכבשנים ובענינים עד מות במתנות־ריכוז — ששה מיליון אנשים, נשים וטף! העם הזה גם עשו סבון מגופי הרוגינו. ועל כן לא יקום בארץ ישראל מעמד קונסולארי רשמי או מוסווה מטעם גר־מניה הטמאה, וכן לא תקום רשות קונסולארי־יהודית על אדמת־הדמים בגרמניה הטמאה. אבל ההכרה ומתן זכויות לכמורה הגרמנית ולכל האנשים ממוצא גרמני התלויים בכמורה הזאת — במשמע, לפי דתתי, מתן אפשרות לייסוד מחדש של תא־חיים של קולוניות גרמניות בארץ וחייב קיומן של קונסוליות גרמניות והרמת הדגל הגרמני מעל בניני הנכסים הגרמניים. עיני יהודים לא תסבולנה מראה־עינים זה!

יש לי ידיעות — ועל הממשלה לברר אמתין — שהוחזרו בירושלים לאנשים ממוצא גרמני בנינים מרווחים ונכסים שאפשר לשכן שם עולים, שהם שרידי הנהר הגרמני, וליישבם במקומות אלה.

יש לי ידיעות — ועל הממשלה לברר אמתין — שכאילו מסרו את טבחה הסמוכה לטבריה לידי הגר־מנים. וטבחה זו אינה מנזר בלבד, אלא רכוש קרקעי חקלאי פורה וטוב להתישבות. המקום הזה, עד כמה שידוע לי, היה משמש לפקידות הבריטית מקום מרגוע ומנוחה. למה לא תעשה הממשלה היהודית אותו דבר בטבחה? למה לא יקום שם כפר יהודי?

משרד־הדתות שלנו, דרך אגב, מוכיח מסירות והתלהבות במידה מוגזמת בסידור זכויות של נכסי כל הדתות, אף־על־פי שאין אנו, אפילו במקצת מן המקצת, זוכים לראות זאת כלפי ענינים שלנו. כפר־נחום, למשל, הסמוך לטבחה, ובית־הכנסת ובתי־העתיק שבמקום — לא הוחזרו לנו. אולם בבנין קבר־ידי בירושלים כבר נזר דרוז משרד־הדתות להקצות מקום מיוחד לדת אחרת. הוא עשה זאת כדי לאשר זכות היסטורית מפוקפקת לבעלותה של דת אחרת, שאפילו בימי שלטון הבריטים הנוצרים לא הוכרה כלל זכותה זו. משרד־הדתות שלנו לא ניגש לתיקון בתי־הכנסת ובתי־כנסת שלנו, שחילל או הרס האויב ולחדש זכויות היסטוריות יהודיות על נכסים, מקומות ובנינים ולהפקיעם מרשות זרים, או מרשות ההפקר והשממה של דורות. משרד־הדתות שלנו טרוד בשיפוץ ובתיקון מקומות־פולחן של

לו זכויות שאין לשום שר או פקיד אחר בממשלה. אותם הדברים שהושמעו פה לא פעם, צריך לחזור ולהגיד כעת. אינני מבין מגיני בא התיאבון החולני הזה, להעניק לפקיד מסויים אחד זכויות שאינן ניתנות לשום פקיד אחר במדינה. כל פקיד אחראי בדרך כלל גם מבחינה פלילית וגם מבחינה אזרחית לדברים נפ"סדים שהוא עושה מתוך רשלנות. מתוך אי-מילוי חו"ב, מתוך הזנחה, או מתוך איוו פשיעה שהיא. רק האפוטרופוס על רכוש הגרמנים לא יהיה אחראי לכל הדברים האלה. רק במקרה שיעשה דבר נפסד מתוך זדון, תחול עליו אחריות למעשהו.

לא אחזור על דברי הביקורת שהושמעו כאן. אני מבקש את שר-האוצר שיבוא פעם לכנסת ויגיד לנו לשם מה הוא מרבה באפוטרופוסים לדברי עבירה? מדוע לא יתנהל הרכוש הגרמני כמו כל רכוש אחר של המדינה?

כבר העירו כאן הערות ביחס לסעיף 9, ועל כן לא אוסיף לעמוד עליו. ואומר מלים אחדות על המדובר בסעיף 10, בדבר העסקות שנעשו בין האפוטרופוס ובין אדם אחר. כתוב בהצעת החוק, כי לא תבולו כל עסקה כזאת, אפילו אם יתברר ויוכח כי הרכוש לא היה נכס מוקנה — יוצא, שאין אפשרות לבטל מעשים, אשר בהתאם לחוק האזרחי הכללי אפשר היה לבטלם. אם, למשל, התכיר האפוטרופוס רכוש הנחשב בעיניו לגרמני, ולאחר זמן התברר שרכוש זה אינו גרמני — הח"כירה עומדת בתקפה. אין החוק האזרחי נוהג כך ביחס לרכושו של כל חובש אחר במדינה, ולמה תינתן זכות עדיפות מיוחדת דוקא לגבי הרכוש הגרמני?

חבר-הכנסת דוד הכהן כבר עמד על כך, שהאפוטרופוס יהיה רשאי למכור נכסי גרמנים רק לרשות הפיתוח, ואני שואל מדוע יש לאסור עליו למכרם ול-החזיקם לרשויות מקומיות או למוסדות ציבוריים אחרים, הזקוקים לנכסים הללו? מה חבר הצעת החוק הגדיל לעשות בעיקר בסעיף 13 האומר, שהאפוטרופוס אינו חייב לשלם חובות או מסים. בידי נמצא תזכיר של עיי-ריית חיפה, הטוענת שעד היום מגיעים לה מרכוש הגרמנים מסים בסך 10,000 לירות, לכל הפחות; אולם יגיעו לה והנה עוד קרוב ל-150,000 לירות תמורת השכלולים וההשבות לפיתוח העיר, שהעיריה ביצעה ועומדת עוד לבצע בחושה הגרמנית וברכוש אחר של הגרמנים בחיפה. מדוע תצטרך העיריה לעשות זאת על חשבון משלמי המסים הנאמנים של חיפה, ולא על חשבון נכסי הגרמנים גופם? באיזו זכות מותר לגרום גרענות לעיריית חיפה, רק משום שהנכסים המרובים של הגרמנים בחיפה נמצאים בידי האפוטרופוס הממונה על-ידי שר-האוצר שלנו?

ברצוני להסב את תשומת-לב הכנסת לעוד נקודת אחת נוספת: הרכוש הגרמני עמוס, במקרים רבים ובי מקומות שונים, חובות של משכנתות, תשלומים, חוזים והתחייבויות לזכות אזרחי הארץ. ברצוני לשאול: מפני מה אסור לגבות את המגיע מהרכוש הזה? אמנם כתוב כאן, כי השר יכול להרשות לאפוטרופוס במקרים ידועים לשלם חובות ומסים; אבל יופיע נא השר לפנינו ויגיד, בכמה מקרים הוא הרשה זאת בחוק דומה, בנוגע לרכוש הנטוש? עד היום אי-אפשר להוציא לפור על כל משכנתה ואי-אפשר לגבות כל פירוטה מן הרכוש הנמצא בידי האפוטרופוס על הרכוש הנטוש, ומשום

שאמנם לא הוברר לי מתוכו אם הנואם הוא בעד החוק או נגדו, אלא שהיה כשהוא לעצמו חשוב, וראוי להי-שמע פה, רוצה גם אני לסטות קצת הצדה ולהקדים לדברי על החוק עצמו אי-אלה דברים צדיים, אך נוגעים לענין.

איננו יכולים להיכנס לדיון על חוק נכסי הגרמנים, מבלי להעלות בוכרונו ובמהשבתנו את גורלה המביש של ההתיישבות הגרמנית בארצנו, זו ההתיישבות שהתחילה לפני 80 שנה כתנועה דתית-משיחית טהורה. נוצרים, אנשי אמונה ודת, עלו מגרמניה לארץ הקדושה כדי להיות פה, מעבודת אדמה, מיגיע כפים, בציפייה לביאת הגואל. כאלה היו ההופמאנים, השומאכרים וה-קלרים הראשונים, ורבות למדה מהם הארץ הזאת. גם אנו היהודים, המתיישבים הראשונים שלנו מלפני 60 ו-70 שנה, למדנו מהם רבות. גם חלוצי זכרון-יעקב וגם חלוצי פתח-תקוה הביטו עליהם כעל "קולטורטרגרים" אמיתיים, כעל אנשים המסוגלים לחדש את פני הארץ ויכולים לתת לארץ הזאת הרבה מאד גם בחקלאות וגם במלאכה ותעשייה.

והנה אחרי שהגרמנים התמימים האלה בנו את השכונות המפוארות ביפו ובחיפה, אחרי שהקימו את הכפרים היפים גם בדרום וגם בצפון, מה יצא מכל עבודתם? איזה פנים קיבלו הדור השני והשלישי של מתיישבים אלה? במקומם של אנשי דת ואמונה, כמו אנשי הפקר, המוכרים לנו היטב במעשיהם במשך 30 השנים האחרונות; במקומם של אנשי עבודה שקטים ונוחים, כמו מנצלים אכזרים, שלא עבדו בעצמם, אלא העסיקו עובדים ערבים בעיר ובכפר בתנאי ניצול גרור-עים ביותר. נכדיהם של אנשי הכפר הפשוטים, שהיו רחוקים מכל פוליטיקה ותקפנות, נודעו בארץ כנאצים מובהקים, אנטישמיים, מסיתים, שעל-ידם ודרכם קיבלו אנשי המופתי וכל הפורעים בישראל בשנים האחרונות עזרה ותמיכה מגרמניה ההיטלרית.

מה נשאר מאותם הנוצרים התמימים, מה יצא מבניו ונכדיו של פריץ קלר מחיפה —

אריה בן-אליעזר (תנועת החרות):

זכר צדיק לברכה.

יעקב קליבנוב (הציונים הכלליים):

— שאמר לד"ר רופין לפני 35 שנים, שהוא נוטע ובונה על הר הכרמל בשביל היהודים העתידיים לבוא לרשת את הארץ? אמנם נבואתו נתקיימה, ואנו יכו-לים להגיד עכשיו, מול אחריות המבישה של המתייש-בים האלה — שנקמנו בגרמנים לפחות פה בארץ. העברת השליטה על הרכוש הגרמני בארץ לידי מדינת-ישראל היא הצעד הראשון והמכריע בדרך נקמתנו זאת.

לעצם החוק, אני מצטרף לדעה שהושמעה כאן על-ידי הד"ר ורפהטיג, שאמנם לא מובן הדבר, מדוע אין אנו יכולים להפקיע לגמרי את הרכוש הזה לזכות המדינה, ואחר-כך לעשות בו כפי שנמצא לנכון — להעבירו לרשות-הפיתוח או לנצלו באופן אחר, ולהש-תמש בכספים שנפיק ממנו לסיפוק תביעותיהם של יהודי גרמניה. למה לנו אפוטרופוס מיוחד לשם זה? במה עדיף שלטונו וכוחו של האפוטרופוס הזה על כוחה ושלטונו של הממשלה? לפי הצעת החוק המונחת לפנינו לא נוכל לפצות פה נגד האפוטרופוס; ניתנות



אני תובע הסדר מהיר מתוך האינטרס הלאומי הכלכלי, ויש להבין כי בענין זה הזמן פועל נגדנו. אני רוצה לנסות לקבוע כמה קווים יסודיים. אני מתנגד בהחלט לפתוח ביהסים מסחריים בממדים גדולים עם גרמניה, על בסיס של מסחר פרטי. אני שומע שיש מעצבים זה בתולדות היהדות דורש מאתנו גישה מיוחדת במינה. אינני חושב שיש כאן נושא לחקיקה, אבל כל יהודי צריך לזכור את אשר קרה. אין זה ענין של חוק, אלא של כבוד עצמי.

הערה נוספת: אינני סבור שההוראה הפנימית של שר-העליה, לא לתת היתר-יציאה לגרמניה, היא מוצדקת ומוצלחת ביותר. אני מתנגד בדרך כלל לנטיית של הממשלה להופיע בכל מיני שטחים כאפוטרופוס של אזרחיה. הדבר הזה עומד בניגוד להשקפה של מדינה דמוקראטית. זהו נוהג במדינה משטרית או במדינה הנמצאת תחת שלטון טוטאליטארי. אני מציע לממשלה לפתוח בפעולה בשטח זה, ולא להנהיג סידורים אדמיניסטרטיביים בכיוון בלתי-רצוי.

אני מעדיף את פעולת הממשלה על פעולת הסוכנות היהודית, מפני שמן ההכרח שמשא-ומתן כזה יגוהל ברמה של ממשלה עם ממשלה. מובן מאליו, שמשא-ומתן של הממשלה, אסור לו להשפיע על זכויות הסוכנות היהודית, והסוכנות היהודית צריכה ליהנות מן ההסכמים הקיימים.

עלי להגיד, כי אין זאת בושה לתבוע פיצויים. להיפך, לפי כל שיטה משפטית, מי שעושה עוול חייב לפצות את הנפגע, ואין זה חוסר כבוד לנפגע לקבל פיצויים. אנחנו צריכים גם הודות, כי הנסיון האחרון שנעשה על-ידי ד"ר אדנאור, להציע פיצויים לעם היהודי, לא בא כדי לטשטש את העובדות, אלא הוא הדיגש בצער רב, כי הנאצים גרמו ליהודים עוול שאין לתאר. דוקא מפני שאין הוא מוכן להודות עם הפשעים האלה, הציע סידור מסויים. אין לעבור על השאלה הזאת, שהיא מעציבה ופוגעת מחדש בכל יהודי, די מבלי לציין שהיו מאות אלפים לוחמים לא-יהודים אשר לחמו נגד הנאצים, ורבים העדיפו למות מאשר להשלים עם שלטון הרשע. בשאלה עדינה זו הכרחית תגובה מדינית.

אני קובע כי מדינת-ישראל וממשלת ישראל אינן צריכות להרשות התפתחות של מסחר פרטי עם גרמניה, אך הממשלה צריכה לנקוט באמצעים מתאימים כדי לקבל את המגיע לה. אין איש יכול להכחיש, שמגיע לנו חלק ניכר מהרכוש הציבורי היהודי בגרמניה. אני רוצה לציין, דרך אגב, שכל התביעות יחד מצטרפות לסכומים עצומים. כבר היום קיימת אפשרות לקבל מגרמניה, על סמך הפיצויים — ואני מדגיש: אך ורק על סמך הפיצויים האלה — סחורות שהן מאד חשובות לנו.

לשאלות אלה אין למצוא פתרון על-ידי אי-בהירות, אלא על-ידי פעולה אמיצה מתוך כבוד עצמי. אני משוכנע שכל הבית יסכים אתי, שיש כאן צורך בפעולה ממשלתית. רק באופן כזה אפשר יהיה למנוע פעולה בלתי-רצויה על-ידי כל מיני עושי-עסקים, אל-מנטים מסופקים ורודפי-בצע.

על ממשלתנו לפנות גם אל ממשלות בעלות הברית, כדי שהן בחור סמכות עליונה למדיניות הכל-

מה יהיה האפוטרופוס על נכסי הגרמנים טוב יותר מאשר הברו, ומי יערוב לנו שלגבי החוק שלפנינו יראה השר רצון טוב יותר?

ברצוני להעיר עוד הערה בנוגע לסעיף 17. בסעיף זה כתוב, כי האפוטרופוס וכל סוכניו, מפקחיו ופקידיו, אינם מחוייבים להמציא אנו מסמך בכל פעולה משפטית — והרי מחובה זו אינו פטור שום אזרח ושום שלטון אחר. נוסף על כך כתוב, כי אין לחקור את האפוטרופוס למקור הידיעות שהביאוהו למתן אישור לרכוש מסויים שהוא רכוש גרמני. עדיין לא שמענו חוק אחר השולל מבית-משפט את הזכות לחקור מישהו על דבר מסויים; בית-המשפט יכול לחקור בדלתיים סגורות, אם הוא מוצא את הדבר לנכון, אך יש להשאיר לו את הזכות לחקור בכלל — כדי להיווכח אם היה מקור וטעם מספיק לפעולה שנעשתה על-ידי הפקיד. מדוע צריך להעניק לאפוטרופוס פריבילגיה זו, שאינה ניתנת לשום אזרח במדינה?

לפי דעתי, חוק זה מיותר ואין צורך מיוחד בו; ואם אפילו נסכים, כי יש צורך במינוי אפוטרופוס לנכסי הגרמנים, הרי יש להגביל ולהגדיר את זכויותיו וחובותיו באופן המתקבל על הדעת.

### הרב רט פורדר (המפלגה הפרוגרסיבית):

אדוני היושבר-ראש, כנסת נכבדה, אין ברצוני להיכנס כרגע לפרטים הטכניים, כי-אם להעיר שתי הערות כלליות יותר בקשר לחוק זה.

כוונת הממשלה היא — ריכוז כל רכוש הגרמנים בידה, באמצעות האפוטרופוס המוסמך, ולהשתמש ברכוש זה, או יותר נכון, בתמורתו כבסיס לתביעותינו כלפי הממשלה הגרמנית. נשאלת השאלה, מה הוא היחס של רכוש זה לגבי הרכוש הגדול בהרבה, הנמצא כבר בידי הממשלה כגון: נכסי הנפקדים.

סעיף 12 של החוק החדש מגביל אמנם את סמכותו של האפוטרופוס, אך הוא נתון לו את הסמכות למכור את הרכוש לרשות-הפיתוח. הסבר זה נכון, ואפילו הכרחי. עלינו לדאוג לריכוז כל הרכוש מסוג זה בידי אחת — והיד המתאימה היא: רשות-הפיתוח החדשה. תנאי מוקדם לפיתוח הוא — שמוסד אחד יכין ויפתח את כל התכניות המתאימות במיוחד לאדמות האלה. אני מקווה שכוונת הממשלה לעשות את הרשות הח"דשה למוסד מרכזי לכל הפעולות הללו.

החוק קובע שמכירה מותרת במחיר שאינו פחות מן 80% של הערך הרשמי. אני שואל: מהו הערך הרשמי? הגימוק המכריע לחוק זה, כפי שכבר ציינתי, הוא הבטחת פיצויים, לפחות בתחלקם, אשר מוסדות וגם פרטים צריכים לקבל בעד הנוזקים העצומים שנגרמו להם על-ידי גרמניה הנאצית. ברצוני להשתמש בהודמנות זו כדי להדיגש שבשאלה זו יש לממשלה שדה-פעולה נרחב. אני יודע היטב כי המדובר הוא בנושא עדין במקצת. לכן קורה כאן דבר, שבדרך כלל אינו מקובל אצלנו, והוא — שכל אחד רוצה לתת לאחר זכות קדימה. הבטחת הפיצויים מגרמניה למוסדות, לקהילות וגם ליחידים, היא שאלה כל-יך חשובה שלא נוכל להתחמק ממנה. אין ברצוני לדבר על מאות ואלפי פטרונאגיות האישיות של אנשים המחכים זמן ממושך להסדר כזה, כמו מקבלי הפנסיות שגילם אינו מאפשר להם להרוויח את פרנסתם.

נואם פתאום שוב על הנושא הזה? אני מבקש לחזור לנידון ולא להשתמש בהזדמנות זו לדיבורים על נושאים אחרים, חשובים או בלתי-חשובים, שעוד תגיע שעתם.

מאיר וילנר (מק"י):

החוק יוצא מתוך הנחה מסויימת. הוא אפילו מבחין הבחנה פוליטית שלא היה פאשיזם ב־1933 בגרמניה. כאן כתוב: שנת 1935 ולא שנת 1933. אין זה רק ענין של רכוש; זהו ענין של גישה פוליטית. אני חושב כי מתפקידה של הכנסת בהזדמנות זו, עם כל המצב הכלכלי הקשה שלנו (כמה מחבריי לומר, שהדבר העיקרי בחוק הזה אינו רק כמה מיליונים של כמה מיליונים לירות שיהיו לנו מהרכוש הגרמני) להעביר את הבעיה רק מבחינה כלכלית צרה של כמה מיליונים לירות, הדבר העיקרי בחוק הזה הוא הצד הפרינציפיוני, ההערכה הפוליטית בקשר לחוק הזה, שהנושא שהוא דן עליו הוא כאילו ענין של רכוש בלבד. עלינו להגיד לאלה הממשיכים את המסורת הגרמנית הנאצית ולא להאליה שהם ממוצא יהודי התומכים בהם בהכנת מלחמה חדשה, שלא ניתן למכור את עצמנו בנידוד עדישים של דולארים, כמו שרוצה זאת האדון מורגנטאו, תומך הנאצים המודרני.

היו יהודים שהתלוצצו כשעלו הנאצים לשלטון ותמכו גם בהיטלר, ביניהם גם הלורד מלצ'ט, ראש א.י.ס.א.

היו"ר י. שפרינצק:

אני מבקש לדבר לענין. לא כאן המקום לטענות ולהשתוללות סתם.

מאיר וילנר (מק"י):

אני חושב שהכנסת אינה צריכה לעבור בשתיקה כשאומרים לציר: „השתוללות“. אני מבקש מאת היושבי ראש לחזור בו ממלה זו. דיבורים נגד נאצים ומסיתים מלחמה אינם השתוללות. אני מוחה כנגד המלה „השתוללות“. אינני משתולל. הנאצים השתוללו. מורגנטאו משתולל במדינת ישראל, ולא אני!

היו"ר י. שפרינצק:

אני מבקש ממך להפסיק.

מאיר וילנר (מק"י):

מדוע לא מפסיקים את מורגנטאו המרגל האמריקאי? איני רוצה שיהיה טבח חדש ומלחמה חדשה, לא ארשה שיקראו לי משתולל, כשאני מדבר נגד מורגנטאו.

היו"ר י. שפרינצק:

אתה צריך לשמוע, אם היושבי ראש פונה אליך פעם, פעמיים ושלוש. כמה פעמים צריך היושבי ראש לפנות אליך שתשימ'לב לבקשתו?

מאיר וילנר (מק"י):

אני מוחה נגד המלה „השתוללות“.

היו"ר י. שפרינצק:

פעמים אחדות העירוני לך ואינך מקשיב לדברי.

כלית לגרמניה, יתמכו בתביעותינו. אני מקווה, שב־ושינגטון, בלונדון ובפאריס ישנה הבנה לדרישותינו, אחרי כל מה שקרה. הוכתב בעלי-הבית לעזור לנו עולה בהרבה על חובתם לדאוג לקידום המשק הגרמני.

החוק המוצע לבית הוא בעל חשיבות גדולה. חשוב שהממשלה תיצור את התנאים המוקדמים לתביעות הגדולות שיש להבטיחן.

מאיר וילנר (מק"י):

כבוד היושבי ראש, כנסת נכבדה. קשה באמת לדבר בשוויון־נפש כשמזכירים את גרמניה הנאצית וכל מה שעבר. כאחד מאלה שאבדה להם כל משפחתם בידי הגרמנים בזמן המלחמה, אני תומך בלב שלם בכל אלה שאמרו כאן כי אין להתייחס ביד קלה לפאשיסטים הגרמנים, ובכלל זה לגרמנים שהיו בארץ, שרובם המכריע הצהיר בגלוי לא פעם ותמך לא פעם בגרמניה הנאצית, בפאשיזם הגרמני. לכן חושבני, שמכמה סיבות פוליטיות עקרוניות כשדנים בפאראלא־מנט שלנו על נכסי גרמנים שתמכו בפאשיזם, עלינו לא לספל לדבר רק מן הבחינה הקטנה של רכוש „נטוש“. עלינו לספל את קודם־כל מן הבחינה הפוליטית הגדולה והחשובה הפוליטית הגדולה שיש לנו עם פאשיסטים ועם נאצים גרמנים, כי החוק הזה כפי שהוגדר צריך להתכוון אליהם. לכן דעתנו היא שיש להפקיע את הרכוש הזה לטובת המדינה.

שנית, הנאציזם והפאשיזם בגרמניה הגיעו לשל־טון לא בשנת 1935, כי אם כפי שידוע לכולנו בשנת 1933, בתחילת 1933. איני יודע אם זוהי טעות־דפוס שבהצהרה המוצעת מדובר על 1935, או שהנימוק הוא שלפני חוקת נירנברג (1935) לא היו פאשיזם ונאציזם בגרמניה. אני חושב שדוקא לכנסת שלנו אסור להניח תקדים כזה, שאנו כאילו תומכים, או לפחות איננו מביעים את התנגדותנו לפאשיזם ולנאציזם כל זמן שלא הוטלה בגרמניה חוקה אנטי־יהודית מפורשת. לפחות עכשיו, אחרי כל הנסיגות האלה, אנו צריכים לדעת כי משנת 1933, ועוד קודם לכן, היתה ההכנה לשנת 1935, לחוקת נירנברג. לכן אני חושב שמבחינה עקרונית יש לדחות בכל תוקף את העקרון הזה, שהפאשיזם והנאציזם בגרמניה התחילו ב־1935.

אבל לא רק זאת. עכשיו, כחמש שנים לאחר המלחמה, אנו עדים לעננים כבדים חדשים. אנו עדים לתחייתה של גרמניה הנאצית במערב גרמניה. אנו עדים לכך שישנם חוגים באמריקה ובאנגליה המכינים כיום מלחמת־עולם חדשה, שתוצאותיה — אם כוחות הדמוקראטיה והשלום בעולם לא יצליחו למנעה — בשביל העם היהודי עלולות להיות לא פחות מסוכנות מאשר היו במלחמת־העולם השנייה. לכן, כשאנו דנים בבעיה המורה זו, עלינו להביע כאן מחאה חריפה ביותר על ההכרזות התקפניות, על ההכרזות האנטי־סובייטיות, על הקריאה למלחמה, על הפרובוקאציה נגד מדינת ישראל שנעשתה בימים אלה על־ידי הנרי מורגנטאו. אני חושב שלא ייתכן שהפארלאמנט הישראלי יעבור על כך לסדר־היום.

היו"ר י. שפרינצק:

הכנסת בענין זה הצעה לסדר־היום, ולמה אתה

מנחם בגין (תנועת החרות) :

כל אחד רשאי לומר מה שהוא רוצה.

היו"ר י. שפרינצק :

לא, לא! היושבראש מפנה את תשומת-לבו של הנואם שדובר אל הענין.

יוחנן בדר (תנועת החרות) :

לא נכון!

היו"ר י. שפרינצק :

נדון על כך לחוד.

מנחם בגין (תנועת החרות) :

אין זה ענין להסכמה עם וילנר. אבל הוא רשאי לומר מה שהוא רוצה!

מאיר וילנר (מק"י) :

אמרתי, שסיעתנו מציעה להעביר את הרכוש של הגרמנים בארץ לרשות המדינה, פירוש, לא להעבירו לרשות האפוטרופוס, אלא להפקיעו, להלאימו ולהשתמש בו לצרכי המדינה בכל שטחיה, כפי שיקבעו הכנסת והממשלה. יש לי לכך סיבה נוספת, מחוץ לסיבה הפוליטית שדיברתי עליה בתחילת דברי.

הסיבה השניה היא, שהנסיון הקיים עכשיו במדינה של קיום כמה מוסדות, כמה רשויות, המפקחות על רכוש, גרם להרבה תופעות מזיקות בניהול המשק של המדינה. נוצר מצב שקיימת במדינת-ישראל רשות בתוך רשות, מדינה בתוך מדינה, וכל אחד חושב שהוא הקובע העליון בשאלות משקיות ובשאלות רכוש.

דבר זה היה בולט ביותר בענין שעד עכשיו נקרא „רכוש נטוש“. אבל עכשיו השערוריה מגיעה לשיאה. ישנם שטחים של המשק שלנו, ששם אין לממשלה ואין לכנסת, המוסד העליון של המדינה, זכות לפקח, זכות להביע דעה, זכות לקבוע. צריך ללמוד מן הדבר הזה גם לגבי החוק הנדון, בענין רכוש הגרמנים. בפיקוח שקיים כבר עכשיו על רכוש גדול מאד, „רכוש נטוש“, או כפרים נטושים, אין הכנסת ואין הממשלה מפקחות עליהם באופן רשמי, ואין הם שייכים להן. וכתוצאה מזה קיים מצב שבכפרים הנטושים, למשל, אין מחלקים אדמה לכל אחד, אין מחלקים זרע עים לכל אחד, אלא רק למי שיש לו פנקס-חבר של מפא"י. מתיישבים דמוקראטיים, ובעיקר קומוניסטיים, מנושלים מן האדמה, בשטח שנמצא במדינת-ישראל. האנשים האלה הגנו על הכפרים שלהם, ועכשיו מבצר עים נגדם לחץ כלכלי אכזרי ביותר. אני חושב שהנרסיון הזה של טרור מפא"י בתוך המושבים, של שלילת פת-לחם על בסיס פוליטי, מוכיח שכל ניהול של רכוש שלא על-ידי פיקוחה של הכנסת, לא על-ידי פיקוחם של מוסדות נבחרים של המדינה, מביא רק להשתוללות מפלגתית, לטרור שכמוהו לא ידענו אפילו בזמן המאנדאט. גירוש מתיישבים קומוניסטיים הרוצים לעבד את האדמה, שבדמם ובדם חברים אחרים שנפלו חלל הגנו עליהם — היא שערוריה שאין לעבור עליה לסדר-היום. הגענו עד כדי שביתת שהת בבניני הסר-כנות בתל-אביב של אנשים נרדפים, שאין גותנים להם זרעים, מפא"י שאין להם השקפות פוליטיות של מפא"י.

כיושבראש פניתי אליך פעם, פעמיים ושלוש. כשאני מבקש ממך — עליך להיענות לבקשתי, אם לאו — עלי להפסיק את דבריך. אם אפסיקך שלא כדין — הרי יש ועדת-פירושים, ולה אני מוכן למסור ביאורים. אין זה הוגן לנצל הודמנות ולהשמיע דברים שאינם מתאימים למציאות. כמה פעמים צריך היושב-ראש לבקש ממך בכבוד ובנימוס, בכל הדרכים? אינך בן יחיד כאן. כולנו כאן חברי-הכנסת.

מאיר וילנר (מק"י) :

אני מבקש ממך לחזור כך מן המלה „השתוללות“. לא על הערות היושבראש אני מוחה. על המלה „הש-תוללות“ אני מוחה.

היו"ר י. שפרינצק :

יכולתי אולי לבחור במלה מדויקת יותר, מפני שה-חשבון היה אתי ולא עם מורגנטאו. כשמורגנטאו היה חבר-הכנסת תתווכח אחר כאן.

מאיר וילנר (מק"י) :

הוא אורח רשמי של הממשלה!

היו"ר י. שפרינצק :

הדיבור על נושא זה צריך להיססק. אם לאו — אצטרך לשלול ממך את רשות-הדיבור. הנושא הזה אינו עומד על הפיק, חברי-הכנסת וילנר, יש לך אפשרות לחזור נדון.

עקיבא גלובמן (מפא"י) :

אתה מתעלל ביושבראש! אין זה המקרה הראשון שאתה מתעלל ביושבראש. אמרו לך עשרים פעם, ואתה ממשיך בצורה שארלאטאנית זו.

היו"ר י. שפרינצק :

אני מבקש להירגע. חברי-הכנסת וילנר, עליך לעבור לענין. נשאר לך עוד כמה דקות, ואתה צריך לדבר אל הענין הנדון. כחבר-הכנסת עליך להיכנע למשטר שנקבע על-ידי הכנסת ולהישמע ליושבראש.

מאיר וילנר (מק"י) :

זהו ענין של עמדה פוליטית. היושבראש אינו יכול לכוול את הצירים במסגרת השקפותיו. בפארלאמנט ישנן מפלגות פוליטיות שונות, וכל אחת רשאית להביע דעתה באופן חפשי.

היו"ר י. שפרינצק :

אל נא תתווכח אתי! עוד שתי דקות אני גותן לך, ודבר אל הענין, אם לאו — אפסיק את דבריך.

מאיר וילנר (מק"י) :

קצבו לכל נואם חמש-עשרה דקות.

היו"ר י. שפרינצק :

האם רוצה אתה שאשלול ממך מיד את רשות-הדיבור?

אליעזר פראי (מפ"ם) :

חבר-הכנסת רשאי לומר מה שהוא רוצה. אין צנזורה.

אנו יכולים לתאר לעצמנו מהו גילם. מספרם רק שלוש מאות וחמישים. ואנו יודעים מה טיבה של פנסיה. בחוק ההכנסה שאישרנו אנו פוסרים ממסים אנשים המקבלים פנסיה, מפני שזהו המינימום, זהו התסכון שהצטבר לאיש במשך כל שנות עבודתו. והשאלה היא: מדוע נפקד אנשים זקנים אלה, למעלה מגיל 60, הרבה יותר מגיל ששים בממוצע, ונטיל את החוקתם על הציבור? מדוע נביא אותם לידי כך שיהיו נצרכים של משרד-הסעד? והאם יכול משרד-הסעד לספק את צרכיהם?

אני מציעה שבחוק זה ייקבע שכל אלה שיש להם זכות לקבל פנסיה מן הממשלה הגרמנית, תשלום להם הפנסיה מה ההכנסות של הרכוש הגרמני. אני חושבת שרק בדרך זו נתקן את העוול הקשה שנעשה לאנשים אלה, שבמשך עשר שנים חיו חיי רעב. האם עליהם לעמוד עכשיו בשורה אחת עם אותם האנשים שלא עבדו ושאינן להם ממי לדרוש? אני רוצה לומר כי באופן כזה נטיל על משרד-הסעד ועל מחלקות-הסעד בערים השונות הוצאות נוספות, ואיננו רשאים להטיל הוצאות אלה על משרדים, שבלאו הכי הם כורעים תחת הגטל הכבד של תפקידיהם.

### היו"ר י. שפרינצק:

נדמה לי שלכל הסיעות הייתה אפשרות להביע את דעתן על החוק הזה. אני חושב אפשר לסיים את הסעיף הזה ולתת לשר-האוצר את רשות-הדיבור לתשרי בה. רשומים עוד שנים-שלושה נואמים. אני מציע שאלה יהיו האחרונים, וכל נואם יקבל חמש דקות לרשות-הדיבור.

רשות-הדיבור לחבר-הכנסת יוחנן בדר.

### יוחנן בדר (תנועת החרות):

לא אדבר על ריבוי הפקידות לפי הצעה זו ועל העובדה שבהצעה זו נפגעו קשה זכויות אזרחים יהודים שיש להם הביעות מן הגרמנים. למעשה יהיה האפטרופוס פטור מלהכיר בחובות לטובת היהודים שיש להם תביעות מן הגרמנים. לא אדבר גם על שפוטרים את האפטרופוס ואנשים מן האחריות הפלילית והאזרחית שבהצעה. אסתפק בשתי הערות.

הערה ראשונה: בסעיף 2 כתוב שמגמת החוק הזה היא לכנס את הנכסים הגרמניים, כדי שנוכל לתת פיצויים ליהודים שנפגעו בידי הגרמנים הפושעים. בסעיף 12 נאמר, שהאפטרופוס יעביר את הנכסים האלה לרשות-הפיתוח כדי 80% מן הערך הרשמי. החברים יודעים מה פירוש ערך רשמי; החברים יודעים מה פירוש 80% מן הערך הרשמי, והחברים יבינו מה היא המגמה האמיתית של ההצעה. המגמה היא, שהרכוש הגרמני הזה לא יישמש פיצויים לטובת הנפגעים, אלא להתעשרותה של הכת השלטת, להתעשרות אותם החוגים שהממשלה תעביר אליהם למעשה את הנכסים.

### אריה בהיר (מסא"י):

על איהו חוגים אתה מדבר? מדברים כאן על רשות-פיתוח, ולא על חוגים.

### יוחנן בדר (תנועת החרות):

תסלח לי. אנו יודעים מן הדיונים בוועדת-הכספים, כיצד מחלקת הממשלה את ההקצבות לאזרחים.

ומה יישאר לפנסיונרים היהודיים המסכנים שסבלו כל כך הרבה? 80% מן הערך הרשמי!

הדבר הזה מוכיח שכל המוסד של האפטרופוס של המדינה הוא רק אמצעי בידי מסא"י, כדי להעביר לרשות הפוליטית שלה, "נפשות" מקרב העולים החדשים, כדי להשתלט על העולים החדשים, כדי לבצע טרור כלכלי וטרור פוליטי במדינה נגד האלמנטים המתקדמים בכפרים הגטושים. ולכן, מתוך הגסיון הזה, אני מתנגד להעביר את רכוש הנאצים הגרמנים לאפטרופוס מסא"י חדש. אנו דורשים הפקעת הרכוש הזה לטובת המדינה. אנו יודעים כבר מה הוא האפטרופוס. האפטרופוס הוא שלטון של מפלגת מסא"י, הלוחמת באמצעים אכזריים ביותר כדי לרכוש למפלגתה הפוליטית עולים חדשים ומתיישבים עלי-ידי שלילת פתילתם ועל-ידי שלילת עבודתם.

אלה הם התיקונים שאנו מציעים לחוק זה ואלה הם הנימוקים.

### רחל כהן (ויצ"ו):

כנסת נכבדה. אינני חושבת שאסיק את המסקנות של המשרור חבר-הכנסת אורי-צבי גרינברג, אבל אני רואה חובה לעצמי לומר שאנו חייבים לו תודה על שנתן פורקן להתרגשותנו שפעמה בנו בשעה שקראנו מהו הנושא של החוק הזה, וכל המוסיף על דבריו גורע.

לא אעמוד לא על הצד הפילוסופי ולא על הצד היורדי של החוק הזה, אם יש צורך באפטרופוס מיוחד או לא. אבל אני רוצה להעיר כאן שתי הערות, שכבר נגעו בהן החברים שקדמוני. הערה אחת בנוגע לעיריית ריות, לא אחזור על הנימוקים שהובאו כאן, אבל אני רוצה להביא עוד גימיק אחד נוסף. ידוע שעל העיריות והמועצות המקומיות מוטל עול כבד של החזקת שירותים, תים, הומאניטאריים ואחרים. בעניני החינוך, למשל, ע"ז הממשלה לעיריית חיפה רק 25% מתשלומי משכורות המורים, וכך הדבר בסעוד, וכך בבריאות. נשאלת השאלה: מאין יקחו העיריות, עיריית חיפה ועיריות אחרות, את הכספים לשאר 75% אם לא מן המסים, כדי למלא את תביעותיהן וצרכיה של האוכלוסיה הגדלה וזהו, לכת, אוכלוסיה שברובה אינה משלמת מסים? אני חושבת שיש לתקן בחוק זה את הסעיף 13, שהאפטרופוס פוס על הרכוש הגרמני יהיה חייב לשלם את המסים לעיריות ולממשלה, וגם את החובות לאנשים פרטיים. אינני יודעת מדוע צריך לפטור מתשלום רכוש גרמני, שנשאר חייב לכספים שעבדו אצלו כבעלי-מלאכה וכבעלי מקצועות חפשיים? מדוע אין לחייב בתשלום החובות של הרכוש הזה גם את האפטרופוס? זוהי נקודה אחת.

ועכשיו לנקודה השניה: שרה-האוצר אמר בדבריה הסברתו שבחוק הזה אינו דומה לחוק של בריטניה בעניני הרכוש הגרמני, אלא שונה ממנו. אני רואה בדרך כלל, שאצלנו יש נטיה לקנות את החוקים של בריטניה, ולדעתי לא תמיד מתאים לנו הדבר; אבל דוקא בנקודה זו, בנקודה שלדעתי היינו צריכים ללמוד מהם — נהגנו אחרת ושינינו את החוק לגמרי. אני רוצה להעיר על מה שאמר בענין זה שרה-האוצר. הוא אמר, שה"חוק האנגלי מכיר בזה שמן הנכסים האלה יש לשלם לאנשים פרטיים מה שמגיע להם מן הממשלה הגרמנית. אנו, חברי-הכנסת, קיבלנו כולנו תזכיר מאת מקבלי-הפנסיה מן הממשלה הגרמנית, וכבר דיבר על כך חברי-הכנסת ורופטיג, ונדמה לי שעוד אחד מחברי-הכנסת, איני זוכר את שמו, מי הם האנשים האלה? הם באו אלינו, לארצנו, לפני עשר שנים וכבר אז היו מקבלים פנסיה —

תביעות של הכלל, של כלל ישראל בגרמניה — מוצדק איפוא שחלק יוקדש לכלל המדינה.

אבל ישנו ענין המשפט של כלל ישראל. ששה מיליוני נים יהודים נהרגו ונרצחו. הוכרזה מלחמה שיטתית על-ידי גרמניה, על-ידי הממשלה, על-ידי השלטונות, על-ידי המוסדות, על-ידי הרשויות, על-ידי בית-המשפט, על-ידי המדע — מלחמה עקבית ברכוש ובנפש. מי יתבע את עלבון כלל-ישראל? המלחמה לא נגמרה. טעות היא לחשוב שהענין נגמר. לא קרה בהיסטוריה ובחיים שאנשים ישימו את עצמם רשעים. האם לא ישתקו הגרמנים את הדבר הזה? כל אלה שעמדו על דמנו — האם לא ישתקו? האם לא ימצאו אמצעים שיטתיים כדי להשתק את הדבר? אין אפשרות להראות מי ומי הרוצחים, ולכן צריך לקבוע קודם כל את שם. זוהי חובתנו כלפי הנפגעים והנהרגים! קיבלנו תעודות על מעשי הרצח של הנאצים. התעודות מונחות במלל חיפה, ואין מי שיראג להוציאן משם. אני מציע שמן הכסף הזה יוקצב חלק שיהיה מוקדש למוסד מיוחד, שיחקור את השואה, שיברר מי ומי האשמים, לפרטים ולפרטי-פרטים. זוהי חובת ישראל. ואין אנו צריכים לעסוק רק בחשבונות פרטיים. יש חשבון גדול, ובמי ליצות לא נסתפק. יש לקבוע, כי מלבד העזרה הירודית יוצא חלק מן הכסף לחקר השואה, לתביעה ההיסטורית של כלל ישראל.

### יעקב גיל (הציונים הכלליים):

בגבולות הזמן הקצר העומד לרשותי, אסתפק בשתי הערות. הערה ראשונה ברצוני להעיר ביחס לסעיף 2. לדעתי גורע סעיף זה מן הערך הלאומי והכבוד הישראלי אשר אפשר היה לתת לחוק זה.

אין הרכוש הגרמני במדינת-ישראל צריך לשמש לסילוק תביעות של יהודים ממדינת גרמניה. נכסי הגרמנים במדינת-ישראל צריכים לעבור לרשותה של האומה הישראלית, לשם חינוך מדינת-ישראל. חשבון גדול וארוך קיים בין העם היהודי לבין הגרמנים ושום פיצויים לא יכסו על הדם הרב שנשפך בידי חבר רוצח חיים אלה. אולם כשאנו דנים על הרכוש הגרמני בארץ ואומרים, שהוא בא כאילו לסלק תביעות של יחידים מאת מדינת גרמניה ומוסדותיה — אין זה נותן כבוד רב לאלה שהיו צריכים לעמוד על המשמר הלאומי.

הערה שניה בנוגע לדמיון שבין חוק זה לבין החוק לנכסי הנפקדים, הדומה בהרבה בעצם מבנהו לחוק זה, ואשר הכנסת מתחה עליו ביקורת חריפה. חשבנו שחוק זה, לכשיובא בפני הכנסת, יתחשב בהערות שהושמעו כאן לגבי חוק נכסי הנפקדים; והנה אנו רואים, שכל החסרונות שמנינו בחוק הקודם הוכנסו גם לתוך חוק זה — ואנו מצטערים על כך. בעת הדיון בחוק נכסי הנפקדים אמרנו, שניתנת סמכות בלתי-מוגבלת לפקיד אחד — לאפוטרופוס. סמכות זו חוותה ונשנית גם בחוק זה: האפוטרופוס הוא שופט, מבצע ובעל-דין. בחוק זה, כבחוק נכסי הנפקדים, אין על האפוטרופוס אף שמץ של חובה. לא חלה עליו חובת פרעון החובות, למרות הכלל היסודי במשפט, שאי אפשר לקבל נכסים אלא לאחר פרעון כל החובות.

שימוש נכון בנכסים אלה יכול להיות מנוף לפיתוח המדינה, אבל שימוש בלתי-נכון בהם יכול להביא לידי בזבוז הרכוש. ישנן טענות רבות נגד משרד האפוטרופוס על הרכוש הנטוש; טענות אלו נשמעו בגלוי

מהי המטרה של משרד האפוטרופוס? מה כתוב בכל הספרים האנגליים העבים שמביאים לנו פירושים על המושג „אפוטרופוס על נכסי האויב“? האפוטרופוס על נכסי-האויב הוא האפוטרופוס הקלאסי. עליו לכנס את רכוש האויב ולשמור עליו, כדי שביום כריתת ברית-שלום תוכל הממשלה להשתמש בנכסים אלה לטובת פיצויי-המלחמה שלה, אם בברית-השלום לא יוסכם אחרת.

אם כן, העובדה שזהו חוק על האפוטרופוס דוקא היא הוכחה ברורה, כי הממשלה מתכוונת לסיים את הענין על-ידי חוזה עם גרמניה. אם אין כוונה כזאת — למה לנו הצעה על אפוטרופוס שתפקידו הוא בעיקר תפקיד זמני?

לכן אנו מציעים חוק פשוט מאד: להתרים את הרכוש הגרמני, להפכו לקרן-פיצויים ליהודים שנפגעו, ולפנטינגרים — שהם המסכנים ביותר בין אלה שסבלו — אנו מציעים למסור את הרכוש הזה לא לאותם הגורמים העשירים מאד, לקאפיטאליסטים הגדולים בארץ, אלא לאלה שסבלו וזקוקים לפיצויים.

### בן-ציון דינבורג (מפא"י):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מצטער מאד שדוקא בגורלי נפל לדבר זמן מצומצם יותר. אני חושב שוויכוח זה צריך להיות יסודי הרבה יותר, כי הענין חורג מן המסגרת של נכסי-הגרמנים, והוא רחב הרבה יותר. זו הפעם הראשונה שהכנסת, באי-כוחה הרשמי של ישראל, מדברת על יחסים עם גרמניה, על חובות ופיצויים. לדעתי חטא הוא לצמצם כך את הוויכוח.

בחמש הדקות שברשותי אני רוצה לציין מהי הבעיה. מדינת-ישראל והוקיחה יישמו דוגמה ומופת למדינות אחרות. שום מדינה אחרת לא נתקט אמצעים יעילים יותר לסילוק תביעותיהם של נפגעי הנאצים ומלחמתם ממדינת ישראל. משום כך אני חושב, שאי אפשר שתהיה קרן לסילוק תביעות, בלי שיהיה בחוק סעיף מיוחד המחייב להתחשב בהן, בלי שייצוין את העקרונות, שלפיהם ייענו בעלי התביעות; ויש איפוא לקבוע בחוק עקרונות אלה. מי הם הנפגעים? ישנם אנשים יהודים שהם בחיים ונפגעו; ישנם נפגעי הכלל היהודי בגרמניה, כמוסדות הציבור ה"יהודי במדינה; וישנם נפגעי כלל ישראל, נכון יותר: כלל ישראל הנפגע. אין צורך ואי אפשר לטשטש את הדברים.

אומר משפטים אחדים ביחס לכל אחד מן הסוגים הנ"ל: קודם כל — הפרט. מדינת-ישראל צריכה לשמש דוגמה, ואינה יכולה לתת מקום לטענה שאין היא מספקת את תביעותיהם של אנשים אלה. זוהי חובה לא רק ביחס לאנשים הנפגעים והתובעים, כי אם גם ביחס למדינת ישראל וביחס לכל הנמצאים בשאר המדינות האחריות להם. מה יגידו אם מדינת-ישראל לא תיענה לתביעותיהם של הנפגעים והתובעים? עלינו למלא את חובתנו, אבל אני מתנגד בהחלט לאפשרות שהכל יהיה מוקדש להם, לתובעים אלה. יש לקבוע עיקרון שעל-פיו יופרש חלק להם, ובחלק זה ונחלק גם עזרה משפטית לנפגעים וזקוקים לה.

מה פירוש הדבר: לסלק תביעות? יש תביעות רבות, ולא כל האנשים יש להם האפשרות לתבוע. מן הקרן הזאת יש איפוא ליסד משרד משפטי, של יודעי דת ומשפט, שצריכים לארגן את העזרה ואת התביעה המשפטית. לא כל אחד יש לו האפשרות לתבוע, ומדינת-ישראל חייבת להגן על התביעה המשפטית של הפרט מהנכסים האלה. יש

ישיבה ק"ח, ה' שבט תש"י (23 יאנואר 1950)  
— חוק נכסי הגרמנים (גיל, לם, קוסוי, קפלן) —

הערה שניה: הגיעו אלי מכתבים רבים מאנשים הסובלים כבר שנים, מפני שלא קיבלו את הפנסיה והרנטה המגיעות להם מהשלטונות הגרמניים או ממוסדות גרמניים אחרים. אינני חושב שיש לעשות שום הבדל בין מקבל פנסיה או רנטה כלפי השלטון הגרמני או כלפי מוסדות אחרים בגרמניה. אף כי אני משוכנע, שיהיה זה רע אם נגדיר בחוק באופן ברור מה וכמה צריכים לקבל האנשים האלה. אני ממליץ בפני הוועדה שתטפל בענין זה, לחייב את הממשלה על-ידי החלטתה להשתמש בחלק של נכסי הגרמנים לסילוק התביעות האלה.

יונה קוסוי (מפא"י):

מדוע דוקא לגבי המקרים האלה?

יוסף לם (מפא"י):

מפני שאלה הם מקרים סוציאליים של אנשים הרעבים ללחם, המקבלים כבר שנים הקצבות קטנות על-ידי מפעל לעזרה הדדית שהוקם מטעם ארגון עולי מרכז-אירופה, נוסף לתמיכות ממוסדות ציבוריים אחרים, אולם הסכומים שהם מקבלים כמעט שאינם מספיקים אפילו לשלום שכר-דירה, ולמותר להגיד, שאין הם מספיקים לפרנסת המשפחה.

ועכשיו למבקרי החוק, לאלה המוצאים פגם בזה שאין מציעים להפקיע את הנכסים הללו, אבל יחד עם זאת מבקרים הם קשות את הממשלה על שהיא מעבירה את הרכוש לאפוטרופוס ומקנה לאפוטרופוס, או רוצה להקנות לאפוטרופוס, זכויות רחבות. אני רוצה לשאול את ד"ר ברור וד"ר ורפטינג: אם הממשלה והכנסת יסכימו להצעתכם להפקיע את הרכוש, האם לא יהיו אז זכויות הממשלה יותר רחבות, והאם לא תוכלו אז לעשות בנכסים כל מה שתמצא לנכון? אבל הממשלה אינה מרחיקה לכת והיא מציעה להגביל את סמכויות האפוטרופוס; היא גם לא מציעה שהאפוטרופוס לנכסי גרמנים יהיה נפרד מבחינה אישית מהאפוטרופוס הכ"ל. לפי דעתי, יכולים למנות אותו האדם, אבל מטעמים חוקיים ופוליטיים המובנים מאליהם צריכה הממשלה להיות שונה.

לפיכך הנני מוצא שעלינו לקבל את העקרון שהוצע על-ידי הממשלה, כי למרות שמבחינה נפשית גמרנו את חשבוננו עם גרמניה, חייבים אנו לעמוד על קיום הדרישות והתביעות של רבבות אנשים המצפים שהממשלה תעשה את הכל על מנת שיקבלו לכל הפחות פיצוי קטן על העול הגדול שגרם להם ולנו על-ידי העם הגרמני. אך אין זאת אומרת, כי הוועדה שתטפל בהצעה, לא תצטרך לתקן את הצעת-החוק בכמה פרטים חשובים.

שרייהאוצר א. קפלן:

לא הכנסנו את החוק הזה למען העלות את השאלה הכללית, את החשבון בין העם היהודי ובין גרמניה, רצינו להבטיח שורה של דברים ברורים ופשוטים, ובנידון אלה צריכים חברי-הכנסת לתת לעצמם חשבון מה מגמתם ומה רצונם.

לפי המצב הנוכחי ולפי החלטת אותה הוועדה שהזכרתי קודם, הוועדה הבינלאומית בפאריס, אנגליה תובעת את הזכות על נכסי הגרמנים בארץ, והראיה

מעל דפי העתונות הקרוב הצבור, אל יחזור שגיאות אלו גם במשרד האפוטרופוס לנכסי גרמנים!

ברצוני לשאול מפני מה פטור האפוטרופוס מחובת אחריות פלילית ואזרחית? כי מה הוא הגוף הזה ששמו אפוטרופוס? לשם מה יש צורך ליצור רושם, שישנו פקיד אחד הפטור מכל החובות, אך זכאי לקבל כל הזכויות? כבר דובר על כך, שעצם המשרד של האפוטרופוס הוא מיותר; כשם שמיותרים מוסדות תכנון רבים בקריה, שהיו יכולים להתאחד למוסד אחד, לה"סוך על-ידי כך כספים ולהיות יעילים יותר; כשם שקיימות חברות-שיכון רבות, של המדינה, של הסוכנות ורשמיות למחצה שיכלו להתאחד, לחסוך על-ידי כך כספים ולפעול בצורה יעילה יותר. כך, לדעתי, היה אפשר לאחד את שלוש המוסדות של האפוטרופוס למוסד אחד, תחת הנהלה אחת, שתעמוד תחת ביקורת הכנסת. מלבד זאת, יש בחוק נכסי הנפקדים, הנמצא כעת בעיבודה הנוסף של הוועדה, סעיף 4 הקובע ועדה בין-משרדית. בחוק זה לא מוזכר גם קיום ועדה כזו; פירוש הדבר, שאין ביקורת מטעם המוסד העליון של המדינה על האפוטרופוס. על כן, יש לאחד את כל האפוטרופוסיות האלה למשרד אחד, שיהיה דמוקרטי וישתמש בכל הנכסים הללו לטובת המדינה ולטובת כל אזרחיה ללא הפליה. כך יוכל הרכוש להביא ברכה למדינה, כן יש לנסח את החוק בצורה שיתן כבוד למדינת-ישראל, ויגאל במקצת את כבוד היהודים מידי מחרפיהם ומידי רוצחיהם הגרמנים.

יוסף לם (מפא"י):

לפי סעיף 2 של החוק המוצע מתכוון המחוקק להבטיח את סילוק כל התביעות של האנשים היושבים בישראל או העושים להתנהל בה, מאת הגרמנים או מאת המדינה הגרמנית ומוסדותיה, הניסוח הכללי הזה עלול, לפי עניות דעתי, להזיק. אין זה חשוב מהי כוונת המחוקק, אלא מה יכול הצד השני להסיק מהנוסח המוצע ואיך יוכלו לצלול כדי להתחמק מתשלום החובות בטענה שנכסי הגרמנים בארץ מהווים בטחון מספיק לסילוק כל החובות.

ישנם 5 סוגים של תביעות היהודים: תביעה להחזרת רכוש פרטי; תביעה להחזרת רכוש שאין לו יורשים או שהיה בידי קהילות; תביעה לפיצויים; תביעה כללית של העם ויהודי לפיצוי; ותביעות אזרחיות פרטיות. ברור שנכסי הגרמנים צריכים לשמש בראשונה כבטחון לסילוק התביעות האזרחיות הפרטיות לרכוש הגרמני בארץ. ואשר למה שיישאר — אינני יודע אם הוא סכום גדול — ברור לי שזה לא יספיק אף לסילוק אחוז אחד מהתביעות הגדולות להחזרת רכוש ולפיצויים אינדיבידואליים. מסוכן להכניס לסעיף 2 של החוק הגדרה כללית, אשר יכולה להתפרש כאילו הנכסים האלה יכולים למעשה לשמש כבטחון לסילוק אותן התביעות. אני יודע שהסעיף הזה מתאים למציאות הקיימת באנגליה, אולם התביעות שלנו הן אחרות ושונות תכלית השינוי מהתביעות של האנגלים מאת גרמניה והגרמנים.

אני מציע לוועדה, כאשר היא תנסח את הסעיף הזה, לא לבחור בנוסחה כללית אלא להתפק בהגדרה המוציאה מלכתחילה את התביעות הנובעות מהחזרת רכוש או תשלום פיצויים אינדיבידואליים.

**שר-האוצר א. קפלן:**

אני לעולם לא אומר כך. אצלכם קיימים המושגים גים האלה, אצלכם קיים המושג "חלוקה צודקת" של רכוש המדינה.

**יוחנן בדר (תנועת החרות):**

ואצלכם קיים המושג של חלוקה בלתי-צודקת.

**מנחם בגין (תנועת החרות):**

אין זה מושג בלבד, זוהי מציאות.

**אסתר רזיאליגאור (תנועת החרות):**

אצלנו קיימת לפחות חלוקה צודקת.

**שר-האוצר א. קפלן:**

כאן אין בעיה של רכוש שהיה עוד אחמול בידים פרטיות. כולם התרגשו כאן מאד בנוגע לגרמי נים, אך איש לא מצא לנחוץ לומר מלה אחת בנוגע לכך, שעורכי-דין יהודיים באים ותובעים להגן על זכויות הגרמנים האלה. (קריאות מספספס ליד תנועת החרות: תפרסם את השמות! אנו רוצים לדעת מי הם, מי שיודע את שמותיהם ואינו מפרסם אותם, מסייע להם!)

**אברהם אלמאליח (הספרדים):**

צריך להוקיע את שמם! (קריאה מספספס ליד מפ"ם: ם: הדבר נעשה בעזרת הממשלה! היא מסייעת להם.)

**שר-האוצר א. קפלן:**

אני סיפרתי כאן על כך, מכיון שהחוק הקיים היה מעורפל. פנינו לבית-משפט, ושם קיבלנו זכות הקניה ב־170 מקרים, ובעשרות מקרים לא קיבלנו. שמות עורכי-דין גלויים, התיקים האלה נמצאים בבתי-המשפט. שום איש אינו יכול לבוא ולומר, שיש לו חוב מאתמול ושזהו הלווה כספים לפני זמן קצר. הרכוש הגרמני היה ב־1939 חצי מוקנה, וב־1947 עשו הקניה כללית.

אנחנו רוצים לרכוש את כל הרכוש הזה. כאן מופיי עים בהגנה על בעלי-החובות יהודיים שהרכוש הזה כאילו הייב להם כסף, זה מעורר בעיני תמהון; ידוע לנו, שהרכוש הזה כבר מוקפא במידה רבה 10—11 שנים מזמן המלחמה בתוקף חוקי השלטון המאגדא-טורי. אך אנחנו תלויים בניסוח החוקים בדוגמות רבות מארצות אחרות ובחוק הקיים עד עכשיו בארץ לגבי האפוטרופוס על רכוש האויב.

**יעקב קליבנוב (הציונים הכלליים):**

לא מובן לי.

**שר-האוצר א. קפלן:**

אשתדל להסביר זאת, אך לא כאן.

אני צריך לומר לכם, שאינני מבין את הביקורת הזו בצורה שהיא מופיעה כאן. אין אנחנו יכולים לפרש בחוק הזה כמה נשלם, למי נשלם, איך נשלם. זה לא לטובת הנפגעים.

והערה אחרונה. לעתים קרובות יש לי ויכוח עם העיריות. אני מזדהה עם חלק מדברי חברי-הכנסת

שגם בחוק האחרון שהזכרתי בפתיחתי הם קובעים את תקפו לא רק על רכוש הגרמנים באנגליה, כי אם גם בארצות שנמצאו תחת פיקוח אנגליה. למעשה, גם אנחנו עומדים כעת בפני משפט, כידוע לחברי הכנסת.

מה היתה מטרת החוק? להוציא את הרכוש הזה מתוך ה"קופה" הכללית, שאנגליה ואחר-כך מדינות הברית ידרשו כאילו דינן-חשבון וירצו להחליט על השימוש בה. הדברים שהחברים טענו כאן, יכולים להיות טובים או לא טובים. אילו היינו באי בודד, לא היה איכפת לנו מה שנעשה בעולם. בשטח זה היינו יכולים להחליט כך או אחרת. מנקודה זו לא יכולנו באופן פורמאלי למסור את הטיפול לאפוטרופוס על רכוש האויב. מי למעשה מנהל את הרכוש, זאת היא שאלה אחרת. אני יכול להבטיחכם כי לא תהיה פקידות נוספת. בוועדה נסביר את הדברים ביתר בהירות.

אני חוזר: אילו לא היה לנו ענין לא עם מדינות הברית ולא עם גרמניה, אז יכולנו לומר שאנו מפקי עים את הרכוש הזה ושאנו משתמשים בו כפי שאנו רוצים. מישוה ישמח ומישוה ירגז, אבל יש גם הגב-לות לעצמאות. פה יש לנו תביעות והתביעות עולות פי כמה על ערך הרכוש בארץ. אנו רוצים להשתמש ברכוש הנמצא בארץ, כדי שלא יישטם מתחת ידינו וכדי להגביר את תביעותינו, אך בשום אופן לא להח-ליש את עמדתנו. אני רוצה לומר לד"ר ורהפטיג ואחרים, שלאחר התייעצויות רבות הגענו לידי מסקנה, שאי-אפשר להכריז כאן על הפקעה, כי עלידי זה נשלם יותר מאשר נקבל. אני אמרתי בפירוש: אנו רוצים להקפיא את הרכוש עד הבהרת המצב.

חברי-הכנסת צריכים לדעת ולהחליט, אם נגיד בנוגע להפסדים ולנזק שסבלנו בגרמניה: "הרצחת וגם ירשת?" או אנו חושבים שיש לנו זכות לתבוע מגרמניה את האפשרי. אנו רוצים לתבוע ממנה ולקבל לא הצהרות אלא רכוש ממש. ובאם אנו רוצים לקבל את הרכוש הזה, עלינו לדון מבחינה זו על הענין העומד לפנינו ולא להסתפק בהצהרות על כבוד העם היהודי, כאילו מישוה פוגע כאן בכבוד הזה. אנו רוצים להבטיח לנפגעים מה שמגיע להם. ובהתאם לכך ניסחנו את החוק, והוא היה מכונן למטרות הללו.

כשהיה בכנסת ויכוח בנוגע לרכוש הנפקדים, טענו החברים את טענותיהם על האפוטרופוס, ואני עניתי מה שעניתי. החוק הועבר לוועדה, היא דנה בו, ותביא את הצעותיה. אך כשמעתי אותן הטענות בנוגע לחוק זה, אני מודה ומתוודה, שלא הבנתי את החברים. על מה הם רוצים להגן כאן?

**יוחנן בדר (תנועת החרות):**

על היהודים.

**שר-האוצר א. קפלן:**

אם כך, אשאל אותך: על איזה יהודים?

**אריה בן-אליעזר (תנועת החרות):**

בתחילה אתה שואל על מי, אחרי כן על איזה יהודים, ועוד מעט תשאל בני איזו מפלגה, וכן הלאה וכן הלאה.

ישיבה ק"ה, ה' שבט תש"י (23 יאנואר 1950)

— חוק נכסי הגרמנים (קפלן, י. בדר, בן־אליעזר, רובין, גלובמן, שפרינצק) :  
הצהרת הכנסת בדבר ירושלים (שפרינצק, ניר־רפאלקס) —

הי"ר י. שפרינצק :

באופן טבעי עלי להצביע קודם על העברת החוק  
לוועדה מתאימה, ואחר־כך לאיוו ועדה.

נצביע קודם כל את ההצעה להעביר את החוק לוועדה.

ה צ ב ע ה  
ההצעה נתקבלה

הי"ר י. שפרינצק :

עכשיו עלינו לקבוע לאיוו ועדה יועבר החוק. אני  
מציע להעבירו לוועדה משותפת של ועדת־הכספים וועדת  
החוקה, חוק ומשפט — אותה ועדה המטפלת בחוק נכסי  
הנפקדים.

חנן רובין (מפ"ם) :

אני מציע להעביר את החוק לוועדת־הכלכלה.

הי"ר י. שפרינצק :

כיון שיש רעיונות מרחיקי־לכת — אולי רצוי להעִי  
ביר את החוק לוועדת־הכנסת, שהיא תחליט איוו היא  
הוועדה המתאימה.

עקיבא גלובמן (מפא"י) :

אני מציע להעביר את החוק לוועדה המשותפת  
שהציע היושבי־ראש.

ה צ ב ע ה

ההצעה להעביר את החוק לוועדה משותפת של  
ועדת־הכספים וועדת החוקה, חוק ומשפט  
נתקבלה.

הי"ר י. שפרינצק :

נפסיק את הישיבה עד שעה 8.30. הסעיף הראשון  
עם חידוש הישיבה יהיה : הצהרת הכנסת בשאלת  
ירושלים.

הישיבה נפסקה בשעה 19.20

הישיבה נתחדשה בשעה 20.50

## ג. הצהרת הכנסת בדבר ירושלים

הי"ר י. שפרינצק :

נדון עכשיו בענין הצהרת הכנסת בשאלת ירושלים.

גחום ניר־רפאלקס (בשם ועדת החוקה, חוק ומשפט  
והוועדה לעניני־חוקי־בטחון) :

כנסת נכבדה. לפני כמה זמן הציעה סיעת חרות חוק  
בנוגע לירושלים; הכנסת העבירה את ההצעה לשתי ועדות:  
ועדת החוקה, חוק ומשפט, והוועדה לעניני־חוקי־בטחון.  
בשבוע שעבר קיימו שתי הוועדות ישיבה ודגו בשִׁ  
אלה זו. הממשלה הציעה בישיבת שתי הוועדות לקבל  
במקום חוק — הצהרה, ואקרא אותה בסוף דברי. הוועדה  
ביררה את השאלה: חוק או הצהרה? — ובאה לידי מסקִ  
נה, כי בענין ירושלים אין צורך לקבל חוק, מכמה טעמים.  
קודם־כל אין חוק יכול לחייב שום ארגון שמחוץ למדינה.  
יש טעם לחוק בשאלת הבירה אם יש איזה ספק מהי

הבירה. מדינות פדרטיביות קובעות בחוקתן את מקום  
הבירה. אגב, מצאתי דבר זה בחוקה של מדינה קטנה,  
קאזאקסטאן — שם מקום הבירה הוא אלמאהאטה — שגם  
שם היה ספק איוו היא עיר הבירה. אינני סבור שיש מישהו  
בתוכנו שהיה לו ספק כי בירת־מדינתנו היתה ותהיה  
ירושלים. במשך אלפיים שנה היו עיני כל האומה  
צופות לארץ־ישראל ולבירתה ירושלים. עם ההכרזה  
על הקמת מדינת־ישראל ב־14 במאי נעשתה ירושלים  
הבירה ה־פאקטו, ורק מסיבות המלחמה לא יכולנו  
להתחיל את העבודה, עבודת הממשלה והכנסת,  
בירושלים. כך קרה גם למעצמה קצת יותר אדירה  
ממדינת־ישראל שבימי המלחמה הועברה בירתה לעיר  
אחרת. בימי־המלחמה הועברה בירתה של ברית־המועצות  
ממוסקבה לקויבישב, אבל עליידי כך לא חדלה מוסקבה  
להיות עיר הבירה. ירושלים אף היא לא חדלה להיות עיר



**הי"ר י. שפרינצק :**

הכנסת יכולה להחליט, אם יהיה דיון בחוק או לאו; זוהי שאלה פרוצדוראלית. לפני ההצבעה אתן רשות להערות קצרות בגבול שנים-שלושה רגעים.

**יזהר הררי (המפלגה הפרוגרסיבית) :**

לי נראה, שאין כאן כל קושי פרוצדוראלי. ועדת החוקה והוועדה לענייני-חוקים ובטחון לא התאספו מתוך יומתן הן ולא הן שהחליטו יחד שחוק זה יועבר אליהן; הכנסת היא שהעבירה חוק זה לטיפולן של שתי הוועדות הללו. זו היתה הקריאה הראשונה של החוק, שהוצע עליידי סיעת החרות והועבר לוועדות הללו. הכנסת נדרשה לגת לעתים קרובות להעביר הצעות חוק לאחר קריאה ראשונה לוועדות, מבלי לערוך ויכוח כללי. עקב העברה זו דנו הוועדות בדבר, ועכשיו הן מביאות לפניכם את מסקנותיהן. על כן אינני רואה עכשיו צורך בוויכוח כללי. אבל אם רוצים בוויכוח דוקא — אי-אפשר יהיה לקיימו ברגע זה, כיון שהפרוצדורה לקויה, אלא אם ינהיגו נוהג חדש בפרוצדורה, שלפיו מותר לפתוח בוויכוח כללי גם לאחר שהדבר נדון בוועדה.

**אברהם חיים שאג (החזית הדתית המאוחדת) :**

אני מצטער שעלי לצאת פעם שניה נגד חברי-הכנסת בגין בשאלה שהיא בלי ספק קרובה ללב כלנו. כבר אמר חברי-הכנסת הררי שאין כאן כל שאלה של פרוצדורה. לא ייתכן שיהיה כאן דיון אם הוויכוח צריך להימשך שש שעות או עשרים שעה; יש מקום לדון רק אם המליאה מעבירה את ההצעה לוועדה או לא — ובמקרה זה כבר העבירה המליאה את השאלה לוועדה: פעם ראשונה בישיבה הראשונה שאף היא נתקיימה באולם זה, לוועדת-החוקה, ופעם שניה לשתי הוועדות גם יחד. על כן אין כאן, לדעתי, כל שאלה פרוצדוראלית.

**עקיבא גלובמן (מפא"י) :**

לדעתי אין כאן מקום לוויכוח על ירושלים. אנו בירושלים. רציתי להעיר רק הערה פרוצדוראלית, כדי להבהיר שחברי-הכנסת בגין לא צדק כלל. כשהוצעה הצעת-החוק עליידי סיעת-החרות והוצע להעביר את הענין לוועדת החוקה, הסכימה כל הכנסת להצעה זו, ולא היו לה עוררים. כפי שאמרו לי חברי אותה ועדה, לא היו בוועדה תובעים שהענין יועמד לוויכוח בכנסת, ועל כן גזמה לי כי לאחר שהכנסת נתנה את הסכמתה להעברת הענין לוועדה — אין לתבוע עכשיו חידוש הוויכוח.

**יוסף בורג (החזית הדתית המאוחדת):**

אין אני סבור שצורקים אלה הרוצים למודד מקרה זה באמת-המידה של קריאה ראשונה וכדומה. המדובר לא בחוק, אלא בהצהרה. בין ההסתייגויות נרשמה הסתייגות של חברי-הכנסת יותנן בדי, הרוצה שיחקבל חוק במקום הצהרה. משמע, שהמדובר הוא לא בחוק, וממילא אין צורך בקריאה ראשונה ובוויכוח כללי, אלא למען דרכי שלום, והשאלה כשהיא לעצמה חשובה היא. אני מציע לכנסת לנהוג במקרה זה שלא כרגיל ולקצוב להסתייגויות זמן של עשר דקות, ולא של חמש דקות. כמקובל בשאר המקרים.

הבירה עליידי כך שאנו קיימנו את עבודת הממשלה והכניסנו בתל-אביב. הוועדות מצאו לנכון לא לקבל חוק בשאלת ירושלים, כי אין שום ספק בכך, וחוק אינו משכנע את אלה שאינם משוכנעים, ואת המשוכנעים אין צורך לשכנע. אבל מצד שני מצאו הוועדות שיש צורך בהצהרה זאת, כי ב-13 בדצמבר 1949 קיבלנו רק החלטה על שיבה לירושלים, ואילו היום אנו קובעים את העובדה שחזרנו לירושלים ומבקשים מאת הממשלה להחיש את בניית הקריה, בניית בנינים מוסדותיה ולכנסת. היו שתי הסתייגויות בוועדות: האחת — שיש צורך בחוק, והשניה — שאין צורך בשום דבר בכלל, לא בחוק ולא בהצהרה. הוועדות מציעות לכנסת לקבל את ההצהרה דלקמן:

**הצהרת הכנסת בדבר ירושלים**

הואיל ועם הקמת מדינת-ישראל שבה ירושלים להיות בירתה;

הואיל והקשיים המעשיים שגרמו לשיכון זמני של הכנסת ומוסדות-הממשלה במקום אחר הוסרו ברובם, והמנושלה מבצעת העברת מוסדותיה לירושלים;

הואיל והכנסת החליטה ביום כ"ב בכסלו תש"י (13 בדצמבר 1949) על החזרת הכנסת לירושלים, ומאו היא מתכנסת שוב בעיר הבירה —

מביעה הכנסת רצונה שיוגש במהרה לבניני מושב הממשלה והכנסת (הקריה) בירושלים, בשטח שהוקצה לכך עליידי הממשלה.

מה שנוגע לעצם ההצהרה ישנן הסתייגויות, וחוק מזה ישנן הודעות מטעם כמה סיעות.

**מנחם בגין (תנועת החרות) :**

לסדר הדיון. אני מציע, כבוד היושבי-ראש, לקיים דיון ולא להסתפק בהנמקת ההסתייגויות. אני רוצה להפנות את השומתי-לבני של היושבי-ראש ושל הבית לכך, שלא היה כדיון במליאה סביב עצם השאלה, אם לתת להחלטה של הכנסת על מעמדה של ירושלים צורת חוק או צורת הכרזה. על דבר זה החליטה הישיבה המשותפת של ועדת החוקה, חוק ומשפט וועדת-החוקים והבטחון. אבל השאלה עדיין לא הועמדה לדיון בפני המליאה. מאחר שזוהי שאלה חשובה ביותר, לפי הכרתנו, למעמדה של ירושלים, הרינו מציעים לא להסתייגות אלא לקיים דיון מלא.

**נחום גיר-רפאלקס (בשם ועדת החוקה, חוק ומשפט והוועדה לענייני-חוקים ובטחון):**

לפני שתי הוועדות שטיפלו בענין זה היתה מונחת הצעת-החוק שהוצעה עליידי סיעת החרות. הוועדות לא נכנסו לדיון בעצם החוק, אלא ביררו רק אם יש לקבוע חוק בכלל, או שאפשר להסתפק בהצהרה. אילו נתקבלה ההצעה להגשת חוק — אפשר היה לרונ בו ובסעיפיו; אך כיון שהצעה זו לא נתקבלה, אין לדון עכשיו בפריטי החוק.

**מנחם בגין (תנועת החרות) :**

אני מתכוון לדיון בעצם השאלה, ולא בהצעת-החוק שהוגשה על ידינו.

יזנה קוסוי (מפא"י):

אני מסכים לנימוקיו של חברי-הכנסת הררי, ואני רוצה להוסיף כי הכנסת כבר דנה בשאלה זו בעת הדיון על המדיניות בכלל והמתוכחים קיבלו תשובה על שאלת תיהם. על כן אני סבור כי אין כל טעם לחזור כעת אל הויכוח, ואני מציע להנזיל לפי הצעת חברי-הכנסת הררי, וללכת בהתאם לפרוצדורה הקיימת.

היו"ר י. שפרינצק:

אם לשפוט לפי רוח הדיון, דומני שאין צורך להצביע בשאלה זו, אם ישנם כאלה הרוצים לערוך דיון כללי — הרי יכלו לערוך את השאלה בוועדה. אנו לא נעשה זאת עכשיו.

אשר להצעת חברי-הכנסת בורג, הרי אפשר להנזיל הפעם שלא כרגיל, ולתת רשות-דיבור למסתייגים במסגרת של עשר דקות. רשות-הדיבור לחברי-הכנסת בגין, שיביא את הסתייגותו של חברי-הכנסת יוחנן בדר.

מנחם בגין (תנועת החרות):

ביום התכנס האספה המכוננת דרשנו לקבוע כחוק את מעמדה של ירושלים, כמובן של ירושלים השלמה, כבירת המדינה. הצגנו את דרישתנו זו בגלל שלוש סיבות:

ראשית, משום שקמו בין הגויים מערערים על מעמד זה הנצחי של עיר בירתנו, והם קיבלו החלטה שלפיה תיקרע ירושלים מעל גוף המדינה, ותהווה מה שהם קראו בלשונם „גוף נפרד“.

שנית, משום שירושלים שבין החומות נפלה לפני צר ואויב; ואם אפשר לומר על ירושלים את אשר אמרו אבותינו על השבת: יותר משישראל שמרו על ירושלים, ירושלים שמרה על ישראל, הרי הכוונה היא לירושלים ההיא שבה קמו מלכינו וחזו נביאינו.

שלישית — ואל נבוש להודות באמת — היה היה יתור מצד מוסדות יהודיים רשמיים על ירושלים כעל חלק ממדינת-ישראל, ועל ירושלים כבירת המדינה. רצינו איפוא לבטל את הסכנה המדינית מצד גורמים בינלאומיים; רצינו מבחינה מוסרית והיסטורית לבטל את הגול שנעשה בימינו על-ידי שכירה של בריטניה — עבדאללה — בפיקודם של קצינים בריטיים; רצינו לסייג את הפרצה ולבטל אחת לתמיד את המשגה החמור שנעשה בידי נציגינו הרשמיים, ביום ההוא בו נתנו את ידם לויתור על ירושלים. לא נענינו. זה קרוב לשנה שנאמר לנו שאין צורך בשום הכרזה על ירושלים כעל בירה. ועתה, לאחר שקרה מה שקרה בלייק-סאכס, חודשה ההחלטה על קריעת ירושלים מגוף המדינה, סבנו גויים מפי לגול אותה. העיר העתיקה עדיין בידי צר ואויב; מדי נציג הממשלה שר-החוץ, נשמעה הצ'רה: אין בדעת הממשלה לערער, גם לא מבחינה מדינית, על הגבולות הקיימים, לאמור, ביחס לירושלים — החומה היא הגבול.

לאחר כל אלה באה הממשלה ומציעה לכנסת לקבל את ההצהרה אשר את תכנה שמעתם. לא נוכל לתת יד לנוסח ההצהרה הזאת. הסעיף הראשון איננו אומר את האמת ההיסטורית. עם הקמתה של מדינת-ישראל בחלק של ארץ-ישראל ביום 14 במאי 1948, לא היה לירושלים בירת ישראל, בירת המדינה. ביום ההוא נתכנסו נציגי מוסדות במועצת-המדינה והקרינו על הקמת מדינת-

ישראל, על סמך החלטת ארגון האו"ם מ-29 בנובמבר 1947. בהחלטה ההיא היה כתוב במפורש, כי ירושלים תהווה גוף נפרד תחת שלטון ופיקוח של ארגון האו"ם. אין אמת בסעיף השני, כאשר התכנסו בירושלים לפני 11 חודש בערך, היו אותם התנאים עצמם הקיימים היום, ושום דבר לא השתנה, שום בנין לא הוקם, שום בטחון לא הוגדר, אותם התנאים שהיו קיימים אז, קיימים היום. לא זו היתה הסיבה שבגללה התרחקנו מירושלים. וכאשר מציעים לנו את ההצהרה הזאת, המסתיימת בקריאה להקים בנינים מסויימים — דבר שאינו שייך כלל לכנסת — אזי איננו יכולים להתעלם מן המציאות המדינית, החריפת את ההצהרה הזאת. העיר העתיקה של ירושלים, לא זו בלבד שהיא בידי האויב, אלא מתנהל משא-ומתן — הכל יודעים כי מתנהל משא-ומתן זה — על סמך ההצהרה של מר שרת: אין מערערים על הגבולות הקיימים. מים, כתוצאה של משא-ומתן זה, יש בדעת הממשלה הקיימת לחתום על כך כי בירת ישראל גבולה על-ידי החומה. אם היינו נותנים יד להצהרה הזאת, היינו נותנים יד לגזירת ירושלים, היינו נותנים יד לאישור הגול.

אנו פונים בזה לכל חברי-הכנסת, ללא יוצא מן הכלל, שיהיה בלבם ברעם ירימו ידם למען ההצהרה הזאת, במציאות המדינית הידועה לכל אחד מאתנו. העובד דה טראגית שירושלים נמצאת בידי כובש ופולש, עדיין איננה אומרת שעל המוסד המחוקק של עם ישראל להשלים עם כך; ועדיין איננה אומרת כי אין מוטלת חובה על המוסד המחוקק של עמנו לומר במפורש: אין זאת אלא עובדה זמנית; בוא יבוא היום — אין הוא רחוק — שירושלים השלמה תהיה בירתנו! כך נהגו כל העמים כאשר חלק מארצם, ובעיקר בירתם, נפלו בידי האויב. העם האירי קבע בחוקת היסוד שלו כי בלפס הוא שלו, והעם הליטאי הקטן מעולם לא ויתר, וקבע בחוקותיו כי וילנה — או מה שהוא קרא וילניוס — היא בירת מדינתו.

דוד-צ'בי פנקס (החזית הדתית המאוחדת):

האם זה עור להם בהרבה?

מנחם בגין (תנועת החרות):

את זאת עוד נראה, במידה מסויימת עור להם הדבר, מר פנקס. ואתה בודאי אינך צריך לקרוא קריאות-ביניים כאלו, משום שבאותו ספר-הספרים, שאתה וכולנו יחד חושבים אותו לחוקת היסוד של המדינה, כתוב לא לוותר, גם לאחר הכיבושים של יהושע, לא נאמר לו לכרות ברית עם האויב אשר ביעו נשאר חלקי מולדת — ועדיין לא היה מדובר או על קושי האומה.

שר-החוץ מ. שרת:

איפה זה כתוב?

מנחם בגין (תנועת החרות):

בספר יהושע, בפרק י"ג, מר שרת: שם זה כתוב במפורש.

אבל רבותי, אל לכם להתעלם מן העובדה שירושלים העתיקה נמצאת בידי האויב ושעלי-ידי מתן יד להצהרה הזאת אתם קובעים כי היא תישאר בידי האויב! עם ישראל אינו רשאי לגלות חרדה כלשהי בקביעת העובדה, שירושלים השלמה היא בירתנו! עלינו לקבוע את הדבר בצורת חוק של המדינה.

על-כן, לא נצביע בעד ההצהרה הזאת אשר אין בה

לכבוד הכנסת ולא לכבוד הממשלה. הדברים כבר נעשו, ובה נגמר הענין.

### היו"ר י. שפרינצק:

רשות-הדיבור למר לוונשטיין. אינו נוכח.

רשות הדיבור בשם הוועדה ליושבראש הוועדה מר ניר-רפאלקס.

נחום ניר-רפאלקס (בשם ועדת החוקה, חוק ומשפט והוועדה לעניני-חוקי-בטחון):

כנסת נכבדה. בעצם חרג חברי-הכנסת בגין מת-חום הסתייגותו. הוא נתכוון בהסתייגותו לכך שלא תהיה הצהרה אלא חוק, אבל הוא נגע בעצם תוכן-ההצהרה; הוא מדבר על שלמות ירושלים — ועל-כך תהיה לסיעה זו אפשרות להסתייג אחר-כך, כשנגיע לענין זה. על כך יענה בשם הוועדה החבר בן-אשר. אני לא אלק בדרכו; לא אחרוג מן המסגרת, ואענה רק על השאלה אם יש צורך בחוקה או בהצהרה.

כפי שאמרת קודם, אין לחייב שום ארגון מחוץ למדינה עלידי קבלת חוק במדינה. אני מוצא כי הדוגמות שהביא חברי-הכנסת בגין הן דוגמות לרעתו. הוא דיבר על אירלאנד שקיבלה חוק על בלסט, ועד היום הזה אין בלסט שייכת לאירלאנד. אחר-כך הביא את דוגמת וילנה, שהיא בירת ליטא, והרי הדבר לא עזר לליטא. אני אומר לכם בגילוי לב, שאני מעדיף לשבת בירושלים, בלי לקבל חוק על ירושלים, מאשר לשבת בדובלין ולקבל חוק על בלסט. דבר זה מוכיח כי החוק בלבד אינו נותן דבר. הוא רק מסדיר את היחסים בין האזרח למדינה ובין אזרח לאזרח במדינה. את ארץ גיון האומות המאוחדות לא יפחיד החוק שלנו. כשם שלא הפחידה אותנו החלטת האומות המאוחדות.

אריה בן-אליעזר (תנועת החרות):

אבל אותך זה מחייב? את הממשלה זה מחייב?

נחום ניר-רפאלקס (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):  
אותנו זה מחייב. מחייבת אותנו ההצהרה שקיבלנו ב-13 בדצמבר לא בתורת חוק, כי אם בתורת החלטה על שיבה לירושלים.

היום אנו באים ואומרים: לא די בהחלטה; אפשר לקבל החלטה ולא להגשימה. קיבלנו את החלטה ב-13 בדצמבר, והיום נקבל את ההצהרה הזאת, ובה אנו אומרים כי הגשמו את החלטה, הוצאנו אותה לפועל.

אריה בן-אליעזר (תנועת החרות):

היכן יושב משרד-החוק? היכן יושב הנשיא?

### היו"ר י. שפרינצק:

חברי-הכנסת בן-אליעזר, אתה עדיין לא קיבלת אינפורמאציה. רק היום באת.

נחום ניר-רפאלקס (בשם ועדת החוקה, חוק ומשפט והוועדה לעניני-חוקי-בטחון):

הייתי מבקש את חברי-הכנסת לא לשאול שאלות החורגות ממסגרת סמכויותי. איני יכול לומר לכם היכן יושב הנשיא. אם יש הסתייגויות לחלק השני של ההצ'רה — נדבר עליהן כשנדון בחלק השני. אתם מער-בבים את כל הענין.

אנו באים להודיע לעולם כולו, לעם בציון ומחוצה

אמת. אנחנו נדרוש קודם-כל שהכנסת תחליט על הצ'רה אשר יש לתת להחלטה על ירושלים כבירת המדי-נה. שנית: נדרוש שהחוק יקבע כי ירושלים משני עברי החומה היא הבירה. הכנסת תצטרך לבחור בין שני הדרכים הללו.

אנחנו אומרים את הדברים האלה דוקא משום שא-נחנו מוסרים לעצמנו דיווח-שבון על רצינות המצב בו אנחנו נמצאים. יודעים אנחנו את המציאות; יודעים אנחנו על המשאומתן ועל הכוונות שישנן; יודעים אנחנו על ההסכמה לפיקוח בינלאומי גם על חלקי ירושלים החדשה, ולהקמת מובלעות בתוכה. אנחנו דורשים מכם החלטה ברורה: אין ויתור על ירושלים, לא על חלקיה הנמצאים בעיר החדשה ולא על חלקיה הנמצאים בעיר העתיקה. ירושלים כולה שלנו! יש אמת אחת ולא שתיים — אמר משורר התחיה — כשם שאין שתי ירו-שלים!

פרץ ברנשטיין (הציונים הכלליים):

אפשר להניח שהכנסת לא היתה יושבת היום בירו-שלים, אימלא ההחלטה שנתקבלה בעצרת האו"ם להטיל על ירושלים משטר בינלאומי כיוחיה פוליטית נפרדת. הייתי רוצה שהנחה זו תהיה מוסכמת, מפני שעקב ההחלטה הזאת נכנסנו לכל מיני פעולות וסידורים ש-מ'טרם היתה להפגין כלפי האו"ם באופן המעשי ביותר, שאין אנו מקבלים אותה ההחלטה וכי אין בדעתנו להיכנע לה.

השאלה שעמדה לפנינו היתה: האם בכלל יש צורך בהפגנות כאלה? ואם יש צורך — באילו?

לכל הדברים שעשינו, או שאנו מדברים עליהם, יש אופי הפגנתי. הלא שאלת ירושלים המחולקת או השלמה אינה נקבעת עלידי החלטות והכרזות.

אנו חשבנו, שאם אמנם יש מקום להפגנה, הרי הדרך היעילה ביותר היא להכניס סעיף ראשון לחוקה שיקבע כי ירושלים היא בירת-המדינה. אמנם, אני יודע שיש חולקים על כך אם צריך להכניס לחוקה או לחוק את שאלת הבירה. דוגמה כמעט יחידה בענין זה היא וילנה, וגם שם נעשה הדבר הזה באופן דמונסטראטיבי, אם כי היתה זו הפגנה שלא הועילה. אבל היינו יכולים לקבוע, כי בסעיף הראשון בחוקתנו ייאמר שירושלים היא בירת-המדינה, ויתכן שזו היתה דרך זולה יותר להפגנת הענין הזה מאשר להעביר את הממשלה והכנסת לירושלים, אבל החלטנו אחרת, והעברנו גם את הממשלה וגם את הכנסת לירושלים, באופן הפגנתי למדי.

עכשיו מציעה לנו הממשלה לא חוק, אלא הצהרה. כיון שאני נוטה להתייחס לענין זה יחס ריאליסטי, אני יודע שלא יתקבל כאן חוק, מפני שהרוב מתנגד לכך. אבל הייתי רוצה מאד, וברצוני להודיש זאת, לה' ציל את הכנסת, את הממשלה ואת המדינה מדבר הנראה בעיני ברגע זה — תסלחו לי על הביטוי החרף — כמ' גוחך. לאחר שעשינו הכל ולאחר שהעברנו את הממשלה ואת הכנסת לירושלים, לאחר שעברו שבועיים, שלושה שבועות, או חודש ימים לאחר המעשה — אנו באים באינו הצהרה, שבה אנו אומרים שאנו שמחים שישנם בנינים וכיוצא באלה! אם ישנו משהו מיותר בענין זה — הרי זו ההצהרה עצמה. הייתי רוצה שהכנסת תעיין וס'ה בדברי, מוכן קל לרוב להצביע בעד ההצהרה הזאת, אבל בטוחני שדבר זה לא יהיה לכבוד המדינה, לא



נגדית. לו היתה הוועדה מקבלת החלטה שעלי להביא הצעה נגדית — הייתי מחליט אם לעשות זאת או לא. מכל מקום — עכשיו אין לי הצעה נגדית; ויש לי רשות לדרוש שהצעת הנגדית תהיה נדונה קודם־כל בוועדה.

לאחר שקראתי את גיליון ההסתייגויות הייתי סבור שאין הממשלה עומדת על התנגדותה. בשבילי הדבר הזה פתאומי. סבורני שלולא התנגדותו היפה של מר ורהפטיג, לא היתה הממשלה אומרת זאת ברגע זה.

היו"ר י. שפרינצק:

חבריהכנסת בדר, הנח למר ורהפטיג!

יוחנן בדר (תנועת החרות):

לכן — אם ארוני סבור שהיה תקדים כזה בבית, או שקיימת אפשרות שתישלל ממני הזכות להביא את ההסתייגויות ששמרתי לעצמי בוועדה ושיושבראש הוועדה הביא אותן הנה גם בכתב וגם בעל־פה — אני מבקש להחזיר את כל הענין לוועדה.

יצחק בן־ארהרן (מ"ם):

אין איש שולל ממך את זכות ההסתייגות.

אברהם חיים שאג (החזית הדתית המאוחדת):

אני מתרעם על הערת חברי, ד"ר ורהפטיג. הלא ההסתייגויות הורשו לחבריהכנסת בשם הוועדה; ואפשר להבין שכל הסתייגות היא דעת מיעוט, ולפעמים דעת יחיד כנגד דעת הוועדה כולה, וברוב המקרים נגד רצון הכמשה.

יש למסתייג רשות להביא את הסתייגותי, בפרט מאחר שהדברים נזכרו כאן. סבורני שאין רשות לבטל זכות זו עכשיו, ואפילו לא להחזיר את הענין לוועדה.

נחום ניר־רפאלקס (בשם ועדת החוקה, חוק ומשפט והוועדה לעניני־חוק־ובטחון):

כנסת נכבדה, אני חייב לומר שאני מצטער מאד שחברי בוועדה מר ורהפטיג הכניסו כאן מבוכה.

מה היה בוועדה? בוועדה הודיעו חברים כי יש להם הסתייגויות. ראש־הממשלה הודיע, שאם תהיה הסתייגות בענין השלמות, יראה דבר זה כהצעה מנודה. הדבר נרשם בפרוטוקול. אבל ראש־הממשלה אינו יכול לשלול שום הסתייגות משום חבר־כנסת. הואיל ואני יודע שראש־הממשלה יכול, לא רק עכשיו, אלא במשך שנים רבות, להגן על עצמו, והוא יושב כאן, ואם ירצה לומר משהו יאמר — למה היה צריך חבריהכנסת להיות סניגור בלי שנתבקש? אין זה מובן. ישנן הסתייגויות, וראש־הממשלה יכול להודיע מה שיש לו להודיע.

היו"ר י. שפרינצק:

אחרי ההסברה הזאת אתן את רשות־הדיבור לחבר הכנסת בגין.

מנחם בגין (תנועת החרות):

בנמקי את הצעתנו לקבוע כחוק את מעמדה של ירושלים השלמה, דיברתי גם על בעיית העיר העתיקה, ואני חייב, בטרם תצביעו על ירושלים כבירת מדינתנו, לחזור ולהזכיר לכם את העובדות הברורות לכל. לו היינו מביאים הצעת־חוק והיא לא היתה אופפת את ירושלים העתיקה, לא היינו רואים בחוק כל ערך. כל ערכה של

אריה בן־אליעזר (תנועת החרות):

כחבר החזית הדתית, לא נעים לך להצביע נגד ההסתייגות!

זרח ורהפטיג (החזית הדתית המאוחדת):

אין לכם רשות לומר זאת. אתם מנהלים פוליטיקה זולה.

יוחנן בדר (תנועת החרות):

התבייש!

היו"ר י. שפרינצק:

חבריהכנסת בדר, סבורני שכולנו חייבים להתבייש בהתנהגות כזו. ההתנהגות הזו אין בה טעם אלא לפגם.

זרח ורהפטיג (החזית הדתית המאוחדת):

מי זה גותן רשות לבדר ולחבריו להגיד לי דברים אלה? כשאני מצביע על ירושלים — אני מצביע על ירושלים השלמה.

אסתר רזיאל־נאור (תנועת החרות):

אם כך, הצבע בעד ירושלים שלמה!

אריה בן־אליעזר (תנועת החרות):

הצבע איפוא בעד הצעתנו! מדוע אתה מתחבא מאחורי מפא"י?

היו"ר י. שפרינצק:

אני מבקש את חבריהכנסת לא להפריע.

זרח ורהפטיג (החזית הדתית המאוחדת):

ההסתייגויות של בדר ובן־ארהרן הן הצעות שונות בתכלית. אנו מדברים על ירושלים, והם מדברים על דבר אחר. אין לי כלום נגד זה שיביאו הצהרה שונה. אבל —

היו"ר י. שפרינצק:

חבריהכנסת ורהפטיג, אבקשך לסיים.

אם ראש־הממשלה רוצה לומר משהו — יאמר. חבריהכנסת ורהפטיג, איש החוק והחוקה, הרי אתה חייב לדעת שאין לחרוג מן המסגרת, חייב היית להצטמצם בהערה אחת.

ראש־הממשלה ד. בן־גוריון:

התשובה חיובית. אנחנו רואים בהצעת חרות ומ"ם הצעה מנוגדת, ולא תיקון להצעה.

יצחק בן־ארהרן (מ"ם):

אל תהפכו את הדיון על ירושלים לדיון על סדר, שורות הימן!

אסתר רזיאל־נאור (תנועת החרות):

התועה בדרכי השמאל!

היו"ר י. שפרינצק:

הוועדה היתה חייבת לפתור בעיות אלה בתחומיה. איני יודע מדוע הביאו זאת הנה.

יוחנן בדר (תנועת החרות):

ארוני, אני הייתי שותף לישיבת ועדת־החוקה, ושם הבאתי שלוש הסתייגויות. הוועדה לא החליטה שלא לקבל את הסתייגויותי. לא הבאתי בוועדה כל הצעה

עם קבלת ההחלטה על בינואם ירושלים עלידי עזרת האו"ם, היתה הכנסת מאוחדת בדעתה יחד עם הממשלה לעשות את כל אשר כוחה לשם הפרת החלטה זו, ולהבטחת ירושלים כבירת מדינת-ישראל; כן הוחלט להמשיך ביתר שאת בבנינה של הבירה וריכוז מוסדות השלטון והחוקה המרכזיים של המדינה בירושלים. באותו מעמד הודענו, כי אין זו הסכנה היחידה האורבת לבירה והצבענו על העובדה המרה שחלק הארי של ירושלים נשאר בידי פולש זר והופרד מעל גוף המדינה; באותו מעמד תבענו ודרשנו מאת הממשלה, שאם יש ברצונה להילחם בכוח ובהצלחה בסכנת בנין אומה של ירושלים, היא חייבת לקשור את מלחמתה הזאת בפעילות פוליטית חיובית למניעת השתרשות הפולש הזר בחלק של העיר. שבנו ודרשנו זאת בשעת הוויכוח המדיני, וכסיום ויכוח זה נאלצנו להביע אי-אמון למדיניות-החריץ של הממשלה בגלל עמדתה בנוגע לענין ירושלים וכן בנוגע לכל החלקים הכבושים בידי הפולשים הזרים שמעבר לגבולות ישראל.

באותו ויכוח פיתחו דוברי הסיעה שלנו את השקפת היסוד של מפלגתנו על ההכרח לחזור ביתר שאת למלחמה מדינית פעילה להחזרת שלמותה של הארץ, להקפדה יתרה לשמירת מלאו השטח של מדינתנו — כאשר נכבש על ידנו בימי מלחמת השחרור והמגן. תבענו מדיניות אקטיבית אשר תעודד את הערבים היושבים בשטח הכבוש להתנגד לסיפוח ולהילחם לעצמאותם המדינית במסגרת של ברית ידידות ואחדות כלכלית עם מדינת-ישראל, לשם החזרת שלמות הארץ; אנו תבענו מאת הממשלה התחייבות בשטח זה. לצערנו, לא רק שלא קיבלנו את ההתחייבות הזאת, ונציגי הממשלה — ראש-הממשלה ושר-החוץ — לא רק שסירבו להתחייב שלא יתנו די לסיפוח חלקי ארץ-ישראל לפולשים זרים, אלא אף באו והדגישו, שעובדה זו לא תרתיע אותם מלשרוף לכריחת חוזה שלום עם עבדאללה חוך הכרה בעובדת הסיפוח.

וכאשר דנו בוועדה מחדש בענין ירושלים, והממשלה היתה סבורה משום-מה כי עליה להוסיף הצהרה על ההצהרות הקודמות מתוך התחרות עם הצעת החוק של סיעת החרות — במקום להוסיף בנין על בנין ומפעל למפעל, דברים אשר לא נעשו כראוי עד היום הזה — שוב תבענו התנגדות נמרצת לקו הגקוט. לאחר ההצהרה של באי-כוח הממשלה מעל במת הכנסת, בענין הסכמתם, או נכונותם להסכים, לעיצוב עובדת החלוקה של ירושלים, ראינו חובה לעצמנו להוסיף להצעת ההצהרה של הממשלה את המלה "שלמה", הקשורה והכלולה, גם מבחינה אטימולוגית, בשם "ירושלים" (ירושלם), שהופרדה פוליטית כתוצאה ממאורעות צבאיים בימי מלחמת השחרור.

אולם, לאחר שנוכחנו כי הרוב בוועדה — עלידי תמיכתם האקטיבית של באי-כוח החזית הדתית, אשר הצטרפו עותיהם בענין זה רגישות מאד, אך הצבעותיהם ברורות ואינן נשמעות לשתי פנים — עומד מאחורי הנושא של הממשלה, לא מצאנו לנכון לאלץ את הבית להתחלק ולהצביע בנושא זה. על כן החלטנו להסיר את ההסתהגות שלנו, ולא להשתתף בהצבעה, ולהסתפק הפעם בגילוי דעתנו כנילו.

חיים בן-אשר (בשם ועדת החוקה, חוק ומשפט והוועדה לענייני-חירוי וכתחין):

הצהרה המוצעת בשאלת ירושלים באה לסלם שתי

ההצעה והחלטה על ירושלים כיום הזה מבחינה מדינית היא בכך, שנציגי האומה יקבעו שירושלים השלמה היא בירת ישראל. העובדה — שאנו יושבים בכנסת בירושלים והממשלה העתיקה את מקום מושבה לירושלים (אמנם עדיין נשאי המדינה מקבל נציגים זרים בקריה בתל-אביב, ומשרד-החוץ יושב בקריה בתל-אביב, וזה כמובן פוגם הרבה במעמדה של ירושלים החדשה כבירת ישראל); העובדה שאנו עברנו לירושלים, וההצהרות הרבות שנשמעו מפי יושב-ראש הכנסת בזמנו, שירושלים היא הבירה, קובעות כי אין מבחינה זו להוסיף הצהרה על הקמת בנינים. בוודאי גורע הדבר מרצינותה של המוסד הזה, שאיננו צריך לבקש ממישהו להקים בנינים, כי הוא נבחר לחוקק חוקים בישראל. יש ערך מדיני להחלטה זו או אחרת בכנסת ביחס לירושלים לאחר כל מה שקרה, רק אם במעשה הזה תוכלל בשם המפורש העיר העתיקה. זה צריך להיות מובן לכל אחד מאתנו, אחרת כל ההחלטות הן כפיסות-נייר, הגורעות במקום להוסיף. הזכרתי בדיון הראשון את בלפסט ואת וילניוס. אני רוצה להביע צער על כך, שהזכרתי את שמות הערים הללו. בלפסט איננה ירושלים, ווילניוס איננה ירושלים. מכל מקום, צריך לקחת בחשבון שלדודו הברני של ליטה היא וילניוס. אני מצטער על השוואת ירושלים לערים אלה. ירושלים היא ירושלים, וירושלים הקדושה נמצאת בידי צר ואויב, ומר ורדפטיג יואל במידה מרובה לא להיחלם. אתה יודע, וחברי העיתון הדתית, אתם יודעים במפורש שמהימותן משא-ומתן שלפיו תישאר העיר העתיקה בידי עבדאללה. בחתימת ממשלת ישראל על כך מתנהל משא-ומתן ואתם רוצים ליצור את הרושם שאין הצבעה על הצהרה בדבר ירושלים בתור שכזאת. כאשר נציגכם מדברים על ירושלים היהודית, משמע שיש ירושלים ערבית, משמע שיש שתי ירושלים, וזה מס-פיק. על כן אנו דורשים, ואומרים במפורש: ירושלים היא ירושלים השלמה! (קראו: א) איך תגשים את זה?) יום הגאולה בוא יבוא, אנו מאמינים שהוא קרוב מאד, אנו משוכנעים שאפשר לבצע את הדבר. זוהי שאלת ביצוע. בל יישאר ספק בעיני העולם, גם בעיני עם ישראל, מה היא ירושלים. ואתם ביועכם את אשר מתהווה מאחורי הקלעים, אתם יודעים מה פירוש ההצעה הזאת, ואמנם, אנו אומרים במפורש: אנו רוצים למנוע את הסכמתה של הכנסת לשיטתו של עבדאללה בעיר העתיקה. אנו לא השלמנו עם ההסכמה הזאת. אנו עומדים על הדרישה לנסח אותה בצורת הצהרה או החלטה על ירושלים השלמה. ואם מר בן-גוריון מרדע שזוהי הצעה נוגדת, הרי הוא נתון למר ורדפטיג תשובה במקומי. כל חבר הכנסת חייב להחליט במצב שונו על מה הוא מצביע.

לבסוף, לאחר שמר שרת הציג לי שאלה, אומר לו את הכתוב במלואו. כך כתוב בספר יהושע, פרק י"ג: "זקנתה באת בימים והארץ נשאה הרבה מאד לרשתי". עליכם לקבוע את הדבר לחוק עלידי הכנסת: ידע העם, ידעו הכל, לא ויתרנו ולא נסכים להשתלטות של עבדאללה בעיר העתיקה; העיר העתיקה היא בירתנו, ירושלים לנו תהיה.

יצחק בן-אהרן (מ"ם):

כנסת נכבדה, אנו מצטערים שסיום הכירור בענין ירושלים אינו מוסיף הרבה למה שקדם לו.

חיים בן-אשר (בשם ועדת החוקה, חוק ומשפט והוועדה לענייני-חוקי-בטחון):  
 לא חשוב! אני דן רק לפי העובדות, כיצד מצביעים.

לסיכום הדברים: עיקרה ותמציתה של ההצהרה הזאת הם בשתי נקודות: (א) בהצגת חידוש מעמד הבירה; (ב) בהחשפת קצב פיתוחה של ירושלים, כבירת ישראל, בירת ארץ-ישראל, בירת העם והארץ.

**היו"ר י. שפרינצק:**

ישנן הודעות של סיעות שונות.

**ישראל רוקח (הציונים הכלליים):**

אני מבקש רשות להודעה.

**היו"ר י. שפרינצק:**

היתה ישיבה משותפת של הוועדה לענייני-חוקי-בטחון וועדת החוקה, חוק ומשפט, והיה באותה ישיבה ויכוח. נדמה לי שבאי-כוחכם השתתף באותה ישיבה, כי הרי הכניס הסתייגות. על כן אני יכול לתת לך עכשיו רשות להודעה.

ישנן שלוש הודעות. הודעת חבר מפ"ם כבר נגש מעתה. רשות-הדיבור לחבר הכנסת ילין-מור.

**נתן ילין-מור (הלוחמים):**

כנסת נבונה. העירו של תקנון מלא לעבודת הכנסת גרם לכך, שעל הצעת ההצהרה בשאלת ירושלים, שהובאה היום להחלטה, נודע לי מעתוני-הערב הורזים של תל-אביב.

לא היתה לי כל אפשרות להביא את הצעותי לועד דות שדנו בענין זה, ואני עומד עתה בפני נוסח מוגמר והסתייגויות מסויימות. הייתי משתתף בדינוני הועד דות, אולי הייתי משפיע עליהן, כי הצהרה זו תהיה תצובה ממיטב הסלעים של לשון ירושלים, אשר תריר ממם את העם, ותרעידו בלבנו את הנימים החבויות מימי כובשי-בוס; כי הצהרה זאת תהיה אמורה בלשון של מלכנו דוד, אשר בה מקשיותם של כלי-המלחמה ומצא-לילי הכינור והנבל; ולא בלשון סורא ופומבדיתא — כבודה במקומה מונח — ובוודאי לא בלשון המדוברת בחוצות תל-אביב והכתובה בעתונות היומית.

אני מאמין כי בוודאי הייתי מצליח למנוע את השגגה שיצאה מלפני המנסחים בסוף ההצהרה, שבה נאמר כי הכנסת מביעה רצונה, "שיגוש במהרה לבנין מושב הממשלה והכנסת (הקריה) בירושלים, בשטח שהוקצה לכך על-ידי הממשלה". הצורה "יגוש" הוא בנין "הפעל" ומובנו "הגש" ולא "גשתי". ואף אילו לא היתה טעות זו בניסוחה, הן צורה זו כשלעצמה, הצורה הסתמית, הבלתי-גיופית, היא בלתי-מחייבת כל עיקר ואיננה באה להטיל תובה מוגדרת על גוף מוגדר. סגנון זה מעלה בדברך את לשונם של עתונים מסויימים, שהיו כותבים לפני שנים מעטות בדומה לכך: "יבטל הספר הלבן", "תופסק ההתעללות במעפילים" ונזמרי. אף אז לא ברטל הספר הלבן, ולא הופסקה ההתעללות סתם כך, בתוצאה של פניה בלתי-מחייבת אל גוף-לא-גוף, אלא על-ידי הלוחם העברי, שהכריח את האויב לפנות את מולדתנו.

אף כי אין זה עולה בקנה אחד עם הנהלה הבלתי-כתוב בכנסינו, אני פונה לכנסת בהצעה לקבוע לפחות את סופה של ההצהרה בנוסח זה:

נקודות-יסוד: (א) את פרשת הדיונים בכנסת ובוועד-יתה, את סיכום העובדות, ואת משמעותה של עליית הממשלה לירושלים וחזרתה של הכנסת הראשונה לירושלים כבירת-ישראל. (ב) להחיש בקצב מזורז את פיתוח הבירה ובנין מוסדותיה המרכזיים.

עלי להעלות בזכרון הבית את הדיון על ירושלים בי"ד בכסלו, לאחר הודעתו הראשונה של ראש-הממשלה, על סף ההכרעה באו"ם. את המעמד הזה סיכם יושב-ראש הכנסת, לאחר בירור וסיכום משותף ומוסכם גם בוועדה לענייני חוץ ובטחון, בלשון זו: "על אף הדעות השונות אני קובע שהכנסת כולה מאוחדת בהצהרה כי ירושלים היא חלק בלתי-נפרד ממדינת-ישראל ואין להטיל עליה שלטון זר בשום מנין ואופן". זו דעתה וזו הודעתה של הכנסת הראשונה למדינת-ישראל. את ההודעה הזאת קיבלו ואישרו כנוסחה אחידה לבעיית ירושלים כל הסיעות בכנסת, ולא באה שום הצעה לפי-צול הבית על יסוד נוסחת ירושלים.

במידה שירושלים היא בעיה של מדיניות-חוץ אקטואלית, הרי עם בואו של שר-החוץ נחקיים כאן ויכוח מקיף ונוקב, שבסיכומו סולקה הבעת אר-אמון לממשלה ואושר הקו למדיניות-החוץ. אין לחדש אגב הצהרה זו את הויכוח המדיני, ואין כל יסוד לפיצול הבית לשם הדגשה מדינית-אקטואלית בנוסחת ירושלים. ההנחה היסודית של ההצהרה היא, שאין בין מעמדי-ברא-שית של הכרזת ירושלים כבירה ובין המעמד של עכשיו אלא חידוש מעמד הבירה מבחינה היסטורית מקיפה ורוחקה ומבחינה מצומצמת יותר של חזרת הכנסת לירושלים.

לא אכנס לוויכוח על המיתוס והאמת בהיסטוריה שלנו, אבל עובדה היא שהכנסת כונסה עם פתיחתה כאן. האמת היא שמישהו כינס את הכנסת בירושלים בשנה הראשונה לקיום מדינת-ישראל. האמת היא שבשעת הצהרת העצמאות הופקדו בירושלים למצור והרעמה בסימן של פלישה; היה קרב על ירושלים ובארץ-תו רגע היתה ירושלים לבירת-ישראל מחדש. מושג ירושלים ודמותה בהיסטוריה העברית, בספרותה מימי-קדם, מימי התנ"ך, בהכרת האומה — שזור וזכור, ועור מד בעינו. אין ההיסטוריה העברית יודעת על ירושלים שלמה ועל ירושלים פגומה; היא יודעת על ירושלים אחת. בשעה שהכריזה הכנסת על ירושלים כחלק בלתי-נפרד ממדינת-ישראל, מצא הבית לשון משותפת. עכשיו, כשמצוירים על ירושלים כעל בירת-ישראל, באו הסתייגויות שמבחינה מדינית-חיצונית הן שנויות במחלוקת. אין בחוק דקלארטיבי שום סגולה לפתור בעיית של מדיניות-החוץ. דוקא עכשיו, בשעה שמסתכם שלב נוסף, אין חלק מן הבית יכול לשמור על שלמות הבית ועל שלמות נוסחת ירושלים! אין לאופוזיציה כשרון החדווה למעמד חידוש הבירה. מבחינה זאת ודאי שוועדת החוקה והוועדה לענייני-חוץ מקבלות ברצון רב את הודעת חברי מפ"ם על הסתלקות מן ההסתייגות ואי-העמדתה להצבעה. אינני אומר כזאת שהם מסתלקים מהסתייגותם המדינית, אבל יודי הסתלקות זו הם שותפים למעמד זה.

**אהרן ציולינג מפ"ם:**

והי רק החלפת ההסתייגות!

ירושלים, אינן כלל וכלל סיבות בטחון יהודי ירושלים. הסכנה לבטחון יהודי ירושלים נשקפת אך ורק מגורם אחד — מהצבא של עבדאללה-בחויין. מכיון שהממשלה מנהלת מדיניות של הסכמה להישארות הצבא הזה בירושלים, ברובות ירושלים ובחלק השני של ארץ-ישראל — מכאן שמופרכת ביסודה היא המדיניות ונימוקי המדיניות של הממשלה בשאלת ירושלים.

לכן רואים אנו את הדרך להבטחת עצמאות המדינה, להבטחת בטחון יהודי ירושלים, בשמירה קפדנית על העקרון של חופש לעם שלנו ולעם השני כאחד; של זכות ההגדרה העצמית והזכות למדיניות עצמאית של שני עמים אלה.

רק מדינאים קצרי-ראות יכולים לחשוב, שעלי-ידי הכרזת רעות הפגנתיות על ירושלים כבירה ועל-ידי מדיניות של אי-הכרה בזכות העם הערבי למדינה עצמאית משלו, על-ידי מדיניות קצרת-ראות, יוכלו לכבוש איזה שטח שהוא בירושלים בחסדו של בחיין.

אנו מתריעים, שהמדיניות היחידה המרחיקה ראות, אשר תבטיח בטחון למדינת-ישראל ולירושלים, היא מדיניות המנוגדת למדיניות הנוכחית של הממשלה, המבוססת על הסכמה עם עבדאללה. על הסכמה עם מי שעלול להתקיף אותנו בפקודת ארנוני. אנו תובעים תמיכה במלחמת השלמים הערבים להקמת מדינתם העצמאית וקבלת ההסדר של האו"ם כפתרון זמני של בעיית ירושלים.

ולבסוף הערה אחת: סיעתנו מצטערת על הודעתה של סיעת מפ"ם בכנסת, והעמדתה את השאלה כך, שכאילו הפתרון הדמוקרטי הוא בתביעת סיפוח ירושלים כולה, סיעתנו מצטערת על סיעת מפ"ם, שבעבר עמדה על העקרון של זכותם של שני עמי ארץ-ישראל לעצמאות, למדינות משלהם — כיום הדברים האלה, ננסה להגיד בעדינות, בלתי-ברורים אצלם.

יוחנן בדר (תנועת החרות):

טיטואסיסם! (א ח ו ק ב א ו ל מ.)

מאיר וילנר (מק"י):

אני מבקש מכם, אל תכניס את המגף שלך לתוך הוויכוח שלנו.

אנחנו רואים במדיניות הממשלה בשאלת ירושלים חלק בלתי-נפרד מהמדיניות החיצונית הכללית שלה, הבנויה על עידוד מגמות של התקשרות מדינת-ישראל עם הגוש התקפני בעולם, המכין מלומה חדשה. אחרת אי-אפשר היה להביין, שבהתאסף הכנסת — לאחר שגש מעו הצעות בתוך מדינת-ישראל להצטרף לגוש תקפני מודרני-תיכוני, מצד אורח של הממשלה, אורח רשמי שלה — לא באה, למרות הפניות שלי בישיבה הראשונה, שום הצהרה מסתייגת מצד הממשלה. אנתנו רואים בדרך הזאת של ממשלת-ישראל (דרך פעם השלכו בה מדינאים קצרי-ראי בפולין ובארצות אחרות, שלא הבינו עם איזה כוחות בעולם להתקשר, כדי להגן על האינטרסים של עמיהם) דרך המנוגדת לשלום ולעצמאות ישראל. אנחנו מזהירים את הכנסת: הדרך של הממשלה במדיניות החוץ, וכחלק בה — בירושלים, היא הרת אסון, קודם-כל ובראש וראשונה למדינת-ישראל וירושלים.

דוד הכהן (מפא"י):

ומה בדבר בינאומ, האם הנך בעד או נגד ?

„על כן אומרת הכנסת לממשלה לבנות ולכונן במהרה את קריית הממשלה והכנסת בתוככי ירושלים, בחלק האדמה, אשר גבולותיה הותוו על-ידי הממשלה“.

כן אני מבקש להדגיש ולקבוע, כי השם ירושלים חופף את כל העיר, אשר נכבשה על-ידי דוד, אשר גבר לותיה הורהו במשך דורות רבים על-ידי העם העברי, ואשר עוד תפרוץ ותתרחב ותתפשט על פני כל ההרים מסביב, להיותה תפארת ומשום לעם החפשי במולדתו מיום ועד מדבר.

אין שתי ירושלים, כאשר אין שתי שמש בעולם. וכאשר יארע לעתים ליקוי שמש והוא עד ארבע גיעה, כן לא יארך ליקוי ירושלים, שפרש צל של עיט על חלקה של ביתנו. מהרחקת הצל מעל עיר דוד, משחרורה הגמור של ירושלים — אין מנוס! כגיגית של הרענקים תלויה הגיורה של שחרור ירושלים מעל לראשנו. ואם אנו ממאנים — פה תהא קבורתנו.

וכאשר הוצתה ירושלים באש, כן עתידה ירושלים להיבנות באש, במהרה בימינו.

מאיר וילנר (מק"י):

בשם סיעת המפלגה הקומוניסטית הישראלית, אני רוצה להצהיר את הדברים הבאים בקשר לדיון היום בכנסת בשאלת ירושלים:

(א) הננו רואים את הדיון הנוכחי כחרה על דיון שהיה, דיון שבא תחת לחץ סיעת החרות בכנסת. ללא כל צורך מדיני, אלא בשביל לטשטש את הבעיות המדיניות הכלכליות היסודיות שבפניהן ניצבת כיום מדינת-ישראל.

(ב) אנו עומדים על בסיס מדיניות של שלום, אחוות עמים ושמירה מוחלטת על עצמאות ישראל. אנו רואים במדיניות הממשלה בשאלת ירושלים, מסך-עשן, כדי להסחיר מעיני העם את המשאומתן עם עבדאללה על ההכרה בשלטונו בחלק השני של ירושלים ובחלק השני של ארץ-ישראל — דבר היוצר אפשרויות נרחבות בירושלים לשליטים בואשניטון ובלונדון להשתלט מבחינה פוליטית, כלכלית וצבאית, על מדינת-ישראל כולה.

אנו תובעים מהממשלה גילוי המשאומתן האנטי-ישראלי עם עבדאללה בפני הכנסת, שתתן הכרזה על התנגדותה לשלטונו של הצבא הבריטי והלגיון הערבי של עבדאללה, בחלק השני של ירושלים ובכל חלק שהוא של ארץ-ישראל.

המפלגה הקומוניסטית רואה במדיניות הממשלה, מדיניות קצרת-ראות, מדיניות שאינה מביאה בחשבון את הסכנה של איבוד מלא של עצמאות כל המדינה, על-ידי ההכרזות ההפגנתיות בענין ירושלים בדיון הקודם ובדיון הנוכחי. אנו חושבים שההבטחה האמיתית של עצמאותה, ריבונותה והתפתחותה של מדינת-ישראל; ההבטחה האמיתית לבטחונם של יהודי ירושלים ולקשר של יהודי ירושלים עם מדינת-ישראל, כפתרון סופי ויטודי, יוכלו לבוא רק על-ידי מדיניות עקבית של המדינה, נגד השתלטות צבא בריטי בחלק כלשהו של ארץ-ישראל ובאיזה חלק שהוא של ירושלים.

הצעדים הננקטים בשבועות האחרונים על-ידי הממשלה (שהסכימה בשעתו לנהל משאומתן עם ברנאדוט, אשר הציע למסור את ירושלים לעבדאללה-בחויין) מוכיחים שהסיבות האמיתיות של מדיניות הממשלה בשאלת



היו"ר י. שפרינצק:

יש עוד סיעות הרוצות למסור הודעות. רשות הודעה לנציג סיעת הספרדים.

אליהו אלישר (הספרדים):

אנו מצטערים מאד, כנסת נכבדה, על הצורה בה אנו ניגשים להצבעה בענין כה חמור, בענין כה חשוב כירושלים. אנחנו יודעים יפה שהמאבק על ירושלים עוד לא חוסל. עדיין לפנינו מאבק קשה מאד מאד. ויש להצטער על כך שאין הבית הזה יכול להתרומם ולמצוא שפה משותפת, למצוא נוסחה משותפת, שהבית כולו יהיה משותף לו, יהיה שותף וחבר ומשכנע זה את זה — להוציא לפועל את אשר כל אחד ואחד אומר בלבו, אך חרר להוציא מפיו.

לכן חשבנו להציע תיקון קל בכל הנוסחה, שהיה אולי משתף את כולם. ירושלים היא אהת — אין שתי ירושלים. משום כך, אילו היו מסכימים להצעתנו, להוציא את ה.הואיל" הראשון ובמקומו לומר זאת במלים ברורות ובנוסחה זו: „הואיל והקשיים המעשיים בגרמו לשיכון זמני של הכנסת ומוסדות הממשלה במקום אחר הוסרו ברובם והממשלה מבצעת העברת מוסדותיה לירושלים. מכריזה הכנסת שירושלים היא בירתה של מדינת־ישראל“. לתיקון הזה אולי יכולים כולנו להצטרף, יש הבדל בין „הואיל“ שמישהו אחר הכריז, לבין „הואיל“ שאנחנו מכריזים, ושמהייב אותנו שירושלים היא הבירה.

אנחנו חושבים שירושלים שייכת לכלל ישראל, ואנחנו חושבים שירושלים היא אחת ויחידה. לכן אנו אומרים, שאולי בכל זאת כדאי לדחות את ההצבעה עד שתתקבל נוסחה אהת שלמה, אחידה, שתאחד את כל הבית בשאלה כל כך חשובה כירושלים הבירה הנצחית.

היו"ר י. שפרינצק:

רשות הודעה לנציג החזית הדתית המאוחדת.

דוד־צבי פנקס (החזית הדתית המאוחדת):

כנסת נכבדה, עלי למסור הודעה בשם החזית הדתית המאוחדת. אנחנו מציינים את הימים האלה, שאנחנו חיים בהם, כאתחלתא גדולה, עם כל המובנים העמוקים של המושג הזה, כולנו מצפים לגאולה שלמה.

לגבי ירושלים, נדמה לי, שהמושג הזה הוא ברור למדי לכל אדם מישראל. חיששתי בכורוני אם יש צי"ר־מלים זה של ירושלים השלמה בתנ"ך או בספרות העתיקה, ולא מצאתי; ואולי מפני שלא למדתי די, או שלא שיננתי, איני זוכר מושג של צירוף מלים אלה — „ירושלים השלמה“.

אריה בן־אליעזר (תנועת החרות):

היש בתנ"ך ירושלים של עבדאללה ?

דוד־צבי פנקס (החזית הדתית המאוחדת):

זוכר אני את הפסוק על „ירושלים הבנויה“, והרי אנחנו עוסקים בבנינה, וכאן הוגד לנו על־ידי חז"ל, „שעתידה ירושלים להתפשט“, ואנחנו צופים לעתיד. אין ברצוננו להקדים כעת בירור מדיני מסויים, שזמנו יבוא ואל יתקיים, ואני מקווה, שכולנו נהיה זוכים בבנינה של ירושלים, כפי שהבירור הזה יבטיח לנו אותם

ההישגים שכולנו שואפים אליהם. כרגע הרגשתי היא, שה"מלים" עם הקמת מדינת ישראל שבה ירושלים להיות בירתה" — מכסאות את הכרת עם ישראל בכללותו, ואין צורך להוסיף עליהן, כי לפעמים כל המוסיף גורע.

היו"ר י. שפרינצק:

שמענו כאן הודעות מספר והצעות עמהן; הנהגו שלנו קובע שאי־אפשר להעמיד להצבעה הצעות שהרצו מחוץ למסגרת הדיון בוועדה. על כן, אני מעמיד להצבעה רק את ההסתייגות של חבר־הכנסת בדר, שהגן עליה חבר־הכנסת בגין, לפיה יש להוסיף בהצ"הרה בכל מקום אחר המלה „ירושלים“ את המלה „השלמה“.

מנחם בגין (תנועת החרות):

הגשנו גם הצעה מפורטת יותר.

היו"ר י. שפרינצק:

אעמיד את הצעתכם להצבעה לאחר שנצביע על הצעתכם הראשונה. אני מעמיד להצבעה את הצעת חבר־הכנסת בדר — להוסיף בהצהרה בכל מקום את המלה „השלמה“.

#### הצבעה

התיקון של חבר־הכנסת י. בדר לא נתקבל.

(קריאת מספספי „חרות“: יש לשאול מי נגד !)

ראש־הממשלה ד. בן־גוריון:

כבר הודעתי מקודם כי הצעה זו אינה תיקון להצעת הוועדה אלא הצעה מתנגדת, אם כי אין בה אלא תוספת מלה אחת, כי מלה יחידה זו הופכת מובנה של הצעת הוועדה גם מבחינת תכנה וגם מבחינת כוונתה. אמרתי הצעת הוועדה ולא הצעת הממשלה, כאשר אין לפניכם הנוסח שהוצע על־ידי הממשלה לוועדה, אלא נוסח שנערך על־ידי הוועדה עצמה, אם כי בתכנו אין הבדל רב מנוסח תה של הממשלה, ומשום כך נתקבלה גם על־ידי הממשלה. הצעת הוועדה אינה באה להביע שאיפות או מגמות היסטוריות, שאין אלה מענינה של הכנסת, אלא לציין עובדות ולחייב למעשים מסויימים כפועל יוצא מעובדות אלו. קודם כל מציינים העובדה היסודית שעם הכרות מדינת־ישראל שבה ירושלים להיות בירת ישראל. אין שחר לדברי מנהיגה של תנועת החרות מיסודו של הארגון הצבאי הלאומי כאילו הכרות המדינה נעשתה בהתאם לתנאים שנקבעו על־ידי עצרת אר"ם.

מנחם בגין (תנועת החרות):

זאת לא אמרתי, אך דברי נאמרו על סמך הכתוב בהחלטה.

ראש־הממשלה ד. בן־גוריון:

החלטת אר"ם היתה צעד חשוב בשלבים שהביאו לידי הקמת המדינה, ובהכרזתו ראינו צורך לציין החלטת אר"ם ולראות בה אחד היסודות המוסריים והמשפטיים הבינלאומיים שעליהם הוקמה המדינה, — אולם החלטת אר"ם לא היתה היסוד היחיד אף לא היסוד העיקרי שעליו הוקמה המדינה, כפי שהבין כל מי שקרא בתום־לב הכרזת העצמי אות, ובשום אופן לא ראינו עצמנו קשורים לפרטי החלטת אר"ם — לא בעניני גבולות, לא בעניני תאריכים, לא בעניני

אני מטיל אף רגע ספק בפאטריוטיזם שלהם, ודאי היו להם נימוקים פאטריוטיים לעמדתם.

יעקב גיל (הציונים הכלליים):

הציונים הכלליים לא היו נגד העברת המוסדות לירושלם, אף פעם לא היה כך.

פרץ ברנשטיין (הציונים הכלליים):

מעל הבמה הזאת של הכנסת אמרתי שאני הייתי נגד העברה, ונשארת מיעוט בסייעתי.

ראש-הממשלה ד. בן-גוריון:

אם כך אני חוזר כי ממה שאמרתי.

יעקב גיל (הציונים הכלליים):

גם בסיעת אדוני היו אנשים שהתנגדו להעברה.

ראש-הממשלה ד. בן-גוריון:

גם הם היו פאטריוטים טובים, לא פחות ממך, אדוני. השאלה העיקרית העומדת לפני בויכות היא זו: האם עלינו עכשיו לנסח מה הן התקוות והתפילות ההיסטוריות של העם היהודי או מהי המדיניות המעשית של ממשלת ישראל בתנאים הנתונים? הכנסת לדעתי נתבעת לעשות הדבר השני ולא הראשון. יש דברים רבים שאנו מתפללים להם. היינו רוצים שרוב העם היהודי יהיה פה בקרוב. היינו רוצים שישלוצ צדק בולם. היינו רוצים עוד דברים טובים. אבל עלינו לעשות — לעשות ולא לדקלם — מה שניתן לנו לעשות בימים האלה. הדברים שניתנו ליעשות הם אולי קטנים וצנועים, אבל גם הם דורשים מאמץ, והמעשים הקטנים אולי חשובים מדקלאמאציות גדולות — ביחוד אם הדקלאמאציה אינה חדשה ואינה מקורית, והיא נופלת בעזוזה ובכנותה מהתפילה שכל יהודי דתי מתפלל יום-יום. ואנו מייחסים חשיבות רבה למעשים „הקטנים“ — אם המעשים מובילים לקראת הגשמת החזון ההיסטורי הגדול. לא בכל יום נעשות הגדולות: רק פעם אחת הקימונו המדינה — אבל הקמה זו מחייבת שורה ארוכה ובלתי פוסקת של מעשים קטנים. עם הקמת המדינה נעשתה ירושלם לבירה — אולם עשיית הבירה דורשת שורה ארוכה של מעשים קטנים. בשעה זו מחייבת עשיית הבירה בנין „הקריה“ — משכן הכנסת ובתי הממשלה. ולכן אומרת הוועדה שהכנסת תביע רצונה להתחיל בהקדם בבנין הקריה „בשטח שהוקצה לכך על-ידי הממשלה“. עוד לפני כשנה — איני זוכר ברבע זה התאריך המדויק, — החליטה הממשלה להקצות שטח די גדול בירושלם לבנין הכנסת ובתי הממשלה. רעיון העברת מוסדות הממשלה לא נולד עכשיו ולא בקשר עם החלטת או"ם. וחשוב שהדבר יצויין בכנסת, לא כמחממה לממשלה, אלא כציון עובדה שיש לה משמעות פוליטית, ומי שהוא פאטריוט אמיתי אינו יכול להיות מעוניין בסילוף עובדה זו. והוועדה מציעה לכנסת שתחייב הממשלה בבנין הקריה בירושלם בהקדם האפשרי, אם כי משרד-החוץ ומשרד-הבטחון יישא-רו במקום אחר לומן בלתי-מסויים.

ומדוע מתנגדת הצעת מר בנין להצעת הוועדה? כשה ציע מר בדר בוועדה תוספת המלה „השלמה“ ונתמך בה צעתו על-ידי מר בן-אהרן, שבינתיים חזר לשמחתי מתמיכתו, שאלתי סיעת החרות אם כוננת ההצעה היא לתת פקודה לצבא-הגנה לישראל „לזון“. כי החלטת הכנסת מחייבת. אם הכנסת מחליטה מחוץ להגדשה שירושלם „השלמה“ היא הבירה הרי אין טעם לדבר אלא אם הכנסת

ירושלם או באיזה ענין אחר, מלבד ההכרה בעצם זכותנו לעצמאות. ואין כי יסוד להודעה הפאטריוטית של מר בנין כי בענין ירושלם התחייבנו לקבלת החלטת או"ם.

אריה בן-אליעזר (תנועת החרות):

כתוב כאן: על יסוד החלטת האו"ם אנו מכריזים...

ראש-הממשלה ד. בן-גוריון:

אנו אמרנו בהצעתנו „עם הקמת המדינה“ ולא „עם הקמת המדינה בארץ-ישראל השלמה“, כי הכרזנו על עובדה ולא על שאיפה לעתיד לבוא, וזה היה הערך ההיסטורי של 14 למאי — בו ביום הוקמה המדינה בפועל, ולא הוכרז בפעם המאה או האלף על שאיפתנו למדינה. ועם הקמת המדינה — שבה ירושלם להיות הבירה, אם כי הכרזת המדינה לא יכלה ליעשות או בירושלם, כי עיר הבירה היתה נתונה במצור. ואין אנו מתחרטים ואין אנו מצטערים על כך שלא דחינו הקמת המדינה עד לאחר שחרורה של ירושלם. ירושלם אולי לא היתה משוחררת אלמלא הקימונו המדינה בזמנה. ואם הכרזת המדינה שלא בירושלם היה בה משום חטא — הרי כל אלה שהשתתפו בהכרזה ואחראים לה לוקחים על עצמם ברצון מלאו האחריות על חטא זה.

משום כך מציינת הוועדה שבאותו זמן היו סיבות אשר חייבו לשכן הממשלה במקום אחר. הממשלה בינתיים עשתה שורה של מעשים צבאיים ויישוביים, וכבר עמדתי עליהם בויכוח אחר לפני כשבועיים (ביום 4 יאנואר 1950), אשר הכשירו העברת הממשלה לירושלם, והוועדה מציינת, שהערכים לשיכון הממשלה בירושלם „וסרו“ ברובם — לא כולם. משום כך לא קיבלנו התיקון המוצע על-ידי מר בנין בדבר משרד-החוץ ולשכת הנשיא. כי עוד ישנם עיכובים ידועים ואנו עושים מאמץ לסילוקם, אבל אנו עושים זאת במעשים ולא בדקלאמאציות. אין אנו בטוחים שמאמצינו יצליחו בקרוב ואל יצליחו בכלל. ולא יעברו לירושלם לעת עתה — מטעמים שונים — משרד-הבטחון ומשרד-החוץ. כל שאר המשרדים החליטה הממשלה להעביר לירושלם. משרד-החוץ צריך להישאר לפי עשה במקום אחר. היות ועליו לעמוד בקשרים עם נציגי מדינות זרות. אין ממשלה זו יכולה לחייב הממשלות הזרות, וחר-קינו עדיין אינם מהיבים מוסדות או"ם, אנו לא מעוניינים בנייתו קשרים עם מדינות העולם — לא עם ברית-המועצות, לא עם ארצות-הברית ולא עם מדינות אחרות — ששלחו ציריהן למדינת-ישראל, אם כי לא לבירת ישראל. משום כך לא נעביר לעת-עתה משרד-החוץ לירושלם. העברה כזו היתה גיסטה מגוחכת ומוזיקה.

מנחם בנין (תנועת החרות):

זוהי דקלאמאציה.

ראש הממשלה ד. בן-גוריון:

ושוב הוועדה מציינת שהממשלה מבצעת העברת מוסדותיה לירושלם; הוועדה לא אמרה שהממשלה כבר ביצעה העברה, כי אפילו דבר „קטן“ זה לא נעשה בהבל-פי ממלתי רברבי. המעשה כפוף לחוקי פסיקה ומרחב ולחוקי קים אחרים.

הוועדה מציינת, שהכנסת החליטה ב-13 לדצמבר על החזרת הכנסת לירושלם, ומאז ישיבות הכנסת מתקיימות כאן, בעיר הבירה. ואם זו היו כאלה אשר התנגדו להעברת הכנסת לירושלם — כגון בקרב הציונים הכלליים, הרי אין

מתכונת עליידי החלטה זו לעשות כאמת ירושלים. השל-מה, ולעשות זאת מיד, במידה שהדבר תלוי בה, לבירת ישראל. והיא חייבת לגייס לשם כך כוחה הצבאי — אם היא יודעת מה שהיא מחליטה, ואם היא מחליטה על דבר רציני כזה ברצינות. משום כך שאלתי את מר בדר אם כוונת הצעתו היא שהצבא שלנו יזוז. תשובתו של מר בדר הייתה: לא. אין לו כוונה כזו. אמרתי לו אז, ואני אמר עכשיו, אם אין זו הכוונה — הרי אין הצעתו אלא אחיות עינים והתעללות ברגשות, ומה שאולי יותר גרוע — התגרות מחוסרת-טעם ומחוסרת-רצינות, שיתן הכנסת ללעג ולקלס ותעשה פלסטר כל רגשות העם ביחס לירי-שלם.

ככל ואופן אין לראות בהצעת תנועת החרות מיסורו של הארגון הצבאי הלאומי "תיקון" להצעת הוועדה — אלא הצעה אחרת לגמרי, שתכנה ומשמעותה שונים בהחלט מתכנה ומשמעותה של הצעת הוועדה.

אסתר רזיאל-נאור (תנועת החרות):  
ומה בנוגע לחוון?

ראש-הממשלה ד. בן-גוריון:

אני דן עכשיו כחונן, אלא בהצעות פארלאמנטאריות, ואני קובע רק שהן הצעות מתנגדות זו לזו, וכל מי שיצביע בעד הצעת הוועדה לא יוכל להצביע בעד הצעת תנועת החרות, וכן גם להיפך, ואילו היה מתקבל, "התיקון" של תנועת החרות — הייתי מצביע נגד ההצעה כולה.

היו"ר י. שפרינצק:

מי בעד ההצעה שהובאה עליידי חברי-הכנסת בגין ובדר.

אריה בן-אליעזר (תנועת החרות):  
ומי נגד?

ראש-הממשלה ד. בן-גוריון:  
אמרתי בבירור גמור שאני נגד ההצעה.

אריה בן-אליעזר (תנועת החרות):  
תצביע!

ראש-הממשלה ד. בן-גוריון:  
אנחנו נצביע כפי שאנחנו רוצים.

היו"ר י. שפרינצק:

מי בעד התיקון של חברי-הכנסת בדר?

אריה בן-אליעזר (תנועת החרות):  
ומי נגד?

היו"ר י. שפרינצק:

לפנינו שתי הצעות מנוגדות שהניגוד שביניהן ברור.

ראש-הממשלה ד. בן-גוריון:

אתם מנהלים את הישיבה, או היושב-ראש?

היו"ר י. שפרינצק:

הודעתי שיש פה שתי הצעות מנוגדות, אעמידן איפוא להצבעה.

הצבעה

בעד הנוסח של חברי-הכנסת י. בדר 12

בעד נוסח הוועדה 55

הצהרה בדבר ירושלים בנוסח הוועדה נתקבל.

היו"ר י. שפרינצק:

נעבור לתיקון הבא.

יוחנן בדר (תנועת החרות):

אני אערער בענין זה בפני ועדת-הפירושים.

היו"ר י. שפרינצק:

על איזה ענין? (קריאה מספספסית)  
ע ת ה ח ר ו ת : על סדר ההצבעה. בבקשה. הרי זה מוסף תורה, וגם אני מסכים לכך.

מנחם בגין (תנועת החרות):

כבוד היושב-ראש. משום מה נוהג היושב-ראש מידת איפה ואיפה ביחס להצבעות? הערב הצביע היושב-ראש הצעה מסויימת בעד ונגד. משום מה שינה את הנוהג המקובל כל הזמן בכנסת? אולי יסביר זאת?

היו"ר י. שפרינצק:

הודיעו שיש כאן שתי הצעות. ראש-הממשלה נתן תשובה ברורה בענין זה. אך למען קביעת נוהג יותר ברור ויציב, אני תומך בהודעת חברי-הכנסת בדר שה' פרוצדורה הזאת תוכא לוועדת-הפירושים. אולם הפעם בנידון זה, הענין נסתיים.

מנחם בגין (תנועת החרות):

רצינו להימנע הערב מכל פולמוס בינסיעתי. הבענו את דעתנו, קבענו עובדות פוליטיות ודרשנו הכרעה. אולם מר בן-גוריון מצא לנחוץ להטיל בשאלה זאת סיסמות לתוך חלל האוויר של הבית הזה ואינני יכול שלא להשיב על מספר דברים שהוא אמר, בבואנו לנמק את דרישתנו השלישית ביחס למוסדות המדינה שעליהם לעבור לירושלים.

כאשר מר בן-גוריון מדבר על אמת, חייב כל חבר-כנסת לזכור הצהרה קצרה מאד שהוא מסר ביחס למי שאומתן שהתנהל בין הסוכנות היהודית ובין באי-יכווח הארגון הצבאי הלאומי. מר בן-גוריון הודיע שאיש לא ניהל אתנו משאומתן; ובכנסת הזאת יושבים מר פנקס, מר שפירא ומר רמז, ואיננו יושב פה מר גרינבוים, אשר הם ניהלו משאומתן זה. אחר-כך עבר הענין לוועד-הפועל הציוני, אך מר בן-גוריון בשלו: איש לא ניהל משאומתן.

היו"ר י. שפרינצק:

האם אינך חושב שאין זה נוגע לענין?

מנחם בגין (תנועת החרות):

אני אומר זאת מפני שמר בן-גוריון דיבר על "אמת".

ביחס לדקלארציה, זה 10 חדשים שמר בן-גוריון טוען בוועדות ובכנסות: אין צורך בשום הכרזה בענין ירושלים. רק לפני שבועיים התנהל ויכוח מדיני בכנסת; סיים אותו מר בן-גוריון שאמר: למה לנו להכריז? את זאת עשה דוד המלך, והנה פתאום בא מר בן-גוריון עצמו, המהנגד לדקלארציות, לדקלאמאציות ולרוולר ציות, ומשתמש בכל המלים הלועזיות הללו, ומציע דקלארציה ורזולוציה. הוא הציע זאת בעברית — הצהרה — אבל בלשונו של מר בן-גוריון זוהי דקלארא

אתם נוהגים נוהג פאטריסטי, הייתם מקבלים את הצעתנו שהצענו לפני 10 חדשים, לעבור לירושלים. לא עברתם לירושלים, לא משום שזה היה בלתי-נכון, אלא משום שאנחנו הצענו זאת. והנה היום, כל העולם אומר לכם כי עשתם משגה חמור. איחרתם את המועד, התמצתם הזדמנויות, טעיתם, הטעיתם, תעתעתם.

זהו השולחן הערוך של הפאטריסטיזם שלכם. אתם אינכם מקבלים שום דבר אם הוא בא מן הצד שכנגד.

על כן, אל נדבר על פאטריסטיזם. נקבע את העובדות כמות שהן. אתם באים להסוות משא-ומתן עם עבדאללה, ואתם צריכים לומר זאת במפורש. אם אתם אנשים כל-כך אמיצים, אמרו זאת במפורש.

אנו דורשים להעמיד להצבעה את הצעתנו, שגם נשיא-המדינה, גם משרד-החוץ, מושבם בירושלים הבירה.

**נחום ניר-רפאלקס** (בשם ועדת החוקה, חוק ומשפט והוועדה לענייני-החוק-ובטחון):

כנסת נכבדה, אין בדעתי לענות על כל הדקלמאציות, הרזולוציות וכדומה של חברי-הכנסת בגין; דברים אלה לא נדונו בוועדה, ואינני יכול לענות עליהם. אני יכול לדבר רק על תוכן ההסתייגות. לפעמים ישנם דברים פורמאליים הקובעים הרבה; בזמנם קיבלנו שדברים שהופיעו בוועדה יובאו למליאת הכנסת, ודברים שלא הופיעו בוועדה לא יובאו למליאת הכנסת. אין לי דבר נגד כל הדקלמאציה הזאת של חברי-הכנסת בגין, אבל אין זה עניני ולא אענה על-כך.

ההסתייגות היא פשוטה מאד. בחלק השני של ההצעה כתוב: „והממשלה מבצעת את העברת מוסדותיה“ במקום המלים האלה, מציעים חברי-הכנסת בדר ובגין לכתוב: „והממשלה מבצעת למעשה את העברת לשכת הנשיא, הכנסת, מוסדות הממשלה ובית-הדין העליון“.

**יוחנן בדר** (תנועת החרות):

זה לא נכון!

**נחום ניר-רפאלקס** (בשם ועדת החוקה, חוק ומשפט והוועדה לענייני-החוק-ובטחון):

חברי-הכנסת בדר! לא אתן להפריע לי. הפרוטוקול של הוועדה בידי, ואם לא אמרת מה שסיעתך קבעה — אינני אשם בכך.

לא יכולנו להכניס את הפירוט המוצע בשל טעמים פשוטים. קודם כל — אינני יודע היכן מקומן של הערר תיו של בגין בנוגע למשרד-החוץ; אבל ברור כי אין מקומן בהסתייגות זו. כאן כתוב: „הממשלה מבצעת העברת מוסדותיה לירושלים“, וזה כולל גם את משרד-החוץ. לא יכולנו להכניס את המלים: „לשכת-הנשיא“, כי הממשלה אינה שליטה על הנשיא, ואינה יכולה להע-ביר אותו.

**אריה בן-אליעזר** (תנועת החרות):

אבל הכנסת שליטה עליו. זוהי הצהרת הכנסת, ולא הצהרת הממשלה.

**נחום ניר-רפאלקס** (בשם ועדת החוקה, חוק ומשפט והוועדה לענייני-החוק-ובטחון):

כן לא יכולנו להכניס כאן את הכנסת, כי הכנסת היא סוברנית, ולמעשה כבר עברה, ואיננו יכולים להע-

ציה ורזולוציה. לשם מה עשה זאת? אנחנו רוצים לדעת מה הם הנימוקים, אשר הניעו אותנו לשנות את דעתו? מה הם הנימוקים המדיניים? סוף-כל-סוף, העם חייב לדעת מה אירע.

קודם טען שהכרזתי על ירושלים כעיר הבירה דוד בן-ישי; וזה מספיק, עכשיו בא דוד בן-גוריון ומוסיף הצהרה. לשם מה?

לעצם הענין אני רוצה לומר, כי כל עוד לא תחליטו במפורש שגם נשיא-המדינה ומשרד-החוץ ישובו בירושלים הבירה, ירוצו עוד עשרות מברקים מכל רחבי העולם, כפי שכבר רצו, ויאמרו כי אין זו אלא הפגנה ריקה מטעם מדינת-ישראל, לקבוע משרדים מסויימים בירושלים, אבל המוסדות הללו המייצגים את המדינה כלפי חוץ נשארו בתל-אביב. הנשיא מקבל נציגים, משרד-החוץ בא בקשר עם הנציגים הללו, והם יושבים עדיין בקריה. כך נתקבל הרושם בעולם כולו, וכאן בא מר בן-גוריון ומסביר לנו שאם נעביר את משרד-החוץ לירושלים, יינתק הקשר שלנו עם העולם כולו. מניין הבטחון הזה? מניין הבטחון שהמדינות אשר שיגרו את נציגיהם לקריה לליד תל-אביב, לא יעבירו את נציגיהם לירושלים הבירה? הן שיגרו אותם תל-אביב מכיון שא-מרתם כי בירת ישראל היא לפי שעה בתל-אביב. כאשר תקבעו את מקומו של משרד-החוץ בירושלים, יבואו הגויים אחריכון. (קריאות מסס ל י מ פ א י : ואם לא?)

איננו צריכים להתחשב בזה שמישהו מהנציגים הדיפלומטיים מהמדינות הזרות לא ירצה להטריח את עצמו לירושלים. לו מדינה אחרת היתה קובעת את מקום בירתה, כפי שקרה ברוסיה כאשר עברו לקיובישוב, זה לא היה משנה את ההחלטה של המדינה. העובדה שאתם אומרים במפורש שמשרד-החוץ נשאר בתל אביב, היא המרוקנת מתכנה את כל הרזולוציה הזאת, שאין בה בעצם כל תוכן, לכן ההצהרה, כפי שהיא כתובה, מיותרת לחלוטין, לאחר שאתם קובעים בעצמכם כי נשיא-המדינה יישאר במקומו.

**יוחנן בדר** (תנועת החרות):

הוא קבע והם נכנעו.

**מנחם בגין** (תנועת החרות):

אם משרד-החוץ יקבל את הנציגים הדיפלומטיים של המדינות הזרות דוקא בקריה שליד תל-אביב, הרי אתם מרוקנים את כל החלטתכם מתכנה. אתם מוסיפים להשאיר את הפרצה בין הגויים. אתם מוסיפים להרשות להם להת-נכר גם לחלק הזה של ירושלים, אם אינכם קובעים את העובדה שבבירה מתקבלים נציגים דיפלומטיים, שבה יושב ראש-המדינה, שבה יושב גם משרד-החוץ. ובכן, אנו רואים חשיבות רבה מאד בהצעה לקבוע את מקום מושבו של הנשיא ומשרד-החוץ בבירה.

**שר-המשטרה ב. שיטריה**:

הכנסת היא באיכות עם ישראל. כאשר תחליט הכ-נסת, יחליט העם.

**מנחם בגין** (תנועת החרות):

לדעתי, חייב ראש-הממשלה להסביר את דעתו לעם. הוא לא הסביר מה הניע את הממשלה להביא החודש הצעת הצהרה על ירושלים. למה לא הביא אותה לפני 10 חדשים? אל תלמדונו לקח בפאטריסטיזם. לו הייתם

**היו"ר י. שפרינצק:**

נצביע על ההצעה כולה.

ה צ ב ע ה

48 — בעד ההצעה  
 5 — נגד

הצהרת הכנסת בדבר ירושלים בנוסח הוועדה  
 נתקבלה

**אליהו אלישר (הספרדים):**

הלה כאן אי-הבנה. לא היו חמישה קולות נגד ההצעה. הרה. לכבוד הכנסת אני מבקש לברר זאת.

**היו"ר י. שפרינצק:**

כבוד הכנסת הוא בידי הכנסת. אין צורך שיקום מישנה ויגן על „כבוד הכנסת“. בשעת נאום אפשר להגיד זאת. כל מי שלא הצביע ורוצה להודיע על כך — יכול לעשות זאת. אני חוזר ומודיע שב-48 קולות נגד 5 נתקבלה ההצעה.

**יוסף ספיר (הציונים הכלליים):**

נגד תוכן ההצעה הצביעו רק שנים.

**היו"ר י. שפרינצק:**

אקרא את ההצעה ואעמידה שנית להצבעה, כדי שלא יהיה מקום לפירושים השונים.

„הואיל ועם הקמת מדינת-ישראל שבה ירושלים להיות בירתה;

הואיל והקשיים המעשיים שגרמו לשיכון זמני של הכנסת ומוסדות הממשלה במקום אחר הוסרו ברובם, והממשלה מבצעת העברת מוסדותיה לירושלים;

הואיל והכנסת החליטה ביום כ"ב בכסלו תש"י (13 בדצמבר 1949) על החזרת הכנסת לירושלים, ומאז היא מתכנסת שוב בעיר-הבירה —

מביעה הכנסת רצונה שיוגש במהרה לבניני מושב הממשלה והכנסת (הקריה) בירושלים, בשטח שהוקצה לכך על-ידי הממשלה“.

אני מעמיד להצבעה את ההצעה.

ה צ ב ע ה

60 — בעד  
 2 — נגד

**היו"ר י. שפרינצק:**

אני מכריז בזה שהכנסת אישרה את ההצעה בדבר ירושלים.

הישיבה הבאה — מחר בשעה 16.00

בירה שוב; ולא-כל-שכן שלא יכולנו להכניס את המלים: „בית-הדין העליון“, כי אין כל צורך להעבירו משום שמעולם לא היה בתל-אביב — הוא נמצא כל הזמן בירושלים.

משום כל הסיבות האלה, לא יכולנו לקבל את התיקון הזה.

**היו"ר י. שפרינצק:**

ניגש להצבעה.

ה צ ב ע ה

9 — בעד התיקון של חבר הכנסת י. בדר לפסקה השניה של ההצעה

**היו"ר י. שפרינצק:**

מי נגד ?

**אסתר רזיאל-נאור (תנועת החרות):**

מדוע אדוני מצביע נגד ?

**היו"ר י. שפרינצק:**

מפני שההצעה הוגשה כהסתייגות.

ה צ ב ע ה

46 — נגד התיקון של חבר-הכנסת י. בדר לפסקה השניה של ההצעה

התיקון לא נתקבל.

**יוסף ספיר (הציונים הכלליים):**

המותר להעיר שהיושבי-ראש לא נהג כהלכה ?

**אליהו אלישר (הספרדים):**

אדוני היושבי-ראש, הצבענו בעד ונגד. אני בעד נוסח הוועדה, ולא ניתנה לי אפשרות להצביע בעד נוסח הוועדה. איני מעוניין להצביע בעד או נגד הצעתו של חבר הכנסת בדר. זה לא היה בסדר. — אי-אפשר להצביע טעם בעד ונגד, ופעם רק בעד.

**היו"ר י. שפרינצק:**

מדוע לא היה זה בסדר ? אגב, על כך נדון בפעם אחרת. תוצאת ההצבעה היא העיקר.

**אליהו אלישר (הספרדים):**

לא היתה הצבעה בעד הצעת הוועדה.

**היו"ר י. שפרינצק:**

אני מצטער. כנראה לא נוכח בא-כוחכם בישיבת הוועדה; מכל מקום — התנהגותכם אינה מוסיפה הרבה. אני מודיע שברוב של 46 קולות נגד 9 קולות נתנה התיקון.

כעת אעמיד להצבעה את הצעת הוועדה.

ה צ ב ע ה

47 — בעד הפסקה השניה של ההצעה בנוסח הוועדה

2 — נגד

הפסקה השניה בנוסח הוועדה נתקבלה.